

Anto Stanić

MUDROST ŽIVLJENJA

ŽIVOTNA ŠKOLA

MUDROST ŽIVLJENJA

Urednik
Anto Stanić

Tekstove uredio
Ivo Mijo Andrić

Recenzije:
Ratko Dobrić
Mirko Zlokić

Grafičko oblikovanje:
Mario Lozančić

Lektor
Milo Jukić

Izdavač
«Štamparija Fojnica» d.o.o.
Fojnica

Tiraž: 500

Kreševo 2008.

Anto Stanić

MUDROST ŽIVLJENJA

(ŽIVOTNA ŠKOLA)

**Upoznaj zakone i zakonitosti
života-bitisanja ovog svijeta,
te se po njima ravnaj i živi.**

Uvodna riječ

Ova knjiga je sastavljena od bilješki koje su osmišljene i zapisane u raznim zgodama.
Za lijepog vremena i za nevremena.
U svitanje i u kasne sate.
Kada se pjevalo ili tugovalo.
Nakon pohvale i poslije kritike.
U radne dane i dane odmora.
Kada se pamtilo i zaboravljalo.
U kućnoj osami i pred društvom.
Dok se ispraćalo i dok se dočekivalo.
Prije polaska i nakon dolaska.
Kada se voljelo i kada se klelo.
Kroz suze smijeha i suze žalosti.
Kada se pilo i kad se pušilo.
Jednom uzimalo, drugima davalo.
Kad je bilo zdravlja ili u bolesti.
Prije ushićenja i nakon stradanja.
Na vrhuncu slave i poslije padanja.
Uz dobre želje i lijepa nadanja.
Zato je primite kao autorov dar namijenjen onima koji vole knjigu.
I podijelite radost čitanja sa najdražima, jer svaki dar je vrijedan onoliko koliko se dijeli s drugima.

Poštovani čitatelju, želim ti ukazati na neminovnosti poštivanja zakona i zakonitosti koji vladaju u našem životu i našem okruženju, na kugli zemaljskoj i u svemiru.

Ti se ne moraš slagati s mojim mišljenjem i mojom tvrdnjom, ali shvatiti ćeš u životu da ne možeš protiv zakona i zakonitosti, niti u društvu, niti u prirodi. Ti možeš pokušati, ali ti neće ići po želji i po planu. Poslije neuspjeha proklinjat ćeš roditelje i Boga ili nekoga tko nema veze s tvojim neuspjehom.

Ja ću ti u ovoj knjizi prikazati zakone i zakonitosti, moralne norme, principe življenja, negativne poglede i razmišljanja o životu i življenju, a ti, čitatelju, odaberi, razmisli, promijeni, odbij savjete, poglede na svijet, na život, te po njima živi, ili ih ne poštuj iste. Cilj mi je da ti prikažem realnosti života, normalnost ponašanja u njemu, logična razmišljanja i sve pozitivne i negativne okolnosti koje utječu na životni put. Želim ti da sagledaš i zaključiš kako ćeš što ljepše i jednostavnije ići kroz život; ostvarivati postavljene ciljeve sa što manje grešaka, zabluda i razočarenja.

Želim ti pomoći u tome da ti život učinim što jednostavnijim, zanimljivijim i ljepšim. Ti to možeš uz jaku vjeru u Boga i sebe, uz jaku volju i poštovanje životnih načela.

Tvoje razmišljanje je produkt tvoje logike, a tvoja logika je produkt obrazovnog procesa od rođenja do ovoga trena. Može li biti razmišljanje tvoga vršnjaka ili vršnjakinje iz Konga, Perua, Afganistana ili Indije isto kao tvoje? Ne, svi ste produkt različitih okolnosti: kultura, religija, politika, obrazovnih procesa, sredina, roditelja i ...

U velikim različitostima budimo približno isti. Neka nam različitosti koje su neminovne, pomognu da naši zaključci budu tolerantniji-razumniji; neka nam različitosti oplemene naša osjećanja i umnože našu ljubav. Kao takvi lakše ćemo prihvaćati tuđe običaje, kulture, vjerske navike i sve ono što je različitije od našeg načina rada, razmišljanja i vjerovanja. Različitosti su neminovne, ali imajmo tolerancije i poštujmo svi zakone i zakonitosti koji vladaju u sredinama življenja, kugli zemaljskoj i kozmosu.

Ne stidite se biti poučeni, savjetovani u onome što ne znate. Nije sramota niti zlo što nešto ne znaš, već je sramota ne znati, a ne pitati. Sramota je biti lijen i ništa ne naučiti. Mudrost je skrivena u knjigama; treba čitati, pitati, razgovarati i... Na tvome životnom putu čeka te dosta prepreka. Sve prepreke možeš svladati i to lagano, s puno jake vjere i volje u Boga i sebe.

PRED VRATIMA SVIJETA

**Želim da ti
pomognem, da te uvjerim u
u neminovnost poštivanja zakona
i zakonitost po kojima se život
odvija i poštivanje životnih načela
provjerenih na milijardama ljudi,
a kroz tisuće godina.**

LJUBAV JE SVJETLOST ŽIVOTA

Ljubav je emotivni centar svijeta. Najljepši osjećaj ljudske ličnosti. Svjetlost koja obasjava život.

Ljubav je središnja tema svih umjetnosti. Os oko koje se vrti cjelokupno stvaralaštvo. Ne postoji umjetničko djelo u koje nije ugrađena ljubav njegovog stvoritelja.

Ljubav je sastavni dio našega života. Vidljiva sjena koja nas prati na životnom putu. Zato se često kaže da onaj koga ne prati ljubav, ne zna zašto se rodio i zbog čega živi.

Na sjemenu ljubavi izras

Mi smo produkt ljubavi. Dijelimo ljubav, pa ćemo puno puta više i dobivati. Budimo pažljivi i nježni prema ljudima-bližnjima, to nas ništa ne košta, a za uzvrat ćemo dobiti puno više one ljubavi koja treba našoj psihi. To je i smisao života; usrećivati druge i da drugi usrećuju tebe. «Baci niz vodu, naći ćeš uz vodu», kaže stara izreka.

ta cijeli svijet. Sve što se rađa, raste i dozrijeva, nastaje iz ljubavi.

Ljudski rod nastaje iz ljubavi žene i muškarca. Životinjski na sličan reproduktivni način. Biljni iz ljubavi sjemena i zemlje. Pa onda; sunca i vode. I tako se krugovi rađanja, rasta i zrenja ponavljaju ciklično.

O ljubavi se pjeva, piše, slika, mašta i stvaraju najbolja umjetnička djela.

Zbog ljubavi se igra, pjeva, veseli, raduje, nada, pati, tuguje...

Na kraju krajeva, zbog ljubavi se i umire. Ne zato što ljubav nekoga tjera u smrt, već zbog ljubomore i osvetoljubivosti koja prerasta u mržnju prema onome tko je predmet nečije zatrovane ljubavi.

Zašto je ljubav ispred i iznad svega? Što joj to daje toliku snagu i važnost? Što je stavlja u središte sveopćeg interesa? I na koncu, može li čovjek živjeti bez ljubavi i, ako može, kakav je taj život?

Ova pitanja često postavljamo sebi i drugima. Na neka od njih pronalazimo odgovore, a neka ostaju otvorena. To je i razumljivo, jer

ljubav je teško uramiti u poznate okvire. Svaka ljubav nosi u sebi nešto specifično što se, barem za nijansu, razlikuje od drugih ljubavi.

Kad razmišljamo, pišemo ili govorimo o ljubavi, gotovo uvijek mislimo na ljubav koja se razvija i vlada među ljudima. Sama riječ ljubav asocira na odnose između muškarca i žene i obrnuto. Iako se ljubav na toj relaciji promatra u svojoj cjelovitosti, ne treba zaboraviti da postoje i druge, jednako važne relacijske veze koje su zasnovane na ljubavi. To su, prije svih, veze roditelja i djece, zatim djece međusobno, pa baka, djedova i unuka, te bliže i dalje rodbine: prijatelja, drugova, kolega, susjeda, znanaca i slične. Sve te veze protkane su osjećajima ljubavi, uzajamnosti i povećanog stupnja međusobnog uvažavanja i razumijevanja.

Ljubav nema unaprijed zadane granice. Ona se proteže dokle dosežu ljudski osjećaji.

Iako se ljubavni odnos muškarca i žene smatra osnovom nastanka ljudskoga društva, on ipak nije emotivno najdublji i najjači. Ispred njega je, u biološkom i stvarnom smislu, ljubav koja se razvija između roditelja i djeteta i obratno.

Po svim karakteristikama po kojima se mjeri snaga ljubavi, na prvom mjestu je emotivni odnos roditelja prema djetetu. U prvom redu, svakako, odnos majke prema djetetu. Ta se ljubav začinje sa začecem djeteta i traje do kraja života.

Nitko nema toliko ljubavi koliko je ima majka prema vlastitom djetetu. Sve druge ljubavi dolaze nakon nje. Ta ljubav je proizvod prirodnog stanja po kojem je dijete dio majčinog bića. Ono je majčin plod koji je najvažniji dio života proveo u njoj samoj. Tko bi onda mogao posumnjati u snagu te ljubavi i tko bi je mogao poreći ili dovesti u pitanje? Rijetke su majke koje bi mogle voljeti bilo koga na svijetu koliko vole svoje dijete. Ako ih ima, onda moraju postojati jaki razlozi za prenošenja dijela ljubavi sa djeteta na neku drugu osobu. U te individualne razloge teško je ulaziti, jer se oni tiču svake žene ponaosob.

Logičan slijed u snazi ljubavi je onaj koji se razvija između oca i djeteta. No, ljubav oca prema djetetu nije isto što i majčinska ljubav. Ona u stvarnosti može biti izrazito jaka, ali nema istu biološku snagu kao majčinska. Majka je za dijete jedna jedina, a otac može biti bilo koji muškarac. Premda je ovo malo grubo rečeno, u stvarnosti je to tako. Zato i postoji dosta očeva koji ni ne znaju za svoju biološku djecu i dosta djece koja ne poznaju svoje biološke očeve.

Snagu ljubavi djece prema roditeljima teže je odrediti, jer se ona kreće u rasponu od patološke pa do skoro zanemarive. Kolika je ljubav djeteta prema majci i ocu zavisi od samog djeteta. Ima djece

koja neizmjerljivo vole i poštuju svoje roditelje. Neko više majku, a neko više oca.

Prirodno je očekivati da djeca osjećaju veću bliskost i ljubav prema majci. Ali, u praksi ima dosta primjera da djeca više vole i poštuju oca nego majku. Na te primjere nailazimo najprije tamo gdje je majka napustila obitelj i djecu. Zatim tamo gdje majke zapostavljaju roditeljske obaveze koje preuzimaju očevi. Ili gdje majke zlostavljaju djecu, nasuprot očevima koji djeci nadoknađuju zanemarenu majčinsku ljubav. Uglavnom, taj kompleks emotivnih odnosa mora se promatrati u svakom konkretnom slučaju kako bi se utvrdilo stvarno stanje i izveli odgovarajući zaključci.

Ljubav između muškarca i žene također se može sagledavati iz više kutova i na različite načine. Prema snazi uzajamnih emocija, ona se može podijeliti u više jakosnih skupina.

Svakako, najjača je ona ljubav koja se temelji na stvarnom međusobnom poštovanju, uzajamnom razumijevanju i uvažavanju partnerskih potreba i interesa. Kako tjelesnih, tako i duhovnih. Ali i svih drugih koje su izvan ljudske osobnosti. U zajedničkom životu muškarca i žene koji je okrunjen brakom, važno je ispunjavati odredbe bračnoga ugovora i zavjete izrečene u vrijeme vjenčanja. Ako se to poštuje od strane oba bračna partnera, onda među njima vlada ljubavni sklad i obiteljska harmonija koja se kasnije prenosi i na djecu.

Međutim, ako jedan od bračnih partnera ili oboje istovremeno krše odredbe bračnog ugovora ili nepisana pravila bračne zajednice, tada je njihov odnos poljuljan i teško je očekivati bilo kakvu harmoniju ili veću ljubav. Loši odnosi između bračnih partnera negativno se odražavaju i na njihovu djecu koja u obitelji žive pod stalnim stresom izazvanim roditeljskim bračnim razmiricama. Djeca iz takvih brakova izlaze nespremna i neodlučna za formiranje vlastite obitelji i u dosta slučajeva izbjegavaju zasnovati vlastite legalne bračne zajednice.

U današnje vrijeme sve više je izvanbračnih zajednica u kojima partneri žive onako kako im to najviše odgovara. Zajednica bez obveza često je prepreka povećanju obitelji, jer se takvi parovi teže odlučuju za rađanje vlastitih potomaka. Tako društvo gubi očekivani prirast stanovništva, ali i obitelj kao prirodnu i društvenu reproduktivnu cjelinu. Kuda će nas takva životna praksa novih generacija odvesti, pokazat će bliska budućnost. No, ako je suditi po primjerima iz aktualne prakse, ona nije ružičasta. Barem tako pokazuju najnovije statistike, za koje bilježe stalni pad nataliteta i porast mortaliteta, ne samo starijih osoba, već i ljudi srednje životne dobi.

Uz svaku ljubav vežu se i određena pravila ponašanja učesnika. Neka od njih su propisana, ali većina spada u kategoriju takozvanih moralnih normi i načela. Otuda i proizide njihova neobaveznost u primjeni i poštivanju. Čak i tamo gdje su za kršenje normi propisane sankcije, one se izigravaju od strane neodgovornih sudionika.

Tako, na primjer, sve veći broj roditelja ne plaća alimentaciju za djecu bračnim drugovima s kojima su razvrgnuli bračnu zajednicu. Za tu vrstu prekršaja država nije pronašla efikasna sredstva prinude, čime je prekršiteljima ostavila na volju hoće li izvršiti obaveze utvrđene sudskim presudama ili će ih izbjeći. U ovakvim slučajevima državni bi organi morali zaoštriti odgovornost nesavjesnih roditelja i bivših bračnih drugova, te osigurati blagovremenu isplatu alimentacije koja je, vrlo često, glavni izvor egzistencije rastavljenih roditelja kojima su djeca povjerena na odgoj i uzdržavanje.

Gdje nema ljubavi, tu je ostao širok prostor za neslogu, ljubomoru, svađu, mržnju i fizičko nasilje. Život u takvim zajednicama incidentan je i stresan, te se često pretvara u pakao za sve njezine članove, a osobito za žene i djecu.

Poznati univerzitetski profesor u poznim se godinama zaljubio u svoju studenticu. To mu je bio dovoljan razlog da veći dio slobodnog vremena provodi izvan kuće. Neko vrijeme pravdao je kašnjenja fakultetskim obavezama, ali to nije dugo potrajalo. Supruga je posumnjala u njegove riječi. Nedugo zatim otkrila je pravi razlog učestalog kašnjenja. Počela mu je prigovarati. Tražila je da prekine vezu sa djevojkom kojoj je po godinama mogao biti otac. Njemu to nije odgovarala. Ranija ljubav i bračna harmonija među supružnicima pretvorila se u svakodnevne rasprave i svađe. Profesor je bio sve nervozniji i, nakon jedne žučne rasprave, snažno je odgurnuo suprugu koja je pri padu teže ozlijedila glavu. Završila je u bolnici gdje se zadržala nekoliko dana na liječenju. Kad se vratila kući, suprug je već bio napustio obitelj unajmivši podstanarski smještaj u drugom dijelu grada. Tu mu se pridružila mlada ljubavnica. Nakon nekoliko mjeseci, supruga je, zbog obiteljskog nasilja, pokrenula brakorazvodnu parnicu koja je okončana sudskom rastavom. Obitelj se raspala nakon trideset godina zajedničkog života, u kome je rođeno i odgojeno troje djece.

U suvremenim društvima obiteljsko nasilje poprimilo je zabrinjavajuće razmjere. U širenju te vrste nasilja prednjače muški članovi obitelji. Obično muževi odnosno očevi, a sve češće i muška djeca. U praksi je sve više primjera gdje su nositelji nasilničkog ponašanja majke ili kćerke. Prvenstveno one koje su se odale alkoholu ili korištenju drugih opojnih sredstava. Takve obitelji uzrokuju i pogoršanje dobrosusjedskih odnosa na prostoru gdje žive, a njihovi problematični članovi stvaraju konflikte i u svojim radnim sredinama.

Ove probleme ističem da bih naglasio koliko je ljubav neophodna u životu svakoga čovjeka. Onaj tko ljubav ne osjeća u vlastitoj duši i tko je ne dijeli s drugim ljudima, nesretan je i tužan čak i kad ima obitelj, posao i sve drugo što je potrebno za normalan život.

Mnogo je takvih ljudi među nama. Susrećemo ih svakodnevno. Prolaze pored nas namršteni, zabrinuti i nespremni za vedre i vesele razgovore. Njima je bliska osama, a društvo teret koga izbjegavaju kad god im se za to ukaže prilika.

Svima njima treba vratiti ljubav i osmijeh na lice. Tako će steći ljudsko bogatstvo koje im nedostaje više nego što siromašnima nedostaju materijalna sredstva za život.

Ljubav je energija i pokretačka snaga koja treba svakom čovjeku kako bi mogao normalno funkcionirati i izvršavati vlastite i društvene zadatke i obaveze. Tko je ima u sebi i oko sebe, za njega kažemo da je sretan čovjek, a tko je nema, taj treba učiniti sve da je pronađe i podijeli sa drugim ljudima.

***

- * **Moć ljubavi otvara srca ljudi.**
- * **Ljubav je štit koji odbija strijele mržnje i gnjeva.**
- * **Život ima smisla ako je prožet ljubavlju.**

U ZDRAVLJU JE MLADOST

Zdravlje je najpoželjnije stanje ljudskoga organizma. Ono je najljepši dar naslijeđa i Božjega dobročinstva.

Tko se rodi zdrav, za njega se može reći da se rodio pod sretnom zvijezdom. Kome je zdravlje od rođenja uskraćeno, život mu je teži i složeniji, i to ne samo njemu, već i drugim osobama s kojima živi u obitelji ili u zajedničkom kućanstvu.

Dobro zdravlje vrjednije je od bilo čega na ovome svijetu. Čovjek to obično shvati tek kada ga zadesi teža bolest. Do tada na zdravlje ne obraća pažnju, trošeći ga nemilice, kao tuđu robu. Kad se bolest useli u dušu i tijelo, jave se problemi koje samo medicina može otkloniti, a nekada ih ona nije u stanju riješiti.

**U zdravom tijelu , zdrav duh.
Evo razloga da moramo misliti
o našem zdravlju, o svemu onome
što nam ga može ugroziti. Ako naš
organizam iz bilo koji razloga oslabi
tada slabi imunitet-naša otpornost
prema mnogim bolestima.**

Zdravlje treba čuvati dok je čovjek pokretan i zdrav. Tada treba osiguravati sve što je potrebno ljudskom organizmu, a izbjegavati ono što mu može naštetiti. Hranu i vodu treba konzumirati u količinama koje su nužne za obavljanje svih funkcija tijela. Neunošenje dovoljne količine hrane i vode može dovesti do poremećaja određenih funkcija u organizmu. Ti poremećaji uzrokuju oštećenje pojedinih organa, izazivajući razne vrste bolesti.

Jednako tako, nije preporučljivo konzumirati velike količine hrane i pića. Preobilni i visokokalorični obroci opterećuju rad pojedinih organa, remeteći njihovu normalnu funkciju. Na udaru su posebno organi varenja koji moraju probaviti veću količinu hrane. Ako se pritom unosi masna, ljuta, kisela ili teško probavljiva hrana, ona indirektno otežava rad i drugih organa. Štetni sastojci iz te hrane ugrožavaju rad jetre, bubrega, gušterače i drugih unutarnjih organa koji obavljaju određene vitalne životne funkcije. Masnoća posebno šteti krvnom sustavu, otežavajući normalni protok krvi i usporavajući rad srca. Uzto, ona proizvodi veće količine masnoga tkiva na svim

dijelovima ljudskog organizma. To uzrokuje gojaznost, koja spada među ozbiljne poremećaje koji ugrožavaju ljudsko zdravlje.

Gojaznost je danas toliko raširen poremećaj da se njime sve ozbiljnije bavi i suvremena medicina. U nekim državama taj je poremećaj zahvatio većinu stanovništva, uključujući i mladu populaciju. Sve je više djece koja su opterećena viškom kilograma, tako da ne mogu kvalitetno izvršavati radne, sportske i druge obaveze. Gojazne osobe sve manje su poželjne na radnom mjestu, jer nisu u stanju blagovremeno i kvalitetno obaviti postavljene radne zadatke. S druge strane, podložnije su obolijevanju i izostajanju s posla od osoba koje nisu gojazne.

Različita su oboljenja koja se mogu javiti u ljudskom organizmu. Ona najčešće napadaju vitalne organe jer su oni izloženi svim negativnim vanjskim utjecajima, kako onima koje čovjek unosi u organizam svojom voljom kao što su hrana, piće, te razna druga dodatna sredstva, tako i onima koja udišemo ili upijamo voljom prirode kakvi su: zrak, svjetlost, vlaga, otrovne materije i slično. Sve to može dovesti do poremećaja koji izazivaju određena lakša ili teža oboljenja.

Jedan organ u ljudskom tijelu može oboljeti od raznih vrsta bolesti, zavisno od stupnja njegovog oštećenja. Lakši poremećaji dovode do manjih zdravstvenih tegoba koje treba što prije otkloniti ili ublažiti, kako bi se izbjegle dalje komplikacije. Neizliječena lakša bolest vremenom može uzrokovati teža oboljenja koja se, u nekim situacija, ne mogu izliječiti do kraja života. Takve bolesti nazivamo kroničnim i one se moraju držati pod stalnom medicinskom kontrolom.

Svaki se čovjek mora brinuti o vlastitom zdravlju. Preventiva vlastitog zdravlja mora biti naša svakodnevna obaveza. To se najlakše postiže ako se redovno vodi računa o psiho-fizičkom stanju organizma.

Uz redovnu i umjerenu prehranu, potrebno je svakodnevno obavljati određene fizičke aktivnosti. Osobe koje su zaposlene u uredima i na radnim mjestima gdje je ograničeno kretanje, trebaju redovito upražnjavati šetnje ili druge vrste vježbi koje aktiviraju tijelo na pojačane napore pri radu. Fizička aktivnost dobra je preventiva u održavanju zdravlja, jer pospješuje lokalno motorne i druge funkcije ljudskog organizma. Ona istovremeno doprinosi i stabilnijem stanju duhovnog života čovjeka.

-Zdrav duh u zdravom tijelu, mora biti parola koju svako od nas treba poštovati i provoditi u djelo. Što više kretanja, a što manje stresa, preporuka je koja će svakome donijeti dobro zdravlje i duševni mir.

U svako vrijeme i na svakom mjestu izbjegavajte nepotrebnu nervozu i prekomjerno zamaranje. Na posao krenite na vrijeme kako bi ste izbjegli kašnjenje zbog gužvi u prometu. Dok čekate u redu, budite strpljivi. Ako vam zbog nečega prigovaraju, odgovorite tako da smirite onoga tko vam prigovara. Ne podižite glas čak ni onda kada vas naljute. Čuvajte vlastiti unutarnji mir i izbjegavajte konflikte sa okolinom. Agresivnima se oduprite lijepom riječju. Budite melem za svačiju ranu pa će vam se to vratiti na vlastitom zdravlju.

Vrijeme u kojem živimo donosi, uz lijepe, i mnoge ružne promjene koje se negativno odražavaju na zdravlje ljudi i drugih živih bića. Neke ranije neizlječive bolesti koje su masovno kosile stanovništvo, kao što su: kuga, kolera, tuberkuloza i slične, danas se uspješno liječe. Ali, njihovo mjesto zauzele su druge neizlječive bolesti koje odnose živote milijuna ljudi. Tu su, prije svih, sida i razne vrste karcinoma, za koje suvremena medicina još nije pronašla odgovarajuće lijekove. Da bi se spriječilo širenje tih bolesti, treba izbjegavati sve ono što uzrokuje njihov nastanak i razvoj, počevši od higijene i izbjegavanja štetnih aktivnosti, pa do primjene drugih mjera preventive.

Ubrzani industrijski i ekonomski razvoj dovode i do raznih poremećaja u atmosferi, koji se negativno odražavaju na čovjeka i na druga živa bića, uključujući i biljni svijet. Pod njihovim štetnim utjecajem mijenja se genetika, tako da se sve više ljudi rađa sa urođenim poremećajima i bolestima. Ti se poremećaji ne mogu otkloniti nikakvim lijekovima, niti operativnim zahvatima. Oni se mogu djelomično ublažiti i učiniti koliko-toliko podnošljivim, kako tim osobama, tako i njihovim bližnjima koji se moraju o njima brinuti. Društvo u tome sudjeluje u skladu vlastitim ekonomskim i socijalnim mogućnostima. Bogatija društva s tim se lakše nose, dok siromašnija za to nemaju dovoljno sredstava, niti odgovarajućih kadrovskih potencijala.

Poboljšanje uvjeta života i rada jedan je od najvažnijih činitelja u preventivi ljudskoga zdravlja. Iako se za tu svrhu u razvijenom svijetu izdvajaju značajna sredstva, to još nije dovoljno da bi se zadovoljile narasle potrebe ljudi i odgovorilo na izazove modernog vremena.

U zaštiti zdravlja svaki čovjek treba polaziti od sebe. Svatko mora ulagati potrebne napore da unaprijedi i aktivira vlastite obrambene mehanizme, kako bi se suprotstavio bolestima i posljedicama koje one ostavljaju. Bez vlastitog angažmana na čuvanju zdravlja, nikakva nas medicina ne može spasiti od suvremenih bolesti.

Okrenite se zato sebi i svome zdravlju i čuvajte ga kao najveću vrijednost koju posjedujete. Ne dozvolite da vas vlastiti nemar i

lakomislenost dovedu u stanje bolesti koja unosi sivilo i košmar u ljudske živote. Budite čuvari svoga tijela i duha i borite se svim raspoloživim sredstvima za njihovu slobodu od svakovrsnih bolesti i patnji.

Na bolest gledajte kao i na svaku drugu prijetnju vašem životu. Ne umanjujte i ne preuveličavajte opasnosti koje od nje dolaze. Odgovorite joj snagom vlastitog organizma, jer to je najmoćnije sredstvo u borbi protiv svih vanjskih i unutarnjih neprijatelja. Kad je nužno, upotrijebite i sva sredstva i metode suvremene medicine kako bi ste spriječili širenje bolesti i suzbili njezino štetno djelovanje. Protiv stvarne bolesti borite se svim raspoloživim sredstvima koja su vam dostupna.

Ali, nemojte zaboraviti da, uz stvarne bolesti, postoje i umišljene. Kod mnogih ljudi strah od bolesti toliko je naglašen da žive u uvjerenju kako su stalno bolesni. Njihova svijest je toliko okupirana bolešću da neprestano traže pomoć liječnika i redovno se na nešto žale. Kad, navodno, zaliječe jednu bolest, javlja se druga i tako ukруг. Te osobe nazivamo umišljenim bolesnicima i s njima medicina i zdravstveni radnici imaju ponekad više problema nego sa stvarnim bolesnicima. Osim što ih je teško uvjeriti da su fizički zdravi, oni su toliko dosadni da skoro svakodnevno posjećuju ambulante i druge zdravstvene ustanove, tražeći lijeka za svoju nevidljivu i nepostojeću bol.

Uz ovu kategoriju umišljenih bolesnika, dosta je i simulanata koji izmišljaju razne bolesti kako bi izbjegli radne, školske i druge obaveze. S njima je također teško izaći na kraj, jer ne biraju sredstva da bi dobili potvrdu ili uvjerenje o lažnoj bolesti te njime pokrili svoj nerad i urođenu lijenost. Takvi su „bolesnici“ glavni uzročnici raširenih pojava mita i korupcije u zdravstvu, jer novcem i raznim drugim neprimjerenim uslugama plaćaju lažne dijagnoze.

Zdravlje je prvi korak na putu do ljudske sreće. Zato je dobro da se što više krećete u prirodi i društvu te da se tako adaptirate na sve moguće promjene i potrebe. Ljudski organizam je dinamičan i do te mjere kompliciran da ga treba držati pod stalnim nadzorom i kontrolom. Davati mu sve ono što mu je potrebno u mjeri koju su odredili priroda i društvo. Ni u čemu ne treba pretjerivati, jer svaki višak, kao i manjak, može dovesti do poremećaja u radu pojedinih organa tog složenog živog mehanizma, a onda nastaju ispadi i zastoji koji mogu dovesti do prekida rada cijelog organizma.

Imajte to uvijek u vidu i držite ispravnim taj svoj ljudski stroj.
Tako će te sačuvati zdravlje i osigurati dug i sretan život.
Žene to bolje znaju i zato u prosjeku žive duže od muškaraca.

***

- * **Budite radosni, jer radost ima moć da liječi ljude.**
- * **Ako si iznerviran, izbaci gorčinu iz sebe.**
- * **Veselo srce je izvrstan lijek, a neveseo duh suši kosti.**

OBITELJSKO GNIJEZDO

Čovjek je društveno biće koje funkcionira u zajednici sa drugim ljudima. Njegov opstanak nezamisliv je izvan tih okvira.

Prvi ljudi živjeli su u srodnim skupinama koje su im osiguravale egzistenciju i reprodukciju radi produženja vrste. Razvojem ljudskog društva, plemenske i rodovske zajednice zamjenjivane su drugim oblicima unutarnje organizacije. Tako su nastale porodice ili obitelji kao temeljni ekonomski i reproduksijski oblici organiziranja društva. Da bi se učvrstili i ozakonili odnosi između nosilaca obiteljske zajednice, uveden je brak kao najprikladnija forma udruživanja muškarca i žene vezanih zajedničkim ciljevima i interesima. U brak se stupalo iz ljubavi ili voljom onih koji su ga sklapali ili nametali, zavisno od običaja pojedinih etničkih ili drugih skupina.

**Svaki roditelj svome djetetu želi pomoći.
To su naravno svakodnevni savjeti i to s
dobrom namjerom. Međutim, mnogo puta
mladi ljudi ne samo da ne poslušaju savjete,
već se i ljute na roditelje, odnosno na savjetodavce.
Slušao sam savjete i bilo mi je dobro.**

Obiteljska zajednica nastaje iz ljubavi i zbog ljubavi koja oplemenjuje odnose između njenih članova. Najprije muškarca i žene odnosno budućih roditelja, a kasnije i djece rođene u toj zajednici. Zato je obitelj temeljni stup razvoja društva koji počiva na jedinstvu i uzajamnosti odnosa njezinih članova.

Pišem ovo kako bih naglasio važnost obitelji u ukupnom društvenom razvitku. Društva u kojima vladaju nestabilni odnosi u obitelji, ne mogu osigurati ukupnu stabilnost odnosa na višim razinama organizacije, ma kako bila ekonomski i materijalno razvijena. Kad-tad će u njima nastupiti kriza uzrokovana poremećenim odnosima na nižim razinama organiziranja ili će ta kriza nastupiti zbog pada nataliteta i uvoza ljudi sa drugih područja koji se moraju prilagođavati novim životnim i radnim uvjetima.

Zato je važno sačuvati obitelj kao osnovnu kariku u lancu odnosa koji se razvijaju i grade u svakoj pojedinoj društvenoj zajednici. Pritom ne mislim isključivo na tradicionalnu obitelj koja je nastala sklapanjem zakonitog braka, već na sve vrste muško-ženskih

zajednica koje osiguravaju ljudsku reprodukciju i zadovoljenje zajedničkih interesa.

U današnje vrijeme obitelj prolazi kroz razdoblje u kojem se značajno mijenjaju njezini unutarnji odnosi. Tradicionalne obiteljske zajednice, u kojima je muškarac bio glava obitelji, postupno prerastaju u zajednice ravnopravnih partnera u kojima žena ima ista prava kakva ima muškarac. Patrijarhalni odnosi ustupaju mjesto odnosima zajedništva u kojima nema nadređenih i podređenih i gdje se doprinos žene jednako vrjednuje kao i doprinos muškarca. Čak bi se moglo reći kako sve više jača uloga i pozicija žene u obitelji, tako da se može očekivati kako će matrijarhat, u skoroj budućnosti, preuzeti primat koga je, kroz dugu povijest, imao patrijarhat.

Argumenti za takvu procjenu nalaze se u svakodnevnoj praksi. Evidentno je da sve veći broj žena završava više škole i fakultete te da preuzimaju važna mjesta u društvu. Isto tako, žene čine većinu u stanovništvu velikog broja država, što im daje pojačanu snagu u demokratskim procesima i izborima organa vlasti. Tu svoju nadmoć žene će u budućnosti sve više koristiti i okretati kotač povijesti na svoju stranu. To im u velikoj mjeri olakšavaju sami muškarci, koji se još uvijek bave ratovima i drugim aktivnostima što ih vode uništenju i samouništenju.

U doglednoj budućnosti žene će postati vodeća snaga u obitelji koja će, uz reprodukciju, osiguravati i njezinu ekonomsku stabilnost. Socijalizacija i adaptacija žena na nove životne uvjete brža je i efikasnija, jer su žene prilagodljivije društvenim promjenama od muškaraca. One dobivaju ono što im je ranije bilo nepravedno oduzeto, a to je jednaka pozicija u društvu, koje više ne uvažava samo podjelu rada na teške i lakše fizičke poslove ili na manuelni i umni rad, već jednako tretira sve sudionike u procesu rada i stvaralaštva.

U suvremenim obiteljima na drugačiji način se pristupa odgoju djece u odnosu na onaj koji vlada u tradicionalnim obiteljima. Djeca u urbanim obiteljima imaju manje obaveza i ne izlažu se fizičkim i umnim naporima koliko se izlažu djeca iz seoskih područja. Njihova jedina obaveza jeste pohađanje nastave i učenje, dok drugih obaveza skoro da i nemaju. Za razliku od njih, djeca koja žive u obiteljima iz seoskih područja obavezna su obavljati i razne druge poslove, počevši od kućnih, preko ratarskih, stočarskih i njima sličnih koji su nužni za opstanak i razvoj seoske obitelji. Njihova pripremljenost za život na višem je stupnju i lakše se uključuju u sve radne sredine nakon završene škole ili fakulteta.

Zbog ilustracije, navodim primjer vlastite obitelji, koji je sličan mnogim drugim primjerima uspješnih obiteljskih zajednica.

Brak sam zasnovao nakon završene učiteljske škole. Supruga u to vrijeme još nije bila punoljetna. Počeo sam raditi u seoskoj školi na području srednje Bosne. Teško se živjelo od male plaće. Rano smo dobili dva sina koji su odrastali u lošim životnim uvjetima.

Nakon nekoliko godina tegobnog spajanja kraja s krajem, otišao sam sa suprugom na privremeni rad u Njemačku. Tu smo dobili trećega sina i zaradili novce za izgradnju kuće i otvaranje restorana u Kreševu. Prvi pokušaj u privatnom biznisu nije nam donio očekivane rezultate. Pošto je ugostiteljski posao propao, ponovo smo se morali vratiti u Njemačku, gdje smo radili još nekoliko godina.

Godine 1978. vraćamo se iz Njemačke, a 1983. otvaramo privatnu trgovinu. Posao je krenuo jer su se primijenili uvjeti rada privatnih poduzetnika. U obiteljski biznis uključili su se i naši sinovi, koji su u to vrijeme pohađali osnovnu i srednje škole. Uz redovito učenje, stjecali su radne navike i prva iskustva u biznisu.

Nakon završetka srednjih škola, sinovi su pokrenuli vlastite biznise. Posao im je krenuo tako da smo, za relativno kratko vrijeme, izgradili snažno obiteljsko gospodarstvo. Djelovali smo kao složna ekipa u kojoj je svako brinuo o svome poduzeću. Zahvaljujući takvom pristupu poslu, brzo smo se svrstali u red najuspješnijih poduzetničkih obitelji u bivšoj državi.

Kada je započeo rat, naš obiteljski biznis doživio je slom, kao i sve ostalo. Poduzetničke aktivnosti su prekinute, a dvojica sinova sa svojim su obiteljima otišla u druge države. Tu su, s malim kapitalom i dobrim poslovnim vezama, ponovo pokrenuli vlastite biznise. Ostatak obitelji nastavio je poslovati u ratnim uvjetima, u kojima su bili izloženi čestim pljačkama i raznim drugim opasnostima po vlastite živote.

Završetkom rata, obiteljski biznis je obnovljen osnivanjem nekoliko novih proizvodnih i trgovinskih poduzeća. Tako smo opet izgradili snažnu obiteljsku poduzetničku zajednicu koja danas djeluje na području dviju država, u kojima ima više pogona i predstavništava.

Ističem vlastiti primjer kao ilustraciju mogućnosti svake veće obitelji koja se opredijeli za pokretanje i razvoj privatnog poduzetništva. Naš primjer nije usamljen i ne razlikuje se puno od primjera drugih obitelji koje su zajedničkim radom i djelovanjem ostvarile zapažene rezultate u biznisu.

Obitelj je gnijezdo gdje se rađaju novi ptići koji će iz njega poletjeti u svijet. U njoj se stvaraju i izgrađuju budući članovi društva. Članovi koji kasnije formiraju i grade svoje obitelji, osiguravajući tako kontinuitet u razvoju obiteljskih zajednica i društva u cjelini.

Od toga kako će se oni odgojiti, obrazovati i osposobiti za život i izvršavanje povjerenih zadataka, zavisi budući razvoj, kako obiteljskih zajednice, tako i cijeloga društva.

To svatko treba znati prije nego što zasnuje vlastitu obitelj. I treba se pripremiti za izvršavanje složenih zadataka i obaveza u obitelji koja je važan temelj ukupne društvene nadgradnje.

Život u obitelji ljepši je i sadržajniji od samotnog života. On od svakoga traži više, ali zato svakome i više daje.

Mladim osobama savjetujem da se ne plaše formiranja vlastite obitelji. To je prirodna i društvena zajednica koja pruža sigurnost i donosi obilje radosti svima koji u nju ulaze iz ljubavi i sa ozbiljnim namjerama.

***

- * **Neka životni ideal bude na dobrobit svih.**
- * **Obitelj je osnovna ćelija u svakom društvu.**
- * **Budi matica u svojoj obitelji.**

UČENJEM DO ZVIJEZDA

Znanjem se izlazi iz svakog ropstva. Tko mlad ne uči, star se muči. Učiti i samo učiti, iz knjige i od života.

Ovih nekoliko poznatih mudrosti interpretirao sam na svoj način, kako bih još jače podcrtao važnost učenja kao procesa stjecanja znanja od rođenja pa do kraja života.

Tko ih ne poštuje, taj će zadavati probleme i sebi i drugima. Sebi će uskratiti prekrasne užitke življenja. Drugima će pokvariti mnoge lijepe trenutke postojanja.

Od trenutka rođenja, dijete postaje samostalno biće koje se razvija uz pomoć okoline i svojih najbližih. U prvoj godini potrebna mu je isključivo tuđa njega i pomoć. Kad stane na svoje noge, započinje samostalno rješavati određena pitanja i probleme, najprije kroz igru i slobodne kretnje, a kasnije i kroz obavljanje određenih, manje ili više značajnih poslova, uglavnom onih koji su vezani uz njegovu osobnost.

Svaki čovjek, svaka grupacija ljudi, svaka pokrajina, svaka država, svaki kontinent, ima svoj način razmišljanja, mentalitet i filozofiju življenja. Iz ovih različitosti proizišli su mnogi problemi: nacionalne, rasne i vjerske mržnje. Pokušajmo ovu različitost smanjiti-približiti. Svi ljudi na kugli zemaljskoj su slični ili isti, imaju iste potrebe kao i ti, a vjerske i političke ideologije su nasljedstvo.

Rast i razvoj djeteta u ranoj mladosti odvija se pod nadzorom roditelja i drugih osoba iz njegove blizine. U prvom redu, braće i sestara, zatim baka, djedova, tetki, strina i bliže rodbine. U taj proces odrastanja rano se uključuju i druge osobe: djeca iz susjedstva, odrasli susjedi, dalja rodbina i druge osobe sa kojima dolazi u bliski kontakt.

Djeca rastu i uz prisutnost drugih živih bića koje nazivamo kućnim ljubimcima kao što su: psi, mačke, ribice, razne vrste ptica i slično. Uz njih, tu su još i određene stvari bez kojih bi dječji razvoj bio nezamisliv. To su u početku njihove igračke, odjeća, obuća, oprema za spavanje, namještaj i druga kućna pomagala i potrepštine.

Sve ono što ih okružuje i što im je pri ruci služi im kao sredstvo učenja i stjecanja prvih životnih znanja i iskustava. Roditelji i druge

osobe iz bliske okoline njihovi su prvi učitelji. Uz njih razvijaju prva saznanja o svijetu koji ih okružuje. Po njihovim uputama obavljaju određene radnje korisne za dalji razvoj. Pod njihovim nadzorom rješavaju svoje male dječje probleme.

Tako se uče životu na poučan i očigledan način, oponašanjem odraslih, upijanjem njihovih znanja i radnji, imitiranjem pokreta, smijeha, govora, kopiranjem stečenih iskustava koja su provjerena u praksi odraslih.

Ta prva životna škola, temelj je na kome se gradi novo ljudsko biće. Koliko je ona dobra i efikasna, toliko će dijete biti pripremljenije za naredne izazove.

U vrtiću se dijete uči kolektivnom načinu života. Taj je način kompleksan, jer uključuje različite sadržaje i postupke, propisane i uvedene u rad te ustanove.

„U vrtiću svako dijete uči prve fakultete.“ Tako je u jednoj pjesmi, namijenjenoj najmlađima, zapisao pjesnik. I baš tako se odvija proces kolektivnog učenja i odgoja najmlađih. Postupno, na osnovama koje su provjerene u nauci i praksi; sistematično i potvrđeno na primjerima prethodnih generacija.

Kroz život u zajednici i kolektivno rješavanje problema koji se postavljaju pred djecu toga uzrasta stječu se navike koje učvršćuju njihov karakter. Usporedo s tim, razvija se osobnost i sposobnost za samostalno djelovanje. Dijete u kolektivu uči brže, jer je okruženo drugima koji sudjeluju na istom zadatku. Ako mu nešto ne polazi za rukom, ugleda se na one koji to uspješno rade i slijedi njihov primjer. Tako se lakše svladavaju prepreke u učenju i izvršavanju postavljenih zadaća.

Nakon vrtića dolazi osnovna škola. Mjesto gdje se proširuju postojeća i stječu nova znanja. Rasadnik u kojem nalaze bogate sadržaje iz raznih područja života, od jezika, matematike, prirodopisa, povjesti, glazbeno, tjelesnog odgoja i drugih dotad nepoznatih područja. Škola je riznica znanja koja svim učenicima pruža iste mogućnosti. Od njih samih zavisi koliko će od svega ponuđenog uzeti za sebe, a koliko podijeliti s drugima.

U osnovnoj školi i uz nju odvijaju se dva procesa u razvoju djeteta. Prvi, tjelesni, koji se manifestira kroz odrastanje i stjecanje fizičkih karakteristika odraslog čovjeka. Drugi, duhovni, koji obuhvata sve druge ljudske osobine važne za opstanak i dalji razvitak. Oba ta procesa čine jedinstvo u izgradnji čovjeka kao najsvjesnijeg bića na ovome svijetu.

Srednja škola osigurava specijalizaciju mlade osobe za određena područja društvenog života. Ona orijentira čovjeka prema djelatnostima koje će kasnije obavljati. Osobe koje se u srednjoj školi

osposobljavaju za zanatske djelatnosti obično se tim poslom bave do kraja svog radnog vijeka ili do kraja života. Četverogodišnje srednje škole u velikom broju slučajeva usmjeravaju učenike prema odgovarajućim fakultetima.

Na svim razinama obrazovanja mladi se osposobljavaju za samostalan rad u određenoj struci i zanimanju. Zbog toga je važno da, pri odabiru škole, slijede vlastite predispozicije, sklonosti i interese za poslove koji im najviše odgovaraju. Pogrešan odabir zanimanja čest je razlog za nezadovoljstvo u kasnijem životu. No, i te pogreške moguće je popraviti ako mlada osoba donese odluku o promjeni vlastitog zanimanja.

Svaki čovjek odlučuje o izboru vlastitog životnog puta. Koliko je u tome uspješan, toliko će uspjeha imati u kasnijem životu. Onima koji nemaju dovoljno znanja i odlučnosti u izboru zanimanja i posla kojim će se baviti, predlažem da potraže savjet stručnih osoba koje su osposobljene za profesionalnu orijentaciju. To mogu biti njihovi roditelji i nastavnici, ali i drugi stručnjaci koji se bave tim poslom. Uz stečena znanja, izbor zanimanja određuje našu budućnost. Zato budite oprezni prilikom odabira struke i zanimanja, jer će vam pravilan izbor osigurati bolju i ljepšu budućnost.

Završetkom škole ili fakulteta ne završava se proces obrazovanja i osposobljavanja mladih ljudi. Pravi posao tek predstoji i on se sastoji iz dva dijela. Prvi je edukativni, a drugi je radni.

Edukativni dio podrazumijeva stalno učenje i praćenje suvremenih dostignuća u oblasti za koju smo se opredijelili. I ne samo u toj oblasti, već i znatno šire od nje, jer svako novo znanje dobro dođe čovjeku u rješavanju složenih problema. Onaj tko zna, spreman je pronaći odgovore na sve izazove koji se pred njega postavljaju. Tko ne zna, taj zastaje pred prvom preprekom, pokazujući nemoć u njezinom svladavanju. Učenje zato mora biti naš stalni pratilac i naše glavno oružje u borbi za bolju i sigurniju budućnost.

Radni dio životnog procesa uključuje niz postupaka i radnji koje treba savladati kako bi se obavio određeni posao i izvela konkretna aktivnost. On se sastoji od različitih operacija koje izvodimo prilikom obavljanja radnih zadataka, kako na radnom mjestu, tako i kod izvršavanja drugih aktivnosti, kućnih, u prvom redu, ali i svih drugih.

Radne sposobnosti stječemo učenjem i prihvaćanjem znanja i iskustava drugih ljudi. Primjena naučenog lakša je i jednostavnija ako posjedujemo talent i smisao za obavljanje određenih poslova. Tada ćemo te poslove obaviti brže i kvalitetnije od drugih ljudi kod kojih su te predispozicije slabije razvijene.

Kada sam pod kraj šezdesetih godina prošloga stoljeća radio kao *gastarbajter* u Njemačkoj, nastojao sam što više naučiti od vrijednih njemačkih radnika i stručnjaka. Bio sam tada oduševljen njihovim znanjem i marljivošću. Svaki su posao radili znalački i požrtvovano, trudeći se da ostvare što bolje radne učinke. Time su pomagali i sebi i svome poslodavcu. Za sebe su ostvarivali veće plaće, a poslodavcima su donosili povećanu dobit. U svakom poduzeću u kojoj sam radio vladali su rad, red i disciplina. Zahvaljujući tome, posao je cvjetao na zadovoljstvo svih sudionika.

Sve što sam naučio od pedantnih Nijemaca, pokušao sam primijeniti mnogo godina kasnije, kad sam pokrenuo vlastiti biznis. Stečeno znanje i iskustvo puno mi je pomoglo, tako da sam, zajedno sa članovima svoje obitelji, u relativno kratkom vremenu postigao zavidne poslovne rezultate. Ono što sam naučio u Njemačkoj nastojao sam dalje dograđivati i prenositi na druge ljude sa kojima sam radio. Takvim pristupom pomagao sam i sebi i drugima. Na sličan način postupala je i moja supruga, koja je u tome duhu odgajala našu djecu. Taj trud nam se kasnije obilato isplatio.

Stečena znanja i iskustva treba stalno usavršavati i potvrđivati u praktičnom djelovanju. I nikada ih ne treba čuvati samo za sebe. Treba ih prenositi i na druge ljude. Najprije na vlastitu djecu, a onda i na druge koji pokazuju interes za njihovo usvajanje i praktičnu primjenu. Više sposobnih ljudi jamstvo su općeg napretka društva.

Za svoje dobro i za dobro drugih dijelite vaša znanja sa drugima. Ne štedite ih, jer znanje koje se čuva samo za sebe ne donosi boljitak onima oko vas; darujte ga zato svima koji pokazuju želju da ga imaju i da ga dalje prenose onima kojima je potrebno, u interesu općeg napretka i za dobro svih.

I zapamtite:

Učenje nije mučenje. To je korisno odricanje od nečega kako bi se dobilo puno više za sebe i za druge. Kada učite, tada ne gubite vrijeme, nego ga koristite na najbolji mogući način. Vrijeme nam je i darovano kako bismo ga iskoristili za stjecanje znanja i iskustava nužnih za dobar život, kako osobni, tako i obiteljski, društveni i svaki drugi.

Ponavljam zato maksimu koju su drugi mudri ljudi davno prije mene izgovorili i zapisali:

Učiti, učiti, učiti i tako će te dobiti sve ono što poželite.

***

- * **Ne stidi se pitati pametne i iskusne ljude.**
- * **Bože, ja ne tražim od tebe kruh i zlato, već mudrost koja će mi dati sve.**
- * **Ne ponosi se bradom i odjećom, već znanjem.**

ZNANJE JE BOGATSTVO

«Sada znam da ništa ne znam», rekao je jedan poznati filozof. Ime mu nije važno, koliko je važna izgovorena mudra misao.

Sveznalice se nalaze svuda oko nas. Malo je ljudi koji ne misle kako sve znaju i kako su u svemu u pravu. Da nije tako, ne bi na ovom svijetu bilo toliko pogrešaka i grešnika. Ne bi se uništavalo ono što je stvoreno, već bi se stvaralo novo i bolje od prethodnog. Ne bi se ubijalo, već bi se rađalo i živjelo.

Ljudi su produkt prirode i božjega providenja. Ljudi su bića koja su otišla najdalje u umnom i tjelesnom razvoju od svih drugih živih bića na našoj planeti. Stvorenja koja prirodu podređuju vlastitim potrebama i interesima. Za razliku od drugih živih bića koja se prilagođavaju prirodi i zadanim okolnostima.

Čovječe, zadovolji se postignutim. Veseli se sitnicama, veseli se svojim uspjesima, uspjesima bližnjih, veseli se znanstvenim uspjesima. Unosi u sebe radost, postani zadovoljan i sretan. Veselo srce je garant zdravlja.

Iako su pripadnici iste biološke i duhovne vrste, ljudi se po mnogo čemu međusobno razlikuju. Čak do isključivosti. Među njima postoje: lijepi i ružni, bijeli i crni, jaki i slabi, umni i nerazumni, znalci i neznalice, genijalci i budale, dobri i zli, mirotvorci i ratnici, skloni ljubavi i naklonjeni mržnji, vrijedni i lijeni, produktivni i neproduktivni i da ne nabrajam sve druge razlike koje su toliko očite da se primjećuju u svakom vremenu i na svakom mjestu.

O svim ovim odlikama i razlikama mogli bi se napisati romani, drame, čitljive priče i pjevljive pjesme. Ali, na ovom mjestu zadržat ću se samo na jednoj stečenoj ljudskoj osobini koja je vječna i, u isto vrijeme, oprečna koliko i sve drugo naprijed napisano ili nezapisano.

Zadržat ću se na znanju i neznanju.

Te dvije naoko srodne osobine međusobno se razlikuju do isključivosti. Kao i sve drugo što je razdvojeno negacijom.

Znanje je skup svega što naučimo i koristimo u svakodnevnoj praksi, kako bismo život učinili sadržajnijim i ljepšim. Iz toga je lako izvući zaključak kako je znanje, zapravo, bogatstvo koje svatko koristi na svoj način. Netko ga pretvori u veliki kapital, a netko koristi tek da

bi osigurao golu egzistenciju. Po tome se mogu razlikovati dometi ljudskoga znanja, od najnižeg do najvišeg i obrnuto.

Neznanje je, u biti, negacija znanja, njegova gola suprotnost. Protivnost koja ga isključuje, premda se istovremeno odigravaju na istoj životnoj sceni. No, važno je reći da ne znati ne znači i nemati.

Jer, u povijesti je bilo mnogo neznalica koji su puno imali. I danas ih je mnogo, a bit će ih i sutra. Oni su u nekim epohama vladali drugim ljudima. Iskazali su spretnost vladanja masama, a bez valjanog predznanja i znanja.

Ne znati nije isto i što i ne umjeti. Puno je ljudi bez znanja koji se umiju snaći u različitim situacijama, koji potonu kada se traži znanje, ali isplivaju na površinu kada treba pokazati umijeće preživljavanja. Netko će reći da je i za to potrebno znanje. Neću mu proturječiti. Znam mnoge koji su neznanje uspjeli pretočiti u bogatstvo i uspjeli dokazati na vlastitom primjeru.

Neznalice vrlo vješto manipuliraju svojim neznanjem. Po potrebi ga pretvaraju u lažno znanje, prodajući ga po vrlo visokoj cijeni. Čak i mnogo skuplje nego stvarno znanje skromnih ili nevještih vrljih znanaca. Preprodavači neznanja pod znanje u pravilu su samodopadne i dozlaboga dosadne osobe. Foliranti koji se sami sebi dive, narcisi bez ogledala.

Pravoga neznalicu nikada ne zaboli glava od neznanja. Od njegovog neznanja glava zaboli druge ljude: one koji znaju, ali svoje znanje ne umiju prodati po cijeni koju zaslužuju.

Ortodokсни neznalica operiran je od skromnosti i finoće. Njegovo perje uvijek je ispred paunovog. Krila mu dotiču nebo, iako ne lete. Svako posrtanje neznalica bez problema upravlja prema slijepo zadanom cilju. On dobro poznaje vlastiti put i ne trudi se da ga usmjeri prema svijetu znanja. A i što će neznalici znanje kad se ono mnogim znalcima ne isplati. Bolje je slijediti vlastitu misao, makar ona bila u blatu do koljena.

Neznanje je primjeren okvir za zavist i mržnju. Izvorni neznalica zavidi drugima i onda kada ima više od drugih. On prezire znanje kao sredstvo za ostvarivanje životnih ciljeva. Njemu je znanje balast koji je još na početku odbacio. On donekle uvažava samo one znalce koji mu gledaju u leđa, koji slijede njegove tragove, uporno i dosljedno, kako slijepci slijede slijepoga vođu.

Najveće neznalice nikada neće biti svjesni svoga neznanja. Ono će im uvijek ostati idejom vodiljom. Naprednijom od svih drugih ideja. Iako je svijet neznalica u osnovi crn, on se njima u svemu čini šarenim; obojenim svim mogućim bojama.

Neznalica je gmizavac koji se prilagođava svakom terenu i vremenu. Njega ne mogu iznenaditi ni kiše niti oluje. Nevrijeme za njega ne postoji. On je neodvojivi dio svakoga vremena.

Iako je znanje svjetlosnim godinama ispred neznanja, više pažnje u ovom opisu posvećujem neznanju. Ne zato što mi je simpatično ili drago, već da bih omogućio našim neznalicama da se lakše prepoznaju.

Neznanje nije grijeh, a nije ni nenadoknativa mana.

Ali, grijeh je kada se neznanje stavlja ispred znanja. Kada neznalice dobivaju više od sveznalica. Kada im se daje posao koga ne znaju raditi. Ili im se dodjeljuju nagrade za djela obojena neznanjem.

Pišući o znanju i neznanju želim, ukazati na potrebu njihovog razdvajanja, ne samo negacijom NE, već i svim mogućim znakovima i preprekama kojima se dobro razdvaja od lošega. Riječ neznanje mora se pisati i razumijevati kao cjelina. Nikako razdvojeno kao *ne znanje*, kako to neki jezikoslovci zagovaraju. Ako bi se ta kovanica pisala sa odvojenom negacijom, tada bi se mogla tumačiti kao *ne znanje* ili, u sljedećem padežu, kao *ne znanju*. A tko bi se usudio reći NE - znanju? Nadam se - nitko.

U opredjeljivanju između znanja i neznanja, vjerujem, ne postoje nikakve dvojbe. Svi smo za znanje, bez obzira koliko znali i koliko nam se činilo kako je naše znanje ispred znanja drugih ljudi.

Znanje je sinonim mudrosti i napretka. Od njega sve počinje i s njim se sve dobro završava.

S neznanjem stvari stoje drugačije. S njim nikada ne treba završiti ono što smo loše započeli. Treba se zamisliti i potražiti prava rješenja. A ona se nalaze tamo gdje je znanje.

Lijepo je vjerovati kako malo znamo. To nas saznanje učvršćuje u uvjerenju da trebamo više učiti.

Ako je neznanje u nama, a znanje svuda oko nas, pokrenimo se s mjesta na kome smo stali. Krenimo tamo gdje se nalazi znanje i upijajmo ga kao miris procvalog proljeća. Tako ćemo svijet gledati drugim očima i osjetiti njegove ljepote na način kako ih ranije nismo osjećali.

Znanje je svjetlost - neznanje je tama.

Tko misli drugačije, neka dan zamijeni za noć. Tada će lakše shvatiti što treba dalje činiti.

***

- * **Raj zemaljski je među vama, pronadite ga.**
- * **Nije zlo što netko ne zna, već je zlo što ne zna da ne zna.**
- * **Nije učen onaj koji puno čita, već onaj koji zna što čita.**

STJECANJE LOŠIH I DOBRIH NAVIKA

Navike su proizvodi učenja i prakse. One prate život svakoga čovjeka.

Usvajanje navika traje kraće ili duže vrijeme, zavisno od toga o kakvoj se vrsti navika radi.

Navike koje nam odgovaraju usvajamo brže i lakše nego one koje nam donose određene tjelesne i duhovne poteškoće i probleme. Na primjer, naviku pušenja brže stječu ljudi kojima uživanje duhana proizvodi zadovoljstvo. Isti slučaj je i sa onima na koje duhanski dim i nikotin ne ostavljaju primjetne posljedice.

Čovječe, ako misliš da je te Bog zbog nečega kaznio u životu, varaš se. Svi smo djeca Božja i svima nam je dao pamet. Okolnosti u kojima živimo su različite. Pamet koju imamo moramo razvijati, učeći usavršavati i na svome životnom putu koristiti.

S druge strane, osobe kod kojih pušenje izaziva osjećaj gadljivosti i kojima duhanski dim otežava disanje, teže će steći naviku pušenja. Zapravo, kod njih će se ta navika razvijati sporije i uz otpore vlastitog organizma. Mnoge od takvih osoba prestat će sa korištenjem duhana, zbog toga što im taj poročni proizvod donosi više štete nego koristi. Neki će nastaviti pušiti sve dok se ne prilagode lažnim čarima paljenja cigarete i udisanja duhanskog dima. Pritom će potpuno ignorirati negativna svojstva duhana i otpore koji dolaze iz vlastitog organizma. Izložiti će ga štetnim utjecanjima nikotina, ne mareći za vlastito zdravlje i moguća kasnija oboljenja koja pušače, vrlo često, odvede u smrt.

Za primjer ću navesti slučaj dječaka iz moga susjedstva. U šestom razredu osnovne škole grupa njegovih drugova došla je do kutije cigareta. Poslije završene nastave, otišli su u obližnji šumarak, gdje su zapalili po jednu cigaretu i prepustili se užicima pušenja. Neki od njih su, već od prvog udisaja duhanskog dima, počeli kašljati. Drugima su od oštine dima potekle suze na oči. Treći su mirno uvlačili dim u pluća, ne osjećajući nikakve negativne posljedice.

Od svih dječaka, duhan je najviše smetao mom malom susjedu. Uz suze i kašalj, osjetio je nagon za povraćanjem. Odjurio je dublje u šumu, držeću usta zatvorena dlanom. Bio je malo bucmastiji od drugih, pa se kretao sporije i trapavije. Kad se odvojio od grupe, bacio

je cigaretu i duboko udahnuo svježim šumskim zrakom koji ga je vratio u život. Njegovo prvo iskustvo s duhanom bilo je izrazito negativno. Dugo poslije tog ružnog iskustva osjećao je gorčinu u ustima i nije mogao jesti. Dim mu je ugrozio osjetilo okusa i izazvao odbojnost prema hrani.

Narednih dana izbjegavao je odlaziti u šumarak gdje se društvo «častilo» cigaretama. Bilo ga je stid pred ostalima od kojih su se neki počeli izrugivati na njegov račun. Da ne bi ispao iz društva, jednoga je dana na kiosku kupio kutiju mekših cigareta i upaljač te ušao u podrum zgrade u kojoj je stanovao. Upalio je cigaretu i počeo oprezno udisati dim. Kašalj ga je brzo uzeo pod svoje, Ali, on je bio uporan. Nastavio je uvlačiti dim dublje u pluća, udišući istovremeno ustajali podrumski zrak. Oči su mu se maglile, suze su klizile niz crvene obraze.

Nakon prve, slijedila je druga cigareta. Upornost je nadvladala razum. Dječak je želio dokazati muškost, najprije pred samim sobom, da bi je kasnije mogao demonstrirati društvu iz razreda. No, dim je bio jači od njegovih pluća. Kad je u podrumu ponestalo zraka, pred očima su mu počele igrati zvjezdice. U glavi se počela navlačiti siva pa onda gusta crna magla. Nesvjestica ga je nakon druge cigarete uzela pod svoje. Završio je na nečistom betonu, s jedva vidljivim znakovima života.

Na njegovu sreću, susjeda iz prizemlja nekoliko minuta kasnije sišla je u podrum da ostavi neke stare stvari. Pronašla ga je onesviještenog. Ležao je u blizini školske torbe i razbacanih cigareta. Alarmirala je stanare koji su brzo pozvali hitnu pomoć. Za kratko vrijeme otpremili su ga u lokalnu ambulantu, gdje su ga liječnik i bolničar vratili u život. Tako je moj mali susjed spašen od sigurne smrti.

Kasnije mi je njegov otac ispričao kako mu sin od najranije mladosti boluje od bronhitisa i kako svake zime, zbog oboljenja disajnog sustava, troši lijekove i izostaje iz škole. Zbog narušenog zdravlja morao je izbjegavati sve vrste zagađenja, a posebno štetni duhanski dim. Na sreću, njegovo negativno pušačko iskustvo nije završilo kobnim posljedicama, zahvaljujući brzom intervenciji liječnika. Kasnije više nikada nije probao cigaretu, niti se duže zadržavao u prostorijama gdje borave pušači. Negativno iskustvo iz mladosti naučilo ga je da je zdravlje važnije od junačenja među vršnjacima, ali i svega drugoga.

Jedan od njegovih drugova kojeg su kašalj i suze također upozorili na štetnost pušenja, nastavio je šumsko pušačko druženje sa društvom iz razreda. Tako je stekao pušačke navike koje su ga, prije navršene dvadeset godina života, odvele sa ovoga svijeta. Obolio je

od neizlječive plućne bolesti koju je uzrokovalo konzumiranje prekomjernih količina nikotina.

Ova dva primjera ističem kao opomenu svim pušačima i onima koji pokušavaju steći naviku pušenja. Prije nego zapalite cigaretu, dobro razmislite koje vam koristi ona donosi, a koje su štete od duhanskog dima za vas i za druge ljude. Kad sagledate sve prednosti i mane konzumiranja duhana, ne bi vam trebalo biti teško odreći se navike pušenja. Potrebno je samo malo upornosti i odlučnosti do konačne odluke. Tako ćete sačuvati vlastito zdravlje, ali i zdravlje osoba sa kojima se družite ili stalno živite.

Loše navike su zlo: kad ih jednom steknete, teško ih se kasnije odvići. To najbolje pokazuju primjeri ovisnika o alkoholu, duhanu, drogama i drugim štetnim sredstvima. Da bi se oslobodili tih zala, potrebno je dugotrajno liječenje u specijaliziranim zdravstvenim ustanovama. I, što je najvažnije, potrebna je odluka ovisnika kojom pristupaju odvikavanju od upotrebe tih štetnih sredstava.

Osim navedenih ovisničkih navika, postoje i mnoge druge koje su, također, manje ili više štetne. To su, između ostalih, navike kockanja, uživanja u prekomjernom trošenju hrane, konzumiranja napitaka koji štete pojedinim organima kao što su kava, gazirani sokovi i sl. Sve te konzumentske navike, svaka na svoj način, ugrožavaju zdravlje ljudi, kompliciraju im život i unoseći u njega nepotrebne elemente od kojih su koristi male, a štete više nego evidentne.

U podjednakoj mjeri za pojedince i društvo štetne su i mnoge druge navike koje se stječu nasljeđivanjem ili pogrešnim odgojem. One se razvijaju iz određenih sklonosti koje su prisutnije kod jednih, a manje prisutne kod drugih ljudi.

Tako neki pojedinci imaju sklonosti za krađu tuđih stvari ili za izazivanje sukoba u društvu. Drugi vole brzu vožnju kojom ugrožavaju vlastiti život, ali i živote drugih, nedužnih osoba. Treći su skloni neradu i dokoličarenju. Četvrti nedopuštenim radnjama izazivaju štete drugima. Peti rade stvari od kojih nitko, pa ni oni sami, nemaju koristi. I tako dalje, i tome slično.

Uglavnom, krug ljudi sa lošim navikama i sklonostima stalno se širi. U modernom vremenu izmišljaju se nove navike i razvijaju ranije nepoznate ili manje poznate sklonosti, kakve su, recimo: homoseksualnost, monogamija, pedofilija i slične. Sve te navike i sklonosti podjednako su štetne za društvo i pojedinca u njemu, tako da je nužno poduzimati različite mjere i aktivnosti da bi se umanjili njihovi negativni učinci.

Za razliku od naprijed navedenih loših navika, paralelno se razvijaju brojne pozitivne i korisne navike i sklonosti. Njih je i više

nego li onih sa negativnim predznakom i zato ih ne možemo ni približno nabrojati. Ali od onih koje svakodnevno susrećemo kod većine ljudi treba spomenuti: radne, sportske, socijalne, humane, solidarne, kulturne, etičke i njima slične. Prisutnost tih navika poboljšava odnose među ljudima i čini život lijepim i zanimljivim za svakoga kome je do toga stalo.

Dobre navike osiguravaju stabilnost u društvu i doprinose njegovom općem napretku. Naravno, ljudi sa dobrim navikama i pozitivnim sklonostima poželjni su u svakoj društvenoj zajednici; kako u obitelji, tako i u poduzeću, ustanovi, društvenoj organizaciji, neformalnoj grupi ili državi u cjelini.

Prisutnost ljudi sa pozitivnim navikama i sklonostima potiče brži razvoj društvenih odnosa i porast životnih uvjeta. Tamo gdje se više radi, a manje dokoličari, planirani poslovi brže se i kvalitetnije obavljaju. Gdje su ljudi zdraviji, manje se troši na preventivu i liječenje od raznih bolesti. Gdje se slobodno vrijeme koristi za sport, rekreaciju i druge korisne hobije, tu je manje međuljudskih konflikata, a više raspoloženja, uzajamnih radosti i sretnih životnih trenutaka.

Ako se sve to ima u vidu, onda se s razlogom možemo zapitati što je to što ljude vodi prema lošim navikama i razvijanju negativnih sklonosti koje nanose štetu i njima i društvenoj zajednici? Jesu li to urođeni nedostaci u ljudskome biću ili izostanak pozitivnog odgoja u obitelji, školi i lokalnoj zajednici u kojoj ljudi žive? Ili i jedno i drugo, pojačano globalnim vanjskim utjecajima?

Koliko god se ova pitanja činila kompleksnim i teškim, odgovori na njih su još teži i kompleksniji. Na takav zaključak upućuje nas stanje u današnjim suvremenim društvima. U svakom od njih javljaju se isti ili slični problemi, koji su posljedica negativnog ponašanja pojedinaca i određenih grupa okupljenih radi isticanja i širenja određenih loših navika i negativnih ponašanja.

U današnje vrijeme razvili su se cijeli pokreti istomišljenika koji propagiraju određene loše navike i sklonosti kojima nanose štetu, kako sebi, tako i široj društvenoj zajednici. Da bi se umanjilo njihovo negativno djelovanje, potreban je angažman svih društvenih subjekata. Pored toga, treba osigurati i značajna materijalna sredstva koja bi se mogla korisno utrošiti za rješavanje i zadovoljavanje drugih, važnijih ljudskih potreba i interesa.

Sve to ukazuje na nužnost preispitivanja našega ponašanja i odricanja od sklonosti i navika koje su štetne nama i drugima. Ako tako postupimo, onda ćemo se brzo uvjeriti kako je to odricanje bilo od obostrane koristi.

Za pojedince, jer su vlastiti život učinili ljepšim i podnošljivijim.

Za društvo, jer će se raspoložive snage i sredstva usmjeriti u razvoj onoga što donosi opći boljitak za sve njegove članove.

Odrecite se zato loših navika da bi osjetili sve čari života na ovome svijetu.

Vjerujte mi, nećete se pokajati. Taj dug ljepoti življenja brzo će vam se isplatiti, kao što se i meni isplatio, kad sam se riješio nekih svojih loših navika i sklonosti, a imao sam ih, kao i mnogi drugi ljudi.

***

- * **Besposlene ruke su vražja igračka.**
- * **Čovječe, ne srozavaj se da te drugi dižu.**
- * **Loša navika je zla muka.**

RAD NAS JE IZGRADIO

«Rad je stvorio čovjeka», kaže jedna mudroslovna misao, od koje su darvinisti i marksisti izgradili teoriju o postanku i razvoju ljudskoga društva. Logičan odgovor, odnosno nastavak tog teorijskoj maksimi, bio bi:

-Ako je rad pretvorio majmuna u čovjeka, onda bi nerad od čovjeka mogao napraviti majmuna. I sve bi opet bilo po starom. Kao prije više milijuna godina

Čovječe, život nije lak i jednostavan. Od rođenja do smrti prate nas problemi, veći ili manji. Od tebe zavisi kako ćeš ih rješavati i koliko pozornosti ćeš im predavati. Nema ništa nerješivo. Uključi um, uključi savjete prijatelja i polagano, ništa preko koljena, i ništa preko noći. Možda će se sutra stišati strasti, te ćeš imati ideju za rješenje problema.

Je li baš sve tako ili nije, teško je reći bez valjanih znanstvenih dokaza. No, posve je sigurno da bi nerad od čovjeka mogao napraviti majmuna, ako bi on postao glavnim izvorom njegove egzistencije ili, ne daj Bože, stjecanje većih bogatstava.

A toga je, nažalost, bilo jučer i danas, na sve četiri strane svijeta. Hoće li ga i koliko biti i sutra, teško je unaprijed reći.

Da se svijet razvija na temelju ljudskoga rada, općepoznata je činjenica. Jednako tako poznata je i činjenica da količina uložena rada ne određuje imovno stanje, niti društveni položaj čovjeka. Postoje i neka druga mjerila i parametri koji na to utiču. Njima se bave stručnjaci i znanstvenici iz drugih oblasti i taj ću posao ostaviti njima.

Na ovom mjestu želim istaknuti nekoliko vlastitih zapažanja o odnosima između rada i nerada, slijedeći to i o odnosima koji vladaju između radnika i neradnika. Ti odnosi su aktualni danas koliko i u prošlim vremenima, a aktualnosti im neće nedostajati ni u bližoj i daljoj budućnosti.

Rad je središnje mjesto razvoja ljudskoga društva. On određuje kojim će se pravcem i tempom to društvo razvijati. Pod radom treba podrazumijevati sve njegove komponente, u prvom redu umne i fizičke, a onda i sve ostale. Prve dvije su najvažnije i o njima ću, na ovom mjestu, nešto više reći.

Umna, odnosno duhovna komponenta ljudskoga rada prethodnica je svake druge aktivnosti. Ona pokreće i razrađuje ideju o određenom poslu. Kreira najbolja rješenja i usmjerava načine njihove realizacije. Nakon promišljenih ideja i urađenih projekata, slijedi operacionalizacija i praktična izvedba.

U svakoj fazi, od nastanka ideje, do njezine konačne realizacije, sudjeluju ljudi osposobljeni i obučeni za obavljanje određenih vrsta poslova. Što bi se građevinskim rječnikom reklo: investitori, projektanti, nadzorni organi i izvođači radova. Svaka od tih grupacija ima svoje mjesto i ulogu u stvaranju određenog proizvoda rada. Investitor je možda najvažniji, jer on osigurava sredstva za izvođenje radova i okončanje projekta. Ali, ta sredstva ne bi značila ništa ako u realizaciju ideje ne bi bili uključeni svi nabrojani subjekti odnosno akteri. Bez njih bi osigurana sredstva ostala mrtvo slovo na papiru.

U toku realizacije idejnog projekta uspostavljaju se odnosi između svih sudionika. Što su ti odnosi bolji i neposredniji, to će se projekt lakše realizirati, a objekt brže i kvalitetnije izgraditi. Objekt se, naravno, gradi radom. Da nije rada, ne bi bilo ni objekta.

Rad je, dakle, nužnost bez koje se ništa ne može stvoriti, niti izgraditi. Kako je rad proizvod radnikovih umnih i fizičkih sposobnosti, lako je izvesti zaključak da se bez radnika nijedan idejni projekt ne bi mogao realizirati. Radnik je, znači, nezamjenjivi subjekt u obavljanju svakoga posla.

Ako je to tako, zašto onda mnogi ljudi bježe od rada kao đavo od križa? Je li rad toliko teška i podcijenjena aktivnost da mu mnogi rado okreću leđa?

Na ova pitanja može se dati više različitih odgovora. Zapravo, svatko od nas ima na ta pitanja svoj odgovor. Moj odgovor je: pravog odgovora nema! Jer, da ga ima, svi bi ljudi jednako gledali na rad i svi bi radili sukladno svojim umnim i fizičkim sposobnostima. Zato odgovor treba potražiti u svakom čovjeku, ili u određenim grupama koje imaju iste ili slične sklonosti prema radu, na jednoj, i neradu, na drugoj strani.

Na čovjekov odnos prema radu utječu razni čimbenici, kako oni koji se tiču njegovog karaktera, tako i oni koje nazivamo vanjskim čimbenicima.

Vrijedan čovjek ne bježi od rada. Njemu je rad duhovna i tjelesna hrana koju konzumira svakodnevno. Bez rada, on se osjeća nemoćno i izgubljeno. Kao ptica bez krila ili kao drvo bez grana. Kad završi jedan posao, vrijedan čovjek odmah traži drugi. On ne bira poslove, niti ih klasificira po težini i opasnosti. Važno mu je da nešto radi, pa makar od toga nemaio veće koristi. Takvi radini ljudi spremni

su raditi za malu nadoknadu samo da rade. Rad je njihova životna preokupacija i stalni izazov. Njihova ljubav prema radu nema granica.

Puno je više onih koji rade zato što moraju osigurati kakvu-takvu egzistenciju. Oni na posao odlaze kako bi zaradili novce za golo preživljavanje. Rade iz nužde i egzistencijalne potrebe, a ne zato što im se radi. Oni ne uživaju u radu kao činu dokazivanja ljudskih sposobnosti i mogućnosti. Za njih je rad nužno zlo na koje moraju pristati, jer drugog izlaza za opstanak nemaju. Takvi ljudi obavljaju zadane poslove preko volje i zato mnogi od njih ne postižu očekivane radne učinke.

U treću grupu mogu se svrstati ljudi koji iz dna duše preziru rad i sve što se na rad odnosi. Spominjanje rada za njih predstavlja uvredu vlastitog dostojanstva. Društvo u kome se kreću bavi se svim i svačim. Od sitnih prevara, do organiziranih pljački. U odabiru poslova njima je jedini uvjet da taj posao nema nikakve veze sa produktivnim radom i stvaralaštvom. Sve drugo što rade normalni ljudi, za njih je neprihvatljivo. Oni pravi rad ne cijene, a o radnicima, u pravilu, imaju negativno mišljenje.

U današnjem vremenu takvih koji mrze rad je sve više. Potječu iz svih slojeva društva, kako iz onih dobrostojećih, tako i iz srednjih, ali i iz najnižih. Njihova zajednička osobina je preziranje rada i mržnja prema svima koji cijene rad i poštuju radnike. Oni se ponašaju kao posebna društvena kasta koja traži i očekuje da bude priznata kao i svi drugi slojevi društvene zajednice. Za njih je nerad neotuđivo demokratsko pravo koje im nitko ne može uzurpirati, niti oduzeti.

Iz tog novoustrojenog sloja neradnika regrutiraju se lopovi, reketari, ucjenjivači, narkomani, siledžije, prevaranti, ubojice i razne vrste kriminalaca koji su uzročnici mnogih društvenih problema. Oni su prijetnja svemu što je dobro i progresivno. Crvi koji riju zdrave plodove. Izraslina što ruži lijepu stranu društva. Protiv njih je okrenut cijeli obrambeni mehanizam, ali im ni država, za sada, ne može prepriječiti put, niti stati na kraj. Njihova moć toliko je narasla da prkosi, ne samo unutarnjim, već i vanjskim mehanizma nadzora i kontrole. Snaga toga novoustoličenog trusta protiv rada tolika je da joj se ne mogu protiviti nikakvi organi vlasti, niti armije vrijednih radnika. Jednostavno, oni radnicima prepuštaju pravo na rad, a za sebe zadržavaju neotuđivo pravo na nerad i nered, kao i pravo na nezakonito prisvajanje tuđih rezultata rada.

Takva je stvaranost suvremenog svijeta i u njoj svatko treba tražiti i pronaći svoje mjesto pod suncem. Bogati su, razumije se, uvijek nalazili toplije mjesto, a siromašni hladnije. To se pravilo održalo do današnjeg vremena, a teško će se promijeniti i u budućnosti.

Ne zapisujem ove misli kako bih nekoga uvrijedio ili se nekome zamjerio. Namjera mi je samo reći kako sam rad uvijek stavljao ispred nerada i kako se tim pravilom rukovodi i većina drugih čestitih ljudi kojima je dobro u duši, ljepota u mislima, a radni elan u tijelu.

Na tebi je, dragi čitatelju, da izabereš kojim ćeš se smjerom kretati. Onim koji do cilja vodi radom ili drugim, kome je nerad u krvi.

Izaberi rad i slijedi njegove tragove, to ti preporučujem i iza toga stojim.

***

- * Imaš ogromne mogućnosti za pobjedu, ali će one umrijeti ako ih ne iskoristiš.**
- * U sreću se uzda lud, a pametan u svoj trud.**
- * Razlika između uspjeha i neuspjeha je rad.**

PLAN KORIŠTENJA VREMENA (za rad, učenje i ostale aktivnosti)

Život većine ljudi odvija se stihijski, kako bi se to narodski kazalo: od jutra do sutra.

Ujutro odlazimo na posao kako bismo zaradili novac za zadovoljavanje egzistencijalnih životnih potreba. Popodne se vraćamo kući, a navečer kako tko. Netko se zatvori u stan i gleda televiziju, drugi idu u šetnju, treći u kino ili u kavanu, kako kome odgovara i kako je tko navikao.

Dan i noć imaju dvadeset i četiri sata. Podijelimo to na tri i dobijemo tri puta po osam sati. Prvu osmicu provodimo spavajući. Drugu osmicu potrošimo u odlasku na posao, fakultet ili u školu. Treća osmica je ostala cijela ili nešto fali od cijele. Te sate od treće osmice rasporedimo tako da svugdje stignemo: kod prijatelja, na igralište, u kafić, u kino, za izradu zadaće, čitanje knjiga i časopisa... Stignite svuda po malo i vaš će uspjeh biti zajamčen.

Tek mali broj osoba radno i slobodno vrijeme provodi po unaprijed utvrđenom planu. Takvi su oni koji, uz radne obaveze, u slobodnom vremenu obavljaju i druge poslove, koji se bave stvaralaštvom ili imaju neke stalne hobije koji zahtijevaju duže vrijeme i dodatni angažman. Za tu vrstu aktivnosti potrebno je napraviti precizan popis obaveza i utvrditi vrijeme njihovog izvršavanja. Potrebno je imati unaprijed pripremljeni plan po kome će se svaka aktivnost obaviti kvalitetno i na vrijeme, u predviđenom obimu i sa odgovarajućim sredstvima.

Planiranje radnih i drugih aktivnosti odlika je, dakle, ljudi koji imaju više zanimanja i širi djelokrug poslova. Naravno, i onih koji drže do odgovornosti prema obvezama i do reda u vlastitom životu.

Čovjek koji djeluje bez plana sklon je raznim improvizacijama kako bi radne zadatke obavio na vrijeme. Njegov dnevni raspored obično je opterećen nizom aktivnosti koje nemaju veze sa zadanim poslovima. Te mu aktivnosti obično oduzimaju dragocjeno vrijeme i raspoloživu energiju. Takve osobe troše vrijeme najčešće na pušenje cigareta ili šuplju priču u toku rada. Često napuštaju svoje radno mjesto da bi dosađivali drugim radnicima. Traže bilo kakva druga

zanimanja koja nemaju veze sa onim što rade. Telefoniraju poznanicima ili besciljno zure u neodređeno mjesto u prostoriji u kojoj se nalaze. Čine sve samo da potroše radno vrijeme i izvuku se iz kruga tvornice ili preko vrata ureda u kome su zaposleni.

Na sličan način ti zgubidani troše i svoje slobodno vrijeme. Kad dođu doma, zatvore se u sobu gdje čitaju novine, gledaju televiziju ili povazdan listaju stranice interneta, ne bi li pronašli nešto što će okupirati njihovu rasutu pažnju i utoliti žeđ za nepoznatim stvarima i senzacijama. Neki i ne dolaze kući, nego slobodno vrijeme nastave rasipati po kafićima, javnim objektima, sportskim terenima i na drugim mjestima gdje se okupljaju dokoni ljudi istih ili sličnih sklonosti i navika.

Različite skupine ljudi se na različite načine odnose prema svojim svakodnevnim obvezama i dužnostima.

Starije osobe sa stečenim radnim navikama obično se drže ustaljenog redoslijeda u izvršavanju radnih i drugih zadataka. One poštuju kućni red, kako na radnom mjestu u tvornici ili uredu, tako i u vlastitom domu. Zadane poslove, u pravilu, obavljaju predano i do određenih rokova. Kod njih važi staro pravilo da sve ono što mogu uraditi danas, ne ostavljaju za sutra. Čak nastoje uraditi više od zadanoga, vodeći računa da posao obave kvalitetno i u skladu sa propisanim normama i standardima.

U slobodnom vremenu takve osobe uredno izvršavaju obiteljske obaveze, vodeći brigu o drugim članovima obitelji, a naročito o onima kojima je njihova pomoć najpotrebnija. Tako stignu pomoći bračnom drugu u obavljanju kućnih poslova, a djeci u pisanju školskih domaćih zadataka. Ako imaju unuke, njima se redovno pridruže u igri, uljepšavajući slobodne trenutke i sebi i njima.

Mlađe osobe su dosta komotnije u izvršavanju obveza i povjerenih zadataka. One zadane poslove, pogotovo one koje im ne donose veće koristi, često obavljaju stihijski kako bi zadovoljile formu. Suština ih manje zanima i njoj ne poklanjaju dovoljnu pažnju. Naravno, i među mladima ima vrijednih osoba, koje odgovorno izvršavaju postavljene zadatke. Tako, recimo, djeca u osnovnoj školi, uz manje izuzetke, redovito pohađaju nastavu i nastoje izvršiti sve svoje školske obveze. Na njihovom ponašanju osjeća se utjecaj roditelja, čiji autoritet uglavnom poštuju. Za razliku od njih, mladi srednjoškolske dobi počinju se zanimati za druge stvari, tako da pokazuju sve manji interes za sudjelovanje u nastavi i učenje. Slično se ponašaju i mnogi studenti koji studiranje izjednačavaju sa neobaveznom rekreacijom. Zato nije ni čudno što je prolaznost na fakultetima ispod svake razine i nikada nije bila lošija nego što je danas.

Zahvaljujući planiranju i odgovornom izvršavanju obaveza, mnoge poznate osobe uspjele su izgraditi karijeru i osvojiti prestižne nagrade za svoj rad i stvaralaštvo. Jedan od njih je i bivši američki predsjednik Bill Clinton. U svojoj autobiografskoj knjizi pod naslovom „Moj život“ on priznaje kako nikad ne bi postao ono što jest da u mladosti nije pročitao knjigu o planiranju i korištenju vremena. Ta mu je knjiga otvorila životne obzore i uputila ga kako se, racionalnim korištenjem raspoloživog vremena, može postići puno više nego njegovim neplanskim trošenjem. Slične ispovijesti nalazimo i kod mnogih znanstvenika, poduzetnika, umjetnika i drugih uspješnih ljudi. Svima njima planiranje je pomoglo da pronađu sebe i da se orijentiraju na one poslove koji su im donijeli slavu i novac.

Sam proces planiranja obaveza i rokova njihovog izvršavanja jednostavan je i ne iziskuje nikakve posebne napore. Dovoljno je znati što se hoće i imati odluku da se to napravi. Zatim se pristupa rasporedu raspoloživog vremena za određene aktivnosti. Prioritetne aktivnosti dolaze na prvo mjesto i za njih se izdvaja znatno više vremena nego za ostale. Na taj način izbjegava se rad nabrazinu koji unosi nervozu i ne može donijeti očekivanu kvalitetu u obavljanju zadanih poslova.

Osoba koja planira svoje obaveze u stanju je uraditi daleko više poslova od osobe koja radi bez plana. Ta osoba ima vremena za sve, dok drugoj uvijek nedostaje vrijeme za izvršenje pojedinih dnevnih zadataka. Dobar i realan plan unosi red i omogućava svakome da postigne ono što želi.

U mlađim godinama redovno sam, nakon završetka radnog vremena ili navečer, prije spavanja, pripremao plan za sutrašnji dan. Zapisivao sam svoje obaveze sa rednim brojevima i utvrđivao vrijeme potrebno za njihovu realizaciju. U plan dnevnih zadataka znao sam upisati i po desetak različitih obaveza. Narednog dana pristupao sam izvršenju tih obaveza prema utvrđenom planu. Nakon svakog obavljenog posla zaokruživao sam broj ispred njega i pristupao novom poslu. Radeći na takav način, uspijevao sam izvršiti sve planirane obaveze u zadanim rokovima. Na kraju radnog dana bio sam sretan i zadovoljan.

Ostvareni rezultati vraćaju čovjeku osmijeh na lice i čine ga radosnim i veselim. Kad obavim sve poslove koje sam planirao, meni je svaki dan vedar i lijep. Uspješan dan uvijek mi donosi miran i dug san. Vрати mi snagu i volju za nove životne iskorake i pothvate.

Ne kaže se bez razloga da je vrijeme novac. Tko ga zna pravilno rasporediti i utrošiti za ono što mu je najvažnije, taj će doći do željenog cilja i postići rezultate koje je planirao.

Zato svaki posao treba početi i završiti na vrijeme, a za takvo postupanje potrebno je imati jasan, realan i ostvariv plan.

Prije nego što uđete u novi dan, predlažem vam da napravite dobar plan, misaoni ili pismeni.

Ako imate realan i ostvariv plan, bit će vam uspješan svaki dan.

***

- * **Svaki zadatak je ostvarljiv, ako je dobro isplaniran.**
- * **Život s ciljem je garancija uspjeha.**
- * **Uspješan je onaj koji planira svoje poslove.**

GRANICE MOGUĆEG

Većina ljudi tijekom svog života nađe se u okolnostima-u dobroj šansi i prilici za dobar uspjeh. Dobre šanse se ne nude svaki dan. Razvijte vaš um, vašu logiku, vaša zapažanja i ugledajte «zlatnu kočiju», te je zaustavite. Od lijenosti nema ništa, svi lijeni su propali u životu, pa zato krive roditelje i Boga.

PRAVO NA MIŠLJENJE

Čovjek bez mišljenja isto je što i knjiga bez slova. Prazan i nezanimljiv drugima. Neodmjereno rečeno, tup i beskoristan.

Nekome će ove konstatacije zvučati pregrubo, drugi će ih primiti s rezervom, dok će ih treći prihvatiti bez komentara.

Tako se mnogi ljudi odnose prema mišljenjima drugih pripadnika svoje vrste. Jedni ih uvažavaju, drugi ignoriraju, treći prenaglašavaju. Svatko prema svome znanju i nahođenju.

Mišljenje je produkt naših saznanja o određenim ljudima, bićima, stvarima te prirodnim i društvenim pojavama. Imati mišljenje o nečemu,

Magnetiziran komad željeza može podići teret dvanaest puta teži od svoje težine. Magnetiziran um-podsvijest ima snagu, vjeru i sigurnost da može sve. U dubinama podsvijest skriva se beskonačna mudrost, neograničena moć. Tu je i vaš doktor koji vas liječi. Zakon koji vlada umom je zakon vjerovanja. Zaposlite um mislima o skladu, zdravlju miru i dobroj volji, pa će vam se u životu početi dešavati čuda.

znači prihvatiti i uvažavati njegovo postojanje.

Ono o čemu nemamo mišljenje za nas kao da i ne postoji. To ne znači da toga nema, ali znači da mi nismo svjesni njegove prisutnosti i važnosti. U svakom slučaju, naša indiferentnost znak je ograničenosti našega mišljenja. Naša šutnja govori o nepoznavanju nekoga ili nečega. Ponekad je ona i izraz straha od neprilagođenosti vlastitog mišljenja.

U razgovoru s drugim ljudima lako je izraziti slaganje, potvrdno klimnuti glavom ili kazati lijepu riječ. Znatno je teže osporiti tuđe mišljenje. Za to nam trebaju argumenti, a treba nam i dovoljno hrabrosti da iskažemo svoj negativni stav. Jednom riječju, moramo biti dobro osposobljeni i naoružani znanjem da bismo proturječili drugim ljudima, ako već želimo na konstruktivan način ulaziti u rasprave i polemizirati sa mišljenjima i stavovima drugih ljudi.

Ima, nažalost, i onih koji olako osporavaju tuđa mišljenja i stavove, koji ne uvažavaju argumente, već im je jedino važno da se čuje njihov glas. Pa ma kakav bio, crn ili siv, opor ili hrapav. Takvi su protivni svemu i svakome, čak i sebi samima. Oni lako upadaju u zamke vlastitog neznanja, u ponor proturječja koje ne barata

činjenicama, nego ispraznim frazama i šupljim konstatacijama. Ti ljudi su agresivni, opasni i štetni u dokazivanju snage vlastitog pogrešnog mišljenja, oni se služe svim sredstvima, dopuštenim i nedopuštenim, uglavnom, ovim drugim. Njihova agresivnost prema ljudima suprotnog mišljenja napadna je i bezobzirna. Zapravo, oni te suprotnosti proizvode vještački i tamo gdje za njih nema realnog uporišta. Za njih je važno biti „protiv“, svuda, u svako vrijeme i u odnosu na svakoga. Malo je ljudi s kojima se takvi slažu, a ako ih ima, onda oni pripadaju njihovom najužem krugu.

Umjerenost je mjera koju treba slijediti u iskazivanju vlastitog mišljenja. To je odlika mudrih ljudi kojima su znanje i razboritost glavni kriteriji u komunikaciji sa drugim ljudima. Njima je agresivnost strani pojam. Nije im potrebna, jer se služe argumentima u dokazivanju opravdanosti vlastitih stavova i mišljenja. Razgovor s takvim ljudima nije opterećen teškim riječima. U njemu nema povišenih tonova, niti verbalnog nasilja. Oni su u stanju saslušati sugovornika i, po potrebi, ukazati mu na uočene greške i nepravilnosti kako u iznošenju mišljenja, tako i u obavljanju određenih praktičnih radnji. Njihovi savjeti i prijedlozi uvijek su dobrodošli onima koji ih uvažavaju.

Za čovjeka je izuzetno važno imati vlastito mišljenje o svemu što ga okružuje i što utječe na njegov život i živote drugih ljudi. To mišljenje treba biti utemeljeno na znanjima o određenim stvarima i pojavama. Ono se mora oslanjati na činjenice koje su lako dokazive i nesporne. Sve proizvoljnosti i iznuđene konstrukcije lako padnu u vodu kada nam sugovornici ponude neoborive argumente. Zato je bolje šutjeti o onome u što nismo posve sigurni i prepustiti drugima da o tome sude. No, kad smo u nešto uvjereni, to treba reći drugima. Na taj način ćemo pomoći da istina izađe na vidjelo i da se otklone moguće zablude, netočnosti ili loše namjere koje drugi pokušavaju nametnuti kao pravila ponašanja.

Imati mišljenje znači biti prisutan u društvu, vremenu i prostoru u kojem živimo. Istovremeno, to znači i biti koristan za zajednicu kojoj pripadamo i s kojom dijelimo sva dobra i zla ovoga svijeta.

Podijelite svoje mišljenje sa drugim ljudima kako biste provjerili kolika su vam znanja i što drugi misle o vama. Ako ustanovite da niste u pravu, prihvatite mišljenje drugih ljudi, a svoje prepustite prošlosti. Isto tako, ako zaključite da drugi nisu u pravu, ispravite njihovo mišljenje ma o kome se radilo. Učinite to razložnim osporavanjem i navođenjem argumenata koji će drugu stranu uvjeriti u neispravnost vlastitoga mišljenja.

Nitko ne može biti u svemu u pravu. Ljudsko je znanje ograničeno i svedeno na područja individualnog interesa i

egzistencijalnih potreba. Sve izvan toga podliježe provjeri onih koji su u to bolje upućeni i čijem području interesa to pripada.

Zbog toga je važno prihvatiti načelo selekcije vlastitih misli sa kojima će te nastupati pred drugim ljudima. Ono u što ste sigurni iznesite javno i branite provjerljivim činjenicama. Sve drugo ponudite kao temu za razgovor i raspravu bez tvrdnji kako ste u pravu. Tako će te olakšati dijalog i učiniti ga podnošljivim i korisnim za sve koji u njemu sudjeluju.

Oslobodite se vjere u vlastitu nepogrešivost. Ona je svojstvena neukima i manje upućenima. Samo oni nastoje dokazati da sve znaju i da su u svemu u pravu. Svi drugi su spremni saslušati sugovornika i prihvatiti njegovo mišljenje potkrijepljeno odgovarajućom argumentacijom.

Riznica znanja nije samo u našoj glavi, ona je svuda oko nas. Želimo li više saznati, moramo druge više slušati, s pažnjom dobrog sugovornika; tako ćemo lako razumjeti misli i poruke drugih ljudi. Nikada se ne smijemo postaviti u poziciju sveznajućeg tumača tuđih misli, riječi ili djela. Toj ulozi nitko nije dorastao, ma koliko škola završio i ma kakva znanja posjedovao.

Budimo racionalni u korištenju vlastitih i tuđih misli. Razmjenjujmo ih, jer svaka je misao dobar ili loš proizvod našega uma. Od svake se misli može napraviti dobro ili manje dobro djelo.

Razmišljajmo što šire i što dublje, tako će naše misli dosegnuti željenu visinu i dubinu.

***

- * **Mudar će čovjek upravljati zvijezdama.**
- * **Sa svojim mislima svoj lik tkaš.**
- * **Velike misli ćeš pretvoriti u velika djela.**

BITI POZITIVAN

U razgovoru o ljudima ponekad čujemo kako se za nekoga kaže kako je dobar i pozitivan čovjek.

Riječ *dobar* razumljiva je sama po sebi, tako da nam nije potrebno dodatno tumačenje kako bismo shvatili o kakvom se čovjeku radi. Onaj tko je dobar ne može u isto vrijeme biti i loš, iako se i u njegovom ponašanju mogu katkad otkriti neke ružne i neprihvatljive stvari.

Izraz *pozitivan* ima značenje koje je teže razumjeti. Zato i nije u svakodnevnoj upotrebi, već ga koriste samo oni kojima je poznat njegov dublji smisao

**Šetao sam tužan, nervno rastrojen-nikakav.
Sreo sam čovjeka koji je nakon pozdrava, stupio
sa mnom u razgovor. Poslije dvadesetak minuta
u meni se desilo čudo, naime, raspoloženje se potpuno
izmijenilo. Tko je bio taj pozitivac?
Čovjek nježan i pažljiv, savjetodavan, spreman
na žrtvovanje za drugoga, bez osjećaja više ili
niže vrijednosti, nikad ljubomorani, nikad zavidan, koji
ne zna mrziti.**

Dobrog čovjeka prepoznamo po dobrim riječima i djelima. Svoju dobrotu on nastoji pokazati u svim situacijama i prema svim ljudima. Njegov ego nije iznad drugih. Umjeren je i uvijek spreman pomoći onima kojima je to potrebno. Njegovo ponašanje gotovo nikada ne prelazi dopuštene granice. On se nastoji prilagoditi drugima, čak i onda kada nisu u pravu. I tada za njih traži olakšavajuće okolnosti, kako bi im pomogao da se vrate sa krivoga puta.

O dobrom čovjeku svaki dobronamjernik ima lijepo mišljenje. Malo je onih koji će o njemu izreći ružno mišljenje, a još je manje onih koji će mu uputiti otvorene kritike. Uz dobrog čovjeka vežu se epitete koji označavaju njegov karakter, kao što su: pametan, vrijedan, prijatan, otvoren, umjeren, požrtvovan, druželjubiv, human, solidaran i ...

U dosadašnjem životu upoznao sam puno dobrih ljudi. Sa mnogima od njih godinama sam se družio i ostao u srdačnim odnosima i nakon seobe u druge krajeve. Neki su i danas u mojoj blizini i često smo u kontaktu. Susrećemo se na ulici, izmijenjamo pozdrave, upitamo za zdravlje i uputimo lijepe želje. Kad imamo

vremena, popijemo piće i porazgovaramo o aktualnim pitanjima iz svakodnevnog života.

Druženje s dobrim ljudima osvježava svakoga čovjeka i vraća mu raspoloženje i osmijeh na lice. Dobri ljudi su lijek za svaku ranu. Kad nam je teško, oni su tu da nam taj teret olakšaju. Kada smo tužni, oni dijele našu tugu. Ako smo u problemima, pomažu nam da ih što brže riješimo. Kad nemamo novaca, od njih ćemo ih najlakše posuditi. Ako smo dužni pomoći će nam da dugove vratimo.

Uz dobre ljude život je ljepši i u svemu podnošljiviji. Oni nam ga nikad neće zagorčati, nego će ga u svakoj situaciji nastojati uljepšati.

Takvi su dobri ljudi i s njima se treba stalno družiti. I vraćati im dobrotu istom mjerom za obostranu sreću i zadovoljstvo.

Biti pozitivan znači imati u sebi nešto što služi na dobrobit svim ljudima. Pozitivne osobe šire pozitivne vibracije svuda gdje se kreću. Njihov pozitivizam dolazi naročito do izražaja u obitelji i sredini gdje žive i rade. Tu se osjeća snaga pozitivne energije koja pokreće, ne samo rečene pozitivce, već i druge ljude, posebno one koji su im bliski, ali i druge s kojima dolaze u kontakt.

Pozitivna energija dobrodošla je u svakom trenutku i na svakom mjestu. Kad razmišljamo, ona nam potiče pozitivne misli, a potiskuje ili briše negative. Dok radimo, pozitivna energija aktivira naše radne potencijale, tako da ih koristimo do maksimuma. U procesu stvaranja pozitivna energija budi inspiraciju i pomaže nam da pronađemo rješenja koja bi bez nje bila nedokučiva. S pozitivnom energijom drugih ljudi mi jačamo vlastiti pozitivizam koga u određenom trenutku možemo prenijeti na bliske nam i drage osobe. Tamo gdje nema pozitivne energije sve je tamno i hladno. Tu vlada nered i dezorijentiranost koja umanjuje sva postignuća učesnika određenih aktivnosti.

Nosioci pozitivizma jesu ljudi koji se u mnogo čemu razlikuju od drugih. Najprije po svome odnosu prema okolini. Oni svoju okolinu uvažavaju i cijene. Poštuju svakoga i kod svih nastoje razbuditi skrivenu duhovnu i fizičku snagu.

Pozitivni ljudi pozitivno dijele usmjerene savjete. Svaka njihova riječ ima pozitivni naboj i pokreće druge na činjenje dobrih djela. Mišljenje pozitivnih osoba zasnovano je na činjenicama i znanju. Ono je oslobođeno frazeologije, oportunitizma i svega onoga što može dezorijentirati sugovornike i suradnike u obavljanju određenih aktivnosti. Pozitivna osoba nastupa sa uvažavanjem prema drugima. Svoje stavove potkrepljuje argumentima koji su provjerljivi i lako dokazivi. Prijedlozi pozitivnih osoba sadrže upute o načinima realizacije onoga što se predlaže.

Uvjerenja pozitivnih osoba bliska su svima koji dijele njihova mišljenja i koji su spremni saslušati sugovornika ili drugu stranu u poslu. Način na koji prezentiraju svoja uvjerenja primjeren je dijalogu ravnopravnih sugovornika. Pozitivci nemaju potrebe za korištenjem nedopuštenih sredstava kako bi plasirali svoja mišljenja i stavove. Oni se služe toplim i neposrednim riječima, prijatnim gestama, razložnim sugestijama, konkretnim uputama i drugim radnjama koje potiču, stimuliraju i pomažu u obavljanju određenih poslova i realiziranju korisnih aktivnosti.

Pozitivne osobe svakoga pokreću na pozitivnu akciju. One nisu sklone onome što je negativno i što ljudima nanosi štetu. Njihovo životno geslo je: djelovati vlastitim primjerom i biti koristan u svakoj situaciji. Neradnika učiniti vrijednim radnikom; lopova odvići od krađa i lopovluka, nasilnika odvratiti od nasilja, krivca izvesti na put pravde, ratniku dokazati besmisao rata i vrijednosti mira, autokratu predočiti prednosti demokracije, od egoiste napraviti humanistu, ružno preobratiti u lijepo, negativno ispraviti u pozitivno.

Poznajem veći broj osoba koje se mogu svrstati u red izrazitih pozitivista. S nekima od njih radio sam godinama. Drugi su mi bliski otkad sam ih upoznao. Druženje s takvim osobama pomoglo mi je da riješim mnoge životne probleme i prevladam krize u koje sam povremeno zapadao.

U svim teškim situacijama pozitivne osobe bile su uz mene kad mi je bilo najpotrebnije. Njihove tople riječi, pametni savjeti, korisne sugestije, znaci razumijevanja, umjerenost u procjeni stvari i vjera u to da izlaz postoji, bili su mi dragocjeni u prevladavanju teškoća kroz koje sam prolazio. Kad sam upadao u poslovne probleme, oni su mi pomagali stručnim savjetima, bodreći me da ustrajem u započetom poslu. Oštre kritike koje su upućivali nedobronamjerni pojedinci na račun nekih mojih objavljenih djela pozitivci su znali ublažiti i svesti na mjeru koja me je motivirala za dalji rad i stvaralaštvo. U situacijama kad sam zastajao pred iznenadnim preprekama, pozitivni ljudi priskakali su mi u pomoć. Njihova dobrodušnost, razumijevanje i spremnost da stanu na moju stranu, jačali su me i gurali naprijed, u nove izazove i u nove pobjede.

Družeći se sa pozitivnim ljudima, usvajao sam od njih sve ono što je bilo na dobrobit i meni i drugima. Učio sam ono što do tada nisam znao. Slijedio sam pozitivne primjere, pomažući drugima kad im je bilo najpotrebnije. Uključivao sam se u sve akcije koje su vodile ka boljitku sredine u kojoj živim i radim i podupirao sam ih koliko god sam mogao. Iskazivao sam razumijevanje prema onima kojima je ono nedostajalo. Dijelio milodare siromašnima. Donosio radost i sreću

tužnima i nesretnima. Solidarizirao se s nemoćnima i bolesnima, pružao utjehu gubitnicima.

Svuda gdje sam se kretao nastojao sam širiti pozitivnu energiju koju sam imao i koju su drugi budili i rasplamsavali u mojoj duši i u mom biću kad je to bilo najpotrebnije.

Pozitivnost se nasljeđuje i stječe životom kao što se nasljeđuju i druge ljudske osobine. Ona nije zadana za sva vremena i treba je stalno održavati i unapređivati, kao i sve drugo što čovjek posjeduje. Kod svakog čovjeka pozitivnost treba cijeniti i uvažavati, bez obzira kojem sloju ili društvenoj grupi pripadao.

Pozitivizam je vrлина koju posjeduju samo ljudi što drže do sebe i kojima je stalo do drugih. Ta se vrлина ne čuva u sebi. Ona se dijeli i razmjenjuje sa drugim ljudima. Tako se obogaćuje i ostvaruje kao vrijednost od općeljudskog značaja.

Biti pozitivan znači biti dobar i koristan svima. Voljeti druge i činiti vrijedna djela koja će poboljšati položaj drugih ljudi, ma gdje se oni nalazili.

U ljudskom biću kriju se i pozitivne i negativne osobine. Kod nekih su nadmoćnije pozitivne, a kod drugih su naglašenije - negativne.

Svaki je čovjek izdanak iz koga izrastaju vrline i mane.

A sve na istom stablu i sve u isto vrijeme.

Mane treba otklanjati, a vrline njegovati.

***

- * **Lijepa riječ zlatna vrata otvara.**
- * **Usreći ljude lijepim riječima.**
- * **Pošten fluid se ne može ni prodati ni kupiti.**

TJELESNI I DUHOVNI UŽICI

Čovjek je rob različitih tjelesnih i duhovnih užitaka. Tako je bilo jučer, tako je danas, a tako će biti i sutra.

I ništa u tome ne bi bilo sporno niti neobično, da među tim užicima nema i onih koji su društveno neprihvatljivi, a individualno beskorisni ili čak štetni.

Užitak je stanje pojačanih strasti ili povišenog adrenalina, kako bi se to kazalo modernom terminologijom. Izveden je iz riječi *uživati* koja je vrhunac životnih potreba. Ne samo ljudi već, i svih drugih živih bića.

Čoban čuva desetak ovaca, sav sretan, veseli se, pjeva kao da je njegov cijeli svijet. Vlasnik jedne tvrtke sjedi u fotelji, sav u grču, bolu, strahu od loših poslova i propadanja. Dugoročnije nezadovoljstvo opterećuje psihu i nervni sustav, donosi oboljenje. Čovječe, zadovolji se postignutim-sitnici ili krupnoj stvari, svejedno-čuvaj svoje zdravlje, život je jedan.

Sve što čovjek radi vezano je uz određene, manje ili veće užitke. U istim aktivnostima različiti ljudi različito uživaju. Nekome je užitak obavljati poslove kod kuće. Drugima je kućni posao dosadan i bježe od njega. Netko voli raditi u poduzeću gdje je zaposlen. Drugi preziru i poduzeće i posao koji im je dodijeljen. I tako redom, od posla do posla, od čovjeka do čovjeka. Jednima je užitak ono što drugi ne mogu smisliti, a drugi ne mogu smisliti ono što je nekima užitak.

Sve užitke možemo uvjetno podijeliti na dvije grupe. U prvu grupu spadaju tjelesni užici, a u drugu duhovni. I jedni i drugi usko su povezani i teško je uspostaviti granicu koja bi ih razdvojila, kao što je nemoguće uspostaviti granicu između ljudskoga tijela i duha. U religijskom nauku duh i tijelo su jedno. Znanost ide nešto dalje i odvojeno proučava tjelesna i duševna stanja, ne dirajući, pritom, u njihovo fizičko jedinstvo kroz osobu kojoj pripadaju.

Tjelesni užici usko su vezani uz određene tjelesne aktivnosti. Što čovjek više upražnjava određene aktivnosti, užitak u njihovom obavljanju trebao bi mu biti veći. Sve dok ne dođe do zasićenja tom aktivnošću.

Intenzitet užitka povezan je i s dobi starosti svake osobe. U mladosti skoro sve aktivnosti obavljamo sa većim užitkom, jer nam donose nešto novo i nepoznato, vukući nas u prostore koje do tada

nismo poznavali. Kad ostarimo, intenzitet užitka slabi, jer nastupa zasićenje i zamor, kako bi se to kazalo rječnikom iz svakodnevne upotrebe. Starost ne podnosi veliku količinu užitaka kao mladost zbog biološkog sata.

Na određene užitke različito reaguju žene i muškarci. Dok ženama neke vrste aktivnosti više odgovaraju, muškarci te aktivnosti češće izbjegavaju i obrnuto. Tako se stvaraju razlike u intenzitetu muških i ženskih užitaka. U skladnim muško-ženskim odnosima i jedna i druga strana podjednako osjećaju moć užitaka, što doprinosi njihovoj stabilnosti i većem uzajamnom razumijevanju.

Vrhunac užitka muško-ženskih odnosa kod nekih se parova ostvaruje za vrijeme seksualne aktivnosti. Tada se u jedno stapaju tjelesna osjetila i duhovni osjećaji koji proizvode stanje ekstaze za oba partnera. U praktičnom životu takvih je užitaka, nažalost, sve manje.

Izostanak užitka može biti jedan od razloga koji vodi ka raspadu bračne zajednice i rasturanju cijele obitelji. Takvih je primjera danas sve više i oni postaju potencijalnom opasnošću za ukupno stanje u društvu. Ne treba gubiti iz vida da je obitelj osnovna integrativna poluga društva u kojoj se paralelno grade odnosi između spolova, kao i odnosi između mladih i starijih članova društvene zajednice. Problemi koji se tu javljaju lako se prenose na cijelo društvo, ugrožavajući tako temelje na kojima ono postoji i funkcionira.

Uživanje u radu najbolji je lijek za sve frustracije s kojima se čovjek susreće u svakodnevnom životu. Rad je aktivnost koja potiče pravilno funkcioniranje svih organa u ljudskom organizmu. Nesmetano odvijanje tjelesnih funkcija poboljšava ukupno stanje organizma, razvijajući njegovu otpornost na sve vanjske utjecaje i stresove kakve doživljavamo na svakom mjestu gdje se krećemo.

Iskustva pokazuju da su ljudi koji uživaju u radu obično spremniji i za pružanje većih užitaka sebi i bliskim osobama, kako onima u obitelji, tako i drugima u svojim radnim i životnim sredinama.

Zato rad treba upražnjavati kao najbolju terapiju za otklanjanje svih vrsta nedostataka koji sprečavaju doživljaj užitka. Ako radite s voljom i ljubavlju, vratit će vam se dvostruko. Voljom prema drugima i ljubavlju drugih prema vama. A što vam više i bolje u životu treba?

«Za sreću je potrebno dvoje», kaže jedna mudra narodna izreka. S tim se trebamo složiti, uz još jednu napomenu: - sreća udvoje dvostruko je veća ako je ravnopravno dijele oba člana. Istini za volju, i pojedinac može biti sretan ako znade uživati u ljepotama koje nam život obilato pruža. No, i tada sreća može biti veća kad pronađe sebi sličnu osobu i s njome podijeli i uveća obostrane sretne užitke.

Duhovne užitke osjećamo kroz obavljanje različitih duhovnih aktivnosti. Među njima su najraširenije religijske aktivnosti. Statistika pokazuje da je više od devedeset od sto svjetskog stanovništva religiozno. Ta ogromna armija ljudi skoro svakodnevno upražnjava vjerske aktivnosti. To su različite molitve Bogovima i drugim svecima i božanstvima u koja vjeruju. To su djelatnosti sastavljene od naučenih molitava koje su ugrađene u vjernikove misli. Znatno broj vjernika redovno posjećuje vjerske objekte, sudjelujući u kolektivnim molitvama i napajajući se snagom božjega duha. Zapravo, tim molitvama-obredima oni jačaju snagu vlastitoga duha koja im pomaže u svakodnevnom životu.

Sve više ljudi okuplja se i oko raznih duhovnih sekti koje ne pripadaju religijskim zajednicama. One su produkt ne slaganja pojedinaca s nekim principima religija kojima su pripadali. Te sekte se organiziraju radi poboljšanja duhovnog stanja svojih članova. I taj vid duhovne pomoći može poboljšati čovjekovo duhovno stanje i donijeti mu željene užitke. Svako vjerovanje i molitva daju čovjeku nadu za bolje sutra i u vječnosti.

Naravno, medicini treba uvijek davati primat u otklanjanju poremećaja duhovnog života pojedinca, jer je ona utemeljena na znanstvenim osnovama. Moderno društvo napadaju razne psihičke bolesti koje vremenom prerastaju u prave epidemije. Razni oblici depresija, neuroza i drugih psihičkih oboljenja zahtijevaju dugotrajno liječenje pacijenata u medicinskim ustanovama. Sve te bolesti posljedica su izostanka prirodnih tjelesnih i duševnih užitaka. Kad čovjek ostane bez tog važnog izvora energije, pada i njegova obrambena moć pred nasrtajem unutarnjih i vanjskih neprijatelja koji ugrožavaju njegovu psiho-fizičku stabilnost. I onda nastupaju zdravstveni problemi koji često završavaju teškim komplikacijama, pa i gubljenjem ljudskoga života.

O svome tjelesnom i duhovnom stanju mora se brinuti svaka osoba koja drži do sebe i drugih. Svatko od nas mora razviti vlastite mehanizme samo terapije koja će poticati normalne funkcije organizma i održavati stabilnim naš duhovni život.

Uz redovne kućne poslove i rad na radnom mjestu, korisno je svakodnevno odlaziti u šetnju, po mogućnosti na čistom zraku. Ako živite u gradu, svaka šetnja, pa i ona gradskim ulicama može biti korisna i stimulativna za vaš organizam. Rekreativne aktivnosti kao što su: planinarenje, ribolov, izleti u prirodu i slične, mogu samo podići razinu otpornosti vašeg organizama i učiniti vas spremnijim za sve izazove koji vas očekuju u obitelji, na radnom mjestu ili bilo gdje drugdje.

Čovjek je samome sebi najveći gospodar i prijatelj i tu činjenicu treba iskoristiti da bi se, na pravilan način, upravljalo vlastitim postupcima i aktivnostima. Najgore je ako čovjek digne ruke od samoga sebe i preda se pred životnim izazovima i preprekama. Apatija, lijenost, izoliranost i druge vrste nesnalaženja u društvu, pogubne su za pojedinca, ali i za članove njegove obitelji i prijatelje.

Izgubljenost u vremenu i prostoru baca ljude na sporedni kolosijek života na kome se ništa ne događa. S tog kolosijeka teško se pokrenuti i pronaći sebe. Tama i besperspektivnost tu su svakodnevnica iz koje nema izlaza bez radikalnog mijenjanja životne filozofije.

Da biste to izbjegli, okrenite se sebi i drugima. Tražite životne užitke tamo gdje ih ima u izobilju U prirodi ponajviše, ali, također, i u društvu dobrih ljudi. Družite se sa onima koji vam čine dobro i čije vas društvo usređuje. Uzvratite im tu ljubav na isti način. Usrećite ih onime što nosite u sebi.

Nemojte nikada reći, niti pomisliti da nemate čime uzvratiti za dobro koje vam drugi čine. Pronađite u sebi skrivena zrnca ljubavi. Otkrijte svjetlosne zrake smijeha i udijelite ih drugima. Uberite cvijet u vrtu ili šumi i darujte ga onima koji su vam bliski i koje volite. Eto vam razloga za obostranu sreću i zadovoljstvo.

Niste u pravu ako kažete kako je to nemoguće. Pokušajte i trud će vam se isplatiti. Dobit ćete prijatelje i one koji će vas voljeti. Vratit ćete izgublenu sreću i skrivenu nadu. Postat ćete ono što želite biti.

Neka vam ove riječi uliju dodatnu snagu. Neka vas probude iz ružnog sna stvarnosti koji vam je do jučer donosio tugu i samoću.

Idite među ljude. Otvorite širom vrata svoga srca. Pustite misli iz zatočeništva. Sloboda je svuda oko nas kada je otkrijemo u sebi samima. Potvrdimo se tim novim otkrićem!

Budimo ono što želimo biti.

***

- * **Ne idite iz bajke u bajku, igrajte ulogu do kraja.**
- * **Bio sam sit, ali stalno sam osjećao glad.**
- * **Svatko je zvijezda u filmu svoga života.**

ŠTA JE SREĆA

Dosta puta ste čuli ili izgovorili riječi „prati me sreća“ ili „prati me nesreća“. Ponekad niste ni bili svjesni njihove težine niti značenja, pa čak ni zašto ih izgovarate. Jednostavno su vam se otele iz misli i sa usana ili se to na isti način dogodilo drugim ljudima.

Sreća je imaginaran, ali i realan pojam.

Imaginarna sreća označava stanje u kojem očekujemo nešto zbog čega se lijepo osjećamo. I zbog toga smo sretni, iako ne znači da će se naša očekivanja ostvariti. Ali, lijep osjećaj je tu i to je dovoljan razlog za sreću.

Čovječe, budi sretan na svakoj razini tvoga razvoja. Koristi se metodom uspoređivanja. Ne usporedi se nikada s onim tko je ispred tebe, u bilo kojem pogledu. Usporedi se s onim koji su iza tebe, pa ćeš biti sretan. Neka ti oni ispred tebe budu idoli i vođica za dalje. Cijeni sebe i svoje postignuće, budi zadovoljan postignutim.

Realna ili stvarna sreća je pozitivno stanje doživljenog. Ona je izraz isticanja unutarnje radosti i veselja zbog ostvarenog dobitka ili lijepog događaja koji izaziva dobro raspoloženje i čini nas zadovoljnim.

Za vedre i duhovite ljude obično kažemo da su sretni. To može biti tako, ali i ne mora. Postoje ljudi kojima je stalo da pod svaku cijenu i u svako vrijeme izgledaju sretni i zadovoljni. Čak i onda kada im ništa ne ide po planu i kad ih napadnu tuga, razočarenje i zlovolja. I u tim situacijama oni na vanjski izgled nabacuju masku sreće, trudeći se da prikriju pravo, unutarnje stanje. Nekima to i uspijeva, dok se kod drugih, ispod maske sreće, jasno raspoznaju tragovi vlastitog nemira i nezadovoljstva.

Čovjek ne može biti na silu sretan. Sreća je stanje duše, a ne izgled lica i očiju. Ni ružnu stvar ne možete učiniti lijepom ako je zamotate u šareni omot. Kad skinete omot, pojavit će se njezina ružnoća i lijepa maska past će u vodu.

Stvarna sreća čita se sa lica sretnoga čovjeka. Sjaj u njegovim očima odaje unutarnje zadovoljstvo i radost. Sretan čovjek je okupan suncem. Njegov pogled je bistar kao proljetni ili ljetni dan, obasjan i raskošan. Usne su mu natopljene osmjehom, a obrazi puni svježine. Sreća nema granica i rasipa se na sve strane. Ona je slična beharu na

ocvalim voćkama. Cvrkutu ptica na zelenim granama. Žuboru vode planinskog potoka. Zaljubljenom paru u raskošnom parku. Kad sreća zablista, širom se otvaraju vrata svakog srca.

Ljudsku sreću proizvode pozitivne emocije. One se najčešće aktiviraju vanjskim afirmativnim poticajima koji mogu biti rezultat susreta sa dragim osobama, viđenja lijepog, ugodnog doživljaja ili sličnog pozitivnog događaja. Snaga tih emocija određuje intenzitet doživljene sreće. Jače emocije proizvode viši stupanj sreće koja duže traje i koja nas može držati u stanju raspoloženja po nekoliko dana ili čak i više.

Sreća u ljubavi želja je svih ljudi. Voljeti dragu osobu bez mjere i granice, znači biti beskrajno sretan. To se i u teoriji i u praksi zove vrhuncem sreće. Takvu sreću doživljavaju roditelji kada dobiju djecu. Mladi parovi kad su zaljubljeni. Umjetnici koji primaju vrijedne nagrade za umjetnička djela. Sportaši kad ostvaruju visoke trofeje. Osobe kojima se ostvario životni san.

U ozračju sreće ljudi se različito ponašaju. Jedni se vesele, igraju, plešu i pjevaju. Drugi grle i ljube sve oko sebe. Treći se opijaju do besvijesti, uz ritual koji odaje njihovu beskonačnu radost. Četvrti zasipaju bliske osobe pažnjom i raznim darovima. Peti vrište od sreće. Ima i onih koji sreću iskazuju na dostojanstven način, dijele je sa dragim osobama, bez pompe i pretjeranog oduševljenja. Ne lebde u oblacima, niti dotiču zvijezde, već ostaju na zemlji, uz iskazivanje primjerenog raspoloženja. Skromne osobe sreću primaju kao dar, ljudski i Božji, dijeleći je s onima koji su manje sretni.

Nemali je broj ljudi koji sreću doživljaju kao normalnu stvar. Niti se pretjerano raduju, niti iskazuju očekivane osjećaje zadovoljstva. Za njih je sreća kao i sve drugo. Dođe i prođe, ostavljajući nas u okruženju svakodnevnih obaveza, sanjarija i nesanica.

Ljudska sreća u pravilu ne traje dugo. Ona djeluje po dobro nam poznatom načelu koje glasi: „Sve što je lijepo, kratko traje“. Zato ljudi sreću i doživljavaju na različite načine. Oni koji su na nju navikli, dočekuju je raširenih ruku, veseleći se svakom lijepom trenutku. Na drugoj strani, osobe koje su opterećene bolešću, brigama, teškoćama i drugim problemima, rijetko imaju razloge za sreću, pa je dočekuju nepripremljeni i gotovo indiferentni za sve njene čari.

Sreća je poželjno stanje u životu svakoga čovjeka. Tko je nema u dovoljnoj mjeri, treba je tražiti, u sebi i oko sebe, na radnom mjestu, u obitelji, na javi i u snu. Trenutke sreće treba dijeliti i posuđivati od drugih. Uzimati je od prirode, krasti od vremena. Sreća nije lijepa samo dok se čeka, kako to kaže jedna pjesnikinja. Ona je još ljepša kad osjećamo njezinu bliskost i toplinu. Kad nas prožima do dna duše

i kad nam osvoji misli. U zagrljaju sreće život poprima puni smisao. Postaje ljepši dio našega bića, a mi dijelom njegove neiscrpne ljepote.

Sreću ne treba vezivati isključivo uz materijalno stanje ljudi, pa reći: Tko ima novca, taj ima i sreće ili, tko nema novca, nema razloga da bude sretan.

Za sreću se svatko treba boriti i izboriti, bez obzira na njegovo trenutno materijalno i socijalno stanje. Sreća se može osjećati u malim, kao i u velikim stvarima. Kad siromah pojede topli obrok i popije čašu vina, on osjeća neizmjernu sreću, veću nego bogataš koji je na ražnju, za ugledne goste, ispekao vola. Sakupljač sekundarnih sirovina veseliji je kada na gradskom deponiju pronade upotrebljive stvari, nego li uspješni poduzetnik koji pusti u probnu proizvodnju novi pogon ili tvornicu.

Svatko u svom djelokrugu života i rada treba tražiti razloge za sreću. Od sreće se ne smije bježati. Nju treba loviti kao što ribar lovi ribu, vjerujući da će uloviti zlatnu, koja će mu ispuniti neostvarene želje ili što veću kojom će utoliti glad svoje obitelji i počastiti drage mu goste.

Sreća se nalazi u nama i svuda oko nas. Razgrnimo zato svoje osjećaje i potražimo u njima zrnca sreće. Neka nam ona zasvijetle i neka razbiju okove tame koji nas stežu i na daju nam naprijed. Otvorimo širom oči i pogledajmo svijet oko sebe. Udahnimo svjež zrak prirode, natopljen mirisima trave, drveća i cvijeća. Pozdravimo poznate i nepoznate ljude. Ispijmo gutljaj hladne vode sa izvora ili iz gradskog vodovoda. Uberimo crvene jagode ili plodove dozreloga voća. Zapjevajmo pjesmu koju smo nekada rado pjevali. Uradimo posao koga smo danima izbjegavali. Kažimo lijepu riječ dragim osobama.

Učinimo to otvorena srca i s radošću i eto dovoljno razloga za sreću. Eto prilike da, makar na trenutak, zaboravimo dugove, da nas minu brigu, da se stiša bol.

Potražite sreću u sebi i svuda oko sebe. Naći ćete je i ona će pronaći vas. Sreća nije slijepa. Ona je lijepa i pruža svakome onoliko koliko je u stanju uzeti za sebe.

Onaj tko kaže da nema sreće, taj laže i sebe i drugoga i u zavadi je sa samim sobom. Sreća se ne čeka. Njoj se ide u susret kao dragome gostu, kao nečemu što volite i bez čega vam je život pust, tužan i ružan.

Ujutro, kad se probudite, nasmiješite se i recite: „Sretan sam zato što sam živ. Sretna sam što sam živa. Danas ću obaviti sve poslove koji me danima čekaju. Veselit ću se svakome susretu sa znancima i prijateljima. Umjesto cigarete i čašice pića, kupit ću saksiju sa cvijećem i staviti je u sobu. Neka me uvede u san i neka me

daruje svojom ljepotom i mirisom. Neka mi život učini vedrijim i ljepšim.“

Ispunite zadanu riječ i vidjet ćete kako će sve stvari krenuti nabolje. Ponavljajte tu igru riječi i narednih dana s novim ispunjenim obećanjima danim samo sebi. Ako se stvari ne poprave i ne krenu nabolje, to nije zato što sam vas htio navesti na krivi put. Razlog neuspjeha leži u vama i morate ga tražiti i pronaći, kako bi on za svagda nestao.

Ukoliko nemate dovoljno snage u sebi, potražite je kod drugih, u obitelji, od bračnog partnera i djece ili svojih roditelja, braće i sestara; na radnom mjestu, od radnih kolegica i kolega, u susjedstvu ili na ulici, od poznanika i prijatelja.

Tražite sreću svuda i od svakoga, sve dok je ne pronađete.

A kad je pronađete, ne čuvajte je samo za sebe, nego je podijelite s drugima. Najprije s onima koji su vam je darovali, zatim i sa svim dobrim ljudima.

Sreća je najveće bogatstvo koje čovjek posjeduje i koga treba svakodnevno dijeliti s drugima. Ne zaboravite to vi, koji ste sretni. Darujte je onima koji je nemaju ili koji o sreći dovoljno ne znaju.

***

- * **Sretan čovjek je lađica koja plovi pod povoljnim vjetrom.**
- * **Čovjek spozna da je bio sretan tek tada kada luta po ruševinama izgubljene sreće.**
- * **Najbolja osnova za sreću je: nešto raditi, nekoga voljeti i nečemu se nadati.**

STRASTI

Ljudske strasti su najjači stepen osjećanja. U svakom slučaju, riječ je o osjećanjima koja lako mogu izmaknuti ljudskoj kontroli.

Kad se za nekoga kaže da je strastan ili strasna, onda to znači da imamo posla sa osobom koja je izašla izvan granica standardnih osjećaja, onih osjećaja koji su dio naše svakodnevnice.

Strast je povišeni stupanj osjećanja i osjećajnosti. Stanje koje nas približava ovisnosti od nekoga ili nečega. Put što nas vodi u dubinu bića ili izvan njega. Prikrivena opasnost za svaku osobu koja se prepusti čarima strasti i užiticima koji iz nje izlaze.

Strast je osjećajna slast. Lizalica od koje se ne odvajamo dok je ne istopimo do kraja. Nevidljiva opsjena i jedva vidljiva sjena. Zavodnica koju slijedimo dok ne izgubimo trag.

Puno puta u životu ćemo doći u situaciju da doživimo viši stepen sreće, a to je strast. To je takvo psihičko stanje u kome dođe do blokade uma. Budi razuman, izbjegavaj takve situacije koje bi ti mogle nanijeti zlo. Ako se nađeš u takvoj situaciji, ne obećavaj ništa i ne donosi nikakve odluke. Ako je moguće, bježi iz takve situacije u kojoj ne možeš normalno rasuđivati.

«U strahu su velike oči», a u strasti –«kratka pamet».

Strasna osoba ne upravlja ni sobom ni svojim postupcima. Ona je prepuštena njezinom visočanstvu – strasti i robuje pod njenim bičem sve dok razum ne nadvlada taj skup nekontroliranih osjećaja.

Postoje različite vrste i podvrste strasti. Svakako je najpoznatija ljubavna strast koju svi iskusimo u određenim razdobljima života.

Ljubav je osjećaj iznad svih drugih osjećaja. Zvijezda Danica i vrh Himalaja. Vodopad koji opija svježinom kapi i jačinom slapa. Plamteća iskra u svjetlosnoj godini. Oaza u pustinji omeđenoj nebom.

U ljubavi se ponašamo nadmoćno i izgubljeno. Kao djeca zanesena igrom ili kao starci na zadnjem izdisaju. Otuda je ljubav vrhunac strasti kojemu svatko teži, a u isto vrijeme i podnožje na kojem strast započinje i gdje se završava.

Biti zaljubljen znači isto što i plivati na površini strasti, s mogućnošću da dođemo do obale, ali i sa dobrim šansama da potonemo. Od plivača zavisi kako će se ta avantura okončati. Vještiji

plivači uvijek stižu do obale strasti. Nespretniji i nespremiji često potonu.

Kao dio granične osjećajnosti, strast je temelj i sastavnica svake ovisnosti.

Tako će ljubav prema kocki, kad preraste u strast, odvesti neke kockare do zvijezda, a druge na rub propasti. Prvi će uživati u strasti kockanja i izdašnosti dobitaka, te će im život biti zanimljiv i lijep. Drugi će, vođeni strašću prema kocki i slabosti da se na vrijeme povuku, izgubiti cjelokupnu imovinu i ostati bez igdje ičega. Na kraju, mnogi će nekontroliranu strast platiti i vlastitim životom. Bilo da ga okončaju samoubojstvom ili završe u potpunoj bijedi i ništavilu.

Na isti način završavaju i ostali ovisnici koji se predaju drugim vrstama strasti što vode u ovisnost i nemoć da se iz nje izvuku bez težih posljedica.

Notorni alkoholičari iz strasne ljubavi prema alkoholu, osim imovine izgube i zdravlje, završavajući tako život uz praznu bocu i hladnu postelju.

Narkomani za svoju strast plaćaju znatno višu cijenu i brže ostanu bez doma i novca. Kada sve izgube, dočeka ih jedini vječni zemni dom.

I strast prema domovini ima svoju cijenu kad se konzumira u neograničenim i neumjerenim količinama. U obranu zemlje ide se s ljubavlju da se sačuvaju životi, zemlja i imovina. Mnogi ratnici odlaze na bojišta zbog samo njima važnih interesa. Neki zato da zarade više novaca nego što se mogu zaraditi obavljajući mirnodopske poslove. Drugi, da se osvete neprijatelju. Treći da pljačkaju i krađu tuđa materijalna dobra. Svi, na kraju krajeva, brane domovinu iz ljubavi i strasti, svojevolske ili nametnute od nekog drugog. Bitno je da svi ratuju i ubijaju iz nekakve strasti, a mnogi zbog te iste strasti bivaju ubijeni, ranjeni ili osakaćeni.

Robovanje pretjeranim domoljubnim strastima, kad se o tome bolje razmisli iz mirnodopske perspektive, nema mnogo veze sa zdravim razumom. Ono je proizvod ponašanja koje prelazi granice zdravoga razuma i zato čovjeka odvodi u posve drugu krajnost, koja često donosi negativne posljedice.

Kad ljubav prema domovini preraste u nekontroliranu strast, ona se lako pretvori u mržnju prema drugim ljudima. Kako prema onima koji o domovini misle drugačije, tako i prema stvarnim neprijateljima koji ugrožavaju tu istu domovinu. U oba slučaja strast zavlada sviješću, rušeći, paleći i ništeći sve pred sobom.

Prenaglašena strast je neispravna kočnica koja blokira razum. Siva zona mozga koja je često izvan utjecaja ljudske razboritosti. Zato tu kočnicu treba stalno držati pod prismotrom i kontrolom da ne

zariba kad stvari krenu nizbrdo. Na ravnom se s njom još nekako možemo nositi, ali, kad krenemo nizbrdicom, tada se teško može zaustaviti. Evo jednog primjera, a takvih je na milijune, kada obična osjećanja pređu u strasti, kako se teško vratiti u normalna i moralna razmišljanja.

Jedan moj poznanik zaljubio se u izrazito lijepu i pametnu ženu. Upoznali su se bliže na službenom putu na kome je on bio određen za vođu. Posjetili su veći grad na zapadu gdje je firma u kojoj su radili imala predstavništvo za nabavku sirovina i prodaju gotovih proizvoda. Smjestili su se u modernom hotelu i igrom slučaja dobili su susjedne sobe. Već prve večeri, u hotelskom restoranu, među njima su zaiskrile muško-ženske simpatije. Razvila se priča koja je otišla dalje od konvencionalne. Produbila su je vrhunska pića kojima su proslavljali uspješno obavljene službene poslove. Nije se sjećao koliko su vina popili, ali bilo dovoljno da obadvoje završe u njegovoj sobi. Proveli su tih nekoliko dana službenog boravka u strasnoj ljubavi.

Kad su se vratili u grad gdje su živjeli i radili, poznanik je želio nastaviti započetu vezu. No, lijepa kolegica bila je izričito protiv toga zbog straha da ne ugrozi vlastitu i njegovu obitelj. Odbijala je sve pozive za druženje izvan radnog vremena. Poznanik je očajavao i ludio. Ljubavna strast ga je do te mjere opila da više nije mogao normalno obavljati redovne poslove. Zapostavio je i vlastitu ženu, izgovarajući se kako je zatrpan i premoren povećanim poslovnim obavezama.

U očaju je počeo piti. Pošto bi njegova nesuđena nova ljubav otišla svome domu, on bi nakon završetka radnog vremena, navratio u prvi lokal gdje je svoju tugu utapao u piću. Bez mjere i sa strašću čovjeka kome je samo alkohol mogao zaliječiti nanesene ljubavne rane. Trajalo je to mjesecima, a da nikome nije otkrio razloge svoje iznenadne ovisnosti i životnog posrnuća.

Nakon izlječenja i gašenja uzavrele ljubavne i ovisničke strasti, promijenio je poduzeće i sada je opet onaj dobri komercijalista.

Njegov je primjer poučan za sve ljude koji, vođeni prejakim strastima, izgube kompas vlastitoga života i otisnu se u nepoznate predjele i vode. Tu ih dočekaju pustoš i praznina u kojoj se ne mogu snaći, niti uspostaviti nadzor nad svojom sudbinom. U takvim je situacijama nužna nečija druga ruka, koja će zalutalog putnika usmjeriti tamo odakle je došao i pružiti mu novu šansu za iskupljenje i okajavanje grijeha prevare i nanošenja štete, najprije sebi, a onda i svojoj nedužnoj obitelji.

U svijetu jakih strasti nema mjesta za one koji nisu dovoljno strasni. U odnosima između muškarca i žene, gdje je jedno od njih okupirano visokim strastima, a drugo od toga operirano, brzo se

uspostavi duboki jaz koga je teško premostiti. Za neko vrijeme te se razlike pretvore u nepomirljive suprotnosti koje neminovno vode ka raspadu veze. Tako pucaju ljubavi između mladića i djevojaka. Tako se rasturaju brakovi između muža i žene.

A sve zbog neusklađenosti strasti dva partnera koja je veliku ljubav odvela u dva različita smjera. Nekada, nažalost, i u ponor velike mržnje koja je često uzrokom ljubavnih i obiteljskih tragedija.

Držite svoje strasti pod kontrolom. Upravljajte njihovom snagom, brzinom i smjerom. Ne dozvolite da vas jake strasti prebrzo odvedu u krivome smjeru. Ako se to desi, tada će strasti umjesto vašega razuma odlučivati, o svim vašim postupcima i odvesti vas tamo gdje niste htjeli, ni željeli, iz očekivanog užitka, do neočekivanog gubitka.

Spriječite to na vrijeme. Oduprite se poplavi strasti snagom vlastitoga uma. Presijecite tokove ne razuma i recite sebi:

Ovo su moje strasti i bit će pod mojom kontrolom, od sada pa do kraja života!

***

- * **Dozvolite mi da ponovo pročitam putokaz.**
- * **Budi gospodar svoji osjećanja.**
- * **Ako ne vladaš osjećanjima, postati ćeš njihov rob.**

POJAVE I POJMOVI

Za uspjeh je potrebna okolnost i pamet. Ne smije se posustati prije uspjeha-cilja. Mora se imati povjerenje u sebe i svoje: -Ja to mogu! Na putu do uspjeha mora se rizikovati i odricati. Uspjeh više ovisi o energiji i volji, nego o inteligenciji.

BOG, VJERA I VJEROVANJE

Ljut sam na ljudski egoizam, jer izmisli Bogova više, a Bog je samo jedan. Mnoge ljudske grupacije kroz dugu povijest ljudskog roda imale su različita poimanja o Bogu. Zato su ljudi, ovisno o tome na kojem dijelu zemaljske kugle su živjeli, stvarali sebi različite pojmove o Bogu, o načinu molitve i načinu života u toj sredini, odnosno na tom dijelu kugle zemaljske.

Kada se pročita knjiga »Religije svijeta«, upravo se vidi da su ljudi, kroz povijest svoga življenja, stvarali sebi zaštitnike- bogove, religije i filozofije. Kroz dugu povijest mnoge ljudske grupacije su izumirale, kao i njihove religije, običaji i filozofije življenja, a druge su nastajale. Mnoge su nastale tako što su se izdvajale iz postojećih, zbog sukoba mišljenja, a u svezi načina vjerovanja ili prevlasti u

Sve prirodne pojave i sva priviđenja u psihi ljudi koja se nisu znala objasniti, njihov nastanak i nestanak, nazivala su se čuda. Razvojem nauke i logike ljudskog uma, te pojave su objašnjene. Sva «čuda» svijeta su produkt prirodnih pojava, te proizvod sugeriranih svijesti i podsvijesti običnih i karizmatičnih ljudi.

organizaciji te vjere ili sekte.

Nemam pravo suditi i optuživati ta različita poimanja o bogovima i drugim predmetima vjerovanja, ali imam pravo da dati svoje mišljenje radi generacija koje dolaze.

Bog, kao tvorac svega vidljivog i nevidljivog, tvorac zakona i zakonitosti po kojima se zbiva sve na kugli zemaljskoj i u kozmosu, biće koje zrači ljubav i svjetlost - potreban je ljudskom rodu. Da nije tako, ne bi devedeset odsto čovječanstva na kugli zemaljskoj, vjerovalo, uzdalo se, nadalo se u Njegovu pomoć. Ako je to tako, a tako je, Bog nam je potreban. Koliko milijuna ljudi u ovom trenutku traži pomoć, moli, nada se i olakšava sebi život. Teško onome tko se ne nada, prazan je, bez pomoći je - teško mu je živjeti. S jakom vjerom u Boga i sebe, možeš sve. «S jakom vjerom možeš planinu pomaknuti». Sam pojam vjerovanje znači puno za tvoju psihu. Kad vjeruješ, ti se nadaš, ti nisi sam, dakle, Bog ti je potreban.

U svakodnevnom ljudskom životu dešavaju se ružne i lijepe stvari. Puno ljudi za lijepe stvari koje im se dogode zahvaljuju Bogu, a mnogo njih za ružne stvari psuju ili proglašavaju Boga zločincem. To

optuživanje Boga za nesreće koje se dešavaju ljudima je, po meni, nepravilno poimanje Boga. Ako se zamišlja da je Bog neki bradonja koji sjedi gore u nekoj fotelji i gleda ljude što dolje rade, svakog vidi i zapisuje, onda je jasno zašto ljudi tako reaguju na dešavanja dobra i zla. Mislim da je takvo poimanje Boga pogrešno, pa zato i dolazi do psovanja i proglašavanja Boga zločincem.

Neću sada ovdje objašnjavati teorije postanka svijeta, nastanak Božjim stvaranjem ili evolutivnim razvojem, već želim reći da u kozmosu, na planeti Zemlji, vladaju zakoni i zakonitosti, odnosno da se čitav život odvija po njima. Bez obzira tko stvori te zakone i zakonitosti, sve se odvija i zbiva po njima. Evo nekih zakonitosti: kretanje planeta oko sebe i u planetarnom sustavu, putanja zemlje oko sebe i sunca, dan i noć, vjetrovi, oluje, plima i oseka, agregatna stanja vode, nastajanje i nestajanje oblaka, adaptacije biljaka i životinja u različitim životnim sredinama, prirodna ravnoteža, akcija i reakcija i ...

Čovječe, Bog ti je dao pamet da se služiš njome. Moraš upoznati zakonitosti koje vladaju na našoj planeti, plus zakone društva u kome živiš, kao i moralne norme koje trebaš poštovati. Kada sve ovo upoznaš-shvatiš, te ti bude jasno življenje u tvojoj sredini, kontinentu, planeti, kozmosu, nikada više nećeš kriviti Boga za dešavanja koja su proizvod tvoje krivnje i tvoga razmišljanja. Ti si kormilar na tvome životnom putu.

Prisustvovao sam na sahrani jednog mladog čovjeka koji je poginuo u prometnom udesu. Njegova mama je proklinjala Boga zašto joj ga uze. Tužno i žalosno je kada u zemlju odlazi mlad čovjek od dvadeset i dvije godine. Odmah poslije sahrane čula se priča da je vozio auto totalno pijan, sletio u rijeku i poginuo. Ima li ovdje komentara tko je kriv? Koliko ljudi dnevno gine zbog nepažnje i nepoštovanja propisa koji se moraju poštovati. Ti, čovječe, možeš raditi što hoćeš, ali nećeš dokle hoćeš, jer su posljedice kobne, ne samo za tebe, već i za ljude oko tebe.

Čovječe, ne možeš uz vjetar, ne možeš protiv prirodnih zakona, ne možeš protiv društvenih zakona, protiv moralnih normi, možeš, ali... I kada se zlo desi, kažemo «sudbina». Sudbina je kada se nešto desi, ali dok se ne desi, onda nije sudbina. Dakle, mi sami izazivamo sudbinu. Imamo um-pamet, razmislimo o posljedicama koje nam se mogu dogoditi.

Ima životnih situacija koje se ne mogu izbjeći. Planiranje puta: autom, brodom, avionom, pa čak i kretanje pješice. Tu ti ne možeš znati hoće li se desiti nesreća ili ne? Ako se nešto desi, to nazivamo sudbina. Tu također nije kriv Bog. Ti si sam planirao svoj put i donio odluku.

Čovječe, poštuj društvene zakone i Božje zakonitosti, pa će ti biti puno lakše na tvome životnom putu. Koristi um-pamet, planiraj, razmišljaj, donosi mudre odluke, upravljaj svojim životom, ali nikada protiv zakona i zakonitosti; tada će ti Bog biti pomagač na tvome životnom putu.

***

Vjera, religija i vjerske, odnosno religijske zajednice, teme su o kojima se stoljećima vode žestoke rasprave, kako u znanstvenim krugovima, tako i među običnim ljudima. Stavovi koji se formiraju na bazi različitih pogleda na svijet i njegove nerazjašnjene pojave i fenomene često dovede do diskvalificiranja skupina koje imaju drugačije mišljenje. To se posebno manifestira u odnosima vjernika prema ateistima i obrnuto. Metode uzajamne diskvalifikacije prisutni su i među ekstremnim pripadnicima različitih religijskih zajednica, pa i unutar pojedinih vjerskih zajednica. Te razlike ponekad eskaliraju u međuvjerske mržnje, sukobe i nasilje nesagledivih razmjera i posljedica. U to smo se imali prilike uvjeriti i na primjeru nedavnih ratnih sukoba na području bivše Jugoslavije.

Razmatranje unutarnjih proturječnosti na relaciji vjera-religija-vjerske zajednice zahtjeva širu analizu u koju se, na ovom mjestu, nećemo upuštati. Neka se time bave znanstvenici i vjeroučitelji kojima je to profesionalno zanimanje i redoviti posao. Zadržat ćemo se isključivo na fenomenu vjere, koji gotovo svakodnevno zaokuplja obične ljude.

Što je vjera i kako se prema njoj odnosimo u pojedinim životnim situacijama?

Pojednostavljeno gledano, vjera je pitanje ljudske osobnosti. Svaki čovjek u svom biću nosi neku vjeru. Svatko vjeruje u nešto. To ne znači da je svaki čovjek vjernik u smislu pripadnosti određenom vjerskom učenju, niti da mora pripadati nekoj od poznatih vjerskih zajednica. Vjera ne podrazumijeva takvu vrstu potpune identifikacije sa pripadnicima određenih vjerskih, odnosno religijskih skupina. Ona može funkcionirati i izvan njih, kao individualan odnos spram svijeta.

Vjera se ne mora vezivati samo uz Boga kao svevišnje božanstvo iz čijih su zasada izrasle brojne religijske zajednice.

To što mnogi prihvaćaju vjeru u Boga može biti izraz priklanjanja stanju kolektivne svijesti koje donosi odgovarajući duhovni dobitak. U svakom slučaju, opredjeljivanje za vjeru u Boga nosi u sebi manji rizik od vjere u bilo što drugo. Jer, za razliku od Boga koji je nadnaravan, sve drugo, jer mu nije ravno, uz očekivane radosti, može nam prirediti i stanovita razočarenja.

Vjera je, u načelu, sustav pozitivnih osjećanja prema objektu vjerovanja, bilo da je on stvaran ili imaginaran, u našoj blizini ili daleko od nas. Kad čovjek vjeruje, i besmisao se lako pretvara u smisao. Nevidljivo poprima obrise vidljivog. A nedostižno prerasta u dostižno. Vjerovati u nešto, znači imati to na dohvat ruke. Ako ne kao činjenicu, a ono barem kao imaginaciju. Kao misao koja nas nosi željenom cilju.

Tko ne vjeruje, taj se nema čemu nadati.

Vjera je, dakle, poželjna u svakom vremenu i na svakom mjestu. Podjednako u situacijama kada nam sve ide kako treba, kao i onda kada stvari krenu nizbrdo. Vjerom se uspostavlja nadmoć pozitivnog nad negativnim i dobra nad zlom. Ona osigurava ravnotežu poljuljanih emocija, unosi prijeko potrebnu stabilnost kad nam je najteže, kad gubimo ono što nam je najdraže, a dobivamo ono što ne volimo.

U vjeri je spas, ma kakva ona bila i ma od koga dolazila.

Vjerovanje u Boga ne traži velike žrtve. Tjelesna odricanja su mala, a duhovna dobit je velika, pa i onda kada na oltar pobožnosti prinosimo dio vlastitoga imetka. Kada se žrtvujemo za dobro zajednice kojoj pripadamo.

Dobročinstvo se nagrađuje ljubavlju.

Nedobročinstvo proizvodi mržnju.

U promišljanju fenomena vjere ne smijemo se zadržati samo na sagledavanju odnosu jedinke spram Boga. S dužnom pažnjom trebamo promatrati i druge oblike vjerovanja koji su usmjereni na društvene i prirodne pojave. Tako ćemo brzo spoznati kako i ljudi koji se deklariraju kao ateisti imaju svoju vjeru. Zapravo, shvatit ćemo da je vjera stanje svijesti, a ne samo popratna ili prolazna manifestacija odnosa prema nečemu ili nekome iz našeg bližeg ili daljeg okruženja.

Nikoga ne bi trebalo iznenaditi saznanje kako pojedini, takozvani ateisti, jednakim žarom štiju Boga kao i osvjedočeni vjernik. Samo, za razliku od javnih vjernika koji svoje vjerske osjećaje manifestiraju na svakom koraku, racionalni ateisti svoju vjeru u Svevišnjeg stvoritelja čuvaju samo za sebe. Simbol svoje vjere oni doživljavaju duhom, a ne vidom. Njima nisu potrebni posrednici u liku vjeroučitelja, niti posebni prostori u obliku vjerskih objekata gdje će isticati vlastite vjerske osjećaje. Takvim vjericima „Bog je u duši i tijelu“. Utjelovljen je u njihove misli i postupke i ističe se kroz njihovo primjerno dobročinsko ponašanje.

Stoga se može reći kako su tanke linije koje dijele te dvije vrste vjernika. Ako među njima i postoje razlike, ne možemo ih pronaći u različitosti duša, već u vanjskim oblicima isticanja religioznosti. U

onim praktičnim, koje se svode na raznovrsne vjerske obrede i vanjske manifestacije, koje jedni izbjegavaju, a drugi upražnjavaju.

Za razliku od njih, istinske nevjernike i krive vjernike lako je prepoznati. Oni se jednako ponašaju u svim situacijama. Kada se lažno kunu, kao i kad se Bogu mole. U oba slučaja rade to kako bi skrili ili isprali grijeh zbog zla počinjenog drugim ljudima. Njima je vjera maska za prikrivanje vlastitog bluda i učinjenih pogreški. Ti skrbnici vlastitog i štetnici tuđega interesa pokušavaju se približiti i infiltrirati u vjerske zajednice, kako bi u masi vjernika prikrili svoju nevjeru.

Kakva god bila, iskrena vjera donosi dobro, a nevjera u sebi krije zlo.

Zato je, čovječe, dobro vjerovati, kako u Boga, tako i u bližnjega svoga i u sebe samoga.

***

- * **Bože, ja ne tražim od tebe kruh i zlato, već mudrost koja će mi dati sve.**
- * **Bože, napuni moju čašu ljubavlju, kojom ću sve neprijatelje pretvoriti u prijatelje.**
- * **Ne zovi Boga u pomoć samo u nevolji.**

O DOBRU I ZLU

Dobro i zlo dva su oprečna pojma koja se u svemu međusobno isključuju.

No, bez obzira na tu činjenicu, o njima se vrlo često razmišlja i govori u isto vrijeme. Ne zato što imaju nešto zajedničko, već zbog toga što se značenje jednoga ne može potpuno objasniti, niti razumjeti bez spominjanja drugoga.

Kad vam se dogodi neko zlo, vi uvijek instiktivno razmišljate o dobru. Samo s mislima o dobru, zlo i njegove posljedice mogu se lakše i brže nadvladati. Slične vas misli prate i u situacijama kad vam je dobro. Tada vas gotovo uvijek iz potaje prati strah da se ne dogodi neko zlo koje će pokvariti ljepotu dobra.

Bezgranično je sretan onaj tko taj strah ne osjeća i tko u dobru do kraja uživa.

«Dobro čini i dobru se nadaj!» «Tko dobro čini zadesi ga zlo», «Zlo činiti, a dobru se nadati, to je nemoguće». Kroz dugu povijest ljudskog roda ove izreke su satkane. Satkala su ih dobra i zla koja su se dešavale ljudima. Ljudi su ih usmeno prenosili iz generacije u generaciju, a, evo, sada vam pismeno ovo predočavam.

Dobro i zlo nalaze se u nama i svuda oko nas. Raspoređeni su tako da, uglavnom, vidimo dobro. Zlo je najčešće skriveno i ne primjećuje se, osim u vrijeme prirodnih katastrofa i većih ekoloških, ljudskih i drugih nesreća.

O pojavnim učincima dobra i zla slušamo i gledamo svakodnevno: u prirodi, na radnom mjestu, u obiteljskom domu i svuda gdje se krećemo. Prirodna ravnoteža dobra i zla funkcionira sve dok je ne naruše predviđeni ili nepredviđeni događaji. Predviđenih je manje, a nepredviđeni su znatno češći.

Pozitivno je ako se ta ravnoteža mijenja u korist dobra. Takvo stanje imamo kad se događaju lijepe stvari i prijatna iznenađenja, kao što su, recimo: dolazak proljeća, buđenje prirode, sunčani dan, kiša poslije suše i ... Ili lijepi događaji koje sami planiramo: druženja, rođendani, svadbe, rođenje djeteta, izleti, posjete rodbini i prijateljima i...

Na drugoj strani, negativno je kad zlo nadvlada dobro i uspostavi svoj teror nad ljudima i prirodom. To se događa u vrijeme

prirodnih katastrofa kakve su, recimo: vremenske nepogode, potresi, poplave, erupcije vulkana i sl. Na sreću, takve se katastrofe ne događaju često i ljudi uspijevaju u manjoj ili većoj mjeri sanirati njihove posljedice.

Mnogo su češći slučajevi eskaliranja zla koje dolazi kao plod negativne ljudske aktivnosti.

U prošleme ratu koji je zadesio Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku, zlo je na našim prostorima vladalo nekoliko godina. Proizveli su ga loši pripadnici ljudske vrste kojima je jedini cilj bio da ostvare svoje nastrane interese i zadovolje agresorske osvajačke apetite. Pod nasrtajima tvoraca zla stradali su mnogi dobri ljudi i njihova materijalna dobra. Stanovništvo je prisilno raseljeno. Nemoćni su mučeni i ubijani. Kuće su spaljene i srušene. Tvornice opljačkane i devastirane. Tragovi zla vide se i danas u mnogim dijelovima zemlje, iako je od završetka rata prošlo duže vremena.

Glavni uzročnik ratnog stradanja i pomora bio je zao čovjek. Njegov pokvareni um umislio je da se nasiljem i uništenjem pripadnika drugih naroda mogu ostvariti nastrani ciljevi vlastite etničke skupine i prisvojiti tuđu zemlju i druge vrijednosti. Tvorci zla oružjem su nasrnuli na mirne ljude, ubijajući ih i tjerajući sa njihovih stoljetnih ognjišta. Divljanje zla trajalo je nekoliko godina dok se, uz pomoć međunarodne zajednice, nije zaključio mir, kao rezultat uspostavljanja ravnoteže između dobra i zla. Takvo je zlo potisnuto sa društvene scene i na njegovo mjesto došlo je dobro u obliku mira i slobode.

U ljudskom biću, uz sve ostalo, nalaze se geni dobra i zla. Kao i u prirodi, između tih gena vlada prividna ravnoteža. Sve dok traje ta ravnoteža, čovjek je miran i spokojan. Ali takvo stanje ne traje vječno. Ravnoteža duha i tijela pod stalnim je pritiskom razuma i nerazuma.

Po logici stvari, razum tu ravnotežu nastoji promijeniti u korist dobra. Zato nam izdaje naredbe za obavljanje pozitivnih aktivnosti. Usmjerava nas na ljubav prema drugima i na činjenje dobrih djela. Razum je naša nevidljiva dobra vila koja upravlja lijepom stranom života. Dok je on na sceni, našom se voljom ništa ružno neće dogoditi.

Nasuprot razumu, stoji nerazum. On je skriven u mračnom dijelu ljudskoga mozga. Naoružan je svim oružjima ovoga svijeta. Spreman za akciju kad dođe njegovih pet minuta. Nakostriješen kao jastreb dok vreba plijen, ljutit na sve oko sebe. Odlučan da svakome nanese bol ili zada smrtonosni udarac.

Nerazum je neprijatelj svega što postoji. Siva eminencija svekolikog zla. Mrzitelj mira, sreće i radosti. Od njega započinju sve nesreće na ovome svijetu koje čini ljudska vrsta. On je inspirator i egzekutor svih sukoba i ratova i svega lošeg što se događa ljudima i

drugim živim bićima, što razara i uništava prirodu i sve što je stvoreno ljudskim radom i odricanjem.

U djelovanju nerazuma treba tražiti uzroke za sva zla ovoga svijeta i protiv njega se treba boriti svim sredstvima. Jer, ako nerazum zavlada svijetom, zlo će biti dominantan faktor u nama i svuda oko nas. Ono će upravljati ljudima i prirodom. Djelovat će po svojim zakonima nasilja i smrti. Umjesto mira, imat ćemo ratove. Umjesto uživanja slobode, bit ćemo u ropstvu. To je najkraći opis zla i njegovih pogubnih učinaka. Ujedno, to je i poruka svima nama da sjeme zla prepoznajemo u sebi samima i da ga tu sasijecamo u korijenu.

No, moramo znati da se zlo ne može iskorijeniti u ljudskim glavama. Njegovo rodno mjesto je tu i odatle ga nitko ne može protjerati. Moguće je samo suziti prostor za njegovo djelovanje, potisnuti ga u mračne uglove mozga i držati ga pod stalnim nadzorom i kontrolom. Na tome svi moramo raditi, svatko za sebe i svi za dobro svih.

U borbu sa zlom i nerazumom, kao njihovim glavnim uzročnikom, mora se uključiti cijelo društvo, sve organizacije, ustanove i institucije, od obitelji, jaslica, vrtića, škola, fakulteta, zdravstvenih ustanova, poduzeća, policije, pravosuđa, političkih stranaka, pa do staračkih domova. Svatko u svome djelokrugu treba raditi na suzbijanju djelovanja nerazuma i sprečavanju pojava zla, a u korist dobra kao univerzalne vrijednosti koja čuva svijet i osigurava razvoj i napredak, kako ljudske vrste, tako i svega drugoga što nas okružuje.

Razum je naše dobro, nerazum je svačije zlo.

Borimo se razumom protiv nerazuma i dobrom protiv zla.

Tako će svijet biti ljepši i sigurniji, a ljudi sretniji i zadovoljniji.

***

- * **Rat je prošao, a meci mu još uvijek zuje oko glave.**
- * **Tolerantnost nije znak slabosti, već morala, vrlina i vrijednosti.**
- * **Vidio je zlo i htio ga ispraviti.**

ISTINA I LAŽ

Pred pojmom istine treba mirno stati i pokloniti se. Ona je jedan od važnijih nosivih stupova na kojem počiva ljudsko društvo. Temeljni kamen na kome su sazidani: vjernost, poštenje, odanost, ljubav, mir i dobro i mnoge druge vrijednosti koje bi bez istine bile nezamislive.

O istini su napisane mnoge knjige, snimljeni brojni filmovi, ispjevane stotine i tisuće pjesama. Istinom su obranjeni milijuni života, sačuvana najljepša bogatstva svijeta i iskovana neraskidiva prijateljstva.

Čovječe, budi dostojan sebe i svoga stupnja razvoja. Ne možeš biti ono što nisi, budi ono što jesi. Idi svojim životnim putem, lagano, prizemljeno, s razmišljanjem. Odustani od visina ako nemaš krila za let visinama; možeš pasti i puno se udariti. Živi realan život, napusti imaginacije i rječicu naj... Spusti se među ljude, Bog ne voli ohole.

Uz istinu su začete mnoge ljubavi, spojeni udaljeni kontinenti, uspostavljen mir nakon krvavih ratova. Vraćeno dostojanstvo onima kojima je bilo nepravедno oduzeto, izliječene najteže bolesti.

Istina je iznad svega, zato još uvijek stoji čvrsto na zemlji. Da nije tako, zemljom bi vladala laž, gluha i slijepa kraljica zablude, izobličena maska stvarnosti. Vjera u nešto čega nije bilo, sumnja u ono što će sutra biti.

Sa istinom započinje život. Ovaj zemaljski, koji nam je darovan roditeljskom ljubavlju i Božjom providnošću.

Na načelima istine učimo živjeti, od prvog dana rođenja pa do datuma smrti.

Kad spoznamo svijet, uz istinu, upoznajemo i laž. Njezinu suprotnost koja svijet gleda drugim očima. Koja sve vidi u iskrivljenom obliku. Sa glavom na zemlji i nogama u zraku. Pod crnim plaštem izokrenute zbilje.

Laž nije samo puka negacija istine. Ona je njezin smrtni neprijatelj, avet koja je prati na svakom koraku, neizreciva prijetnja, ogledalo ljudske dvoličnosti.

Pa zašto onda ljudi ne vole samo istinu, nego i njezinu negaciju – laž?

I zašto, uz istinu, govore i laži?

Možda zato što se i ljudi razlikuju po svojim karakternim osobinama koliko se razlikuju istine i laži.

Ili zbog straha da istinom ne povrijede one koje vole.

A možda i zato što se lažima postiže više nego se može postići istinom.

Ovo su samo neki od razloga zbog kojih laž ugrožava istinu.

I zbog kojih ljude dijelimo na one koji govore istinu i one koji lažu.

Ali, da ne bude zabune, ne postoje ljudi koji govore samo istinu, niti oni koji uvijek lažu. Takve odvojene grupacije nisu nikada postojale, niti će postojati.

Ljudi koji govore istinu, u manjoj ili većoj mjeri govore i laži. Istina im je, doduše, primarna, a laž sekundarna manifestacija ponašanja prema drugima. Neki među njima nastoje uvijek govoriti istinu. Ali, u nekim situacijama laž im se čini nužnom kako bi izbjegli neprijatnosti te kako bi pobjegli od ružne stvarnosti.

Pošto takvim ljudima obično vjerujemo, teže ćemo otkriti njihovu laž. Nekad ćemo izrečenu laž prešutjeti kako ne bismo podgrijavali sumnju u osobe do kojih nam je stalo. U svakom slučaju, takve ljude nećemo nazivati lašcima, čak ni onda kada ih uhvatimo u laži.

Prave lažljivce lako je prepoznati, jer oni uglavnom govore laži. Pojam istine njima je stran i koriste ga samo u rijetkim prilikama: kad nemaju što slagati, onda se posluže istinom kako bi pokazali svoje drugo lice.

Ortodoksni lažovi uvjerljiviji su kad izgovaraju laži, nego kad govore istinu. Kod njih su laži sastavni dijelovi misli i u svakodnevnoj su upotrebi. Oni laž izgovaraju s takvom lakoćom da, uistinu, zadivljuju svoje sugovornike. U laž se unesu i dušom i tijelom, tako da ostavljaju dojam kako je laž bezopasna, pa čak, u nekim situacijama, i nužna za ostvarenje određenog cilja. Bilo da je riječ o prepričavanju nekog događaja ili o pojašnjavanju razloga zbog kojih traže pozajmicu novca ili stvari.

Iako lažljivci ne uče škole za tu vrstu zanata, oni su veoma osposobljeni za plasiranje svojih lažnih proizvoda. Njihova upornost u prikazivanju nečega što nije bilo i što neće biti tolika je da pametniji čovjek uvijek na kraju popusti. Nekad zbog vlastite uljudnosti, a češće zbog nasrtljivosti i beskrupuloznosti lažljivca.

S lažima i lažljivcima susrećemo se svuda. U kući, na poslu, za šetnji ulicom, prilikom druženja u kavani i na svakom mjestu gdje borave ljudi.

Najgore su laži koje nam plasiraju naši najbliži. Žene svojim muževima, djeca roditeljima, roditelji djeci. A takvih laži ima napretek.

Djeca se lažima uče još u školi, ako to već nisu započela ranije. Djeca najprije lažu među sobom, da bi potom naučene laži plasirala u kući. Brat laže bratu. Sestra laže sestri. Brat laže sestri. Sestra laže bratu. I tako ukруг. Na red brzo dođu i roditelji. Kad nešto zapne u školi, dijete će radije slagati, nego roditeljima reći pravu istinu. Istina košta i boli. Laž može izazvati samo ljutnju, ako je roditelji uopće otkriju.

Među nevjernim supružnicima laži su nezaobilazan način prikrivanja istine. Naročito kad se nevjera otkrije. Tada se najčešće pribjegava lažima kako bi se prikrila sramota i spasila bračna zajednica. Ako laž upali, tada su oba supružnika na kraju zadovoljna. Jedno što je spasilo obraz i brak. Drugo, što je spasilo brak, iako sumnja na jednoj strani uvijek ostaje. Ali, što je sumnja u odnosu na zajedničku obitelj.

U takvim slučajevima, dobra laž je poželjna i opravdana, jer sprečava brojne komplikacije koje nastaju u bračnim odnosima i koje se nerijetko završavaju razvodom, na štetu obaju bračnih partnera. Reklo bi se: laž kao cilj opravdala je uložena sredstva, u interesu svih, a naročito djece, koju raspadi obitelji najviše pogađaju.

Nakon svega rečenog, moramo s razlogom postaviti pitanje: Može li se živjeti bez laži?

Odgovor je dvojak: Može i ne može!

Kako, i jedno i drugo?

Pa lijepo, pojasnit ću ukratko.

Onaj kome laži nisu potrebne za prikrivanje istine i koji istinu štuje iznad svega, nema potrebu lagati. Ako se takva potreba povremeno ukaže, njegova se laž neće puno razlikovati od istine, pa će drugi vjerovati kako uvijek govori istinu.

Suprotno tome, onaj koji lažima skriva od drugih istinu, mora lagati, jer će mu istina brzo izaći na vidjelo. Taj lažima mora maskirati istinu, sve dok se maska do kraja ne skine. Kada se skine, posljedice laži snose i onaj koji je lagao, ali i onaj koga otkrivena istina zaboli.

U prvom slučaju, laž je bezazlena i ne proizvodi veliku štetu.

U drugom slučaju svi su oštećeni, a najviše onaj kome su lažima nanesene materijalne i duševne boli.

Vojnom terminologijom kazano: Laž je oružje koje ubija i prijatelje i neprijatelje, i onog u koga se ispuca, ali i onoga tko je ispali.

Kada vam netko kaže kako nikada u životu nije slagao, znajte da ste ga uhvatili u laži. Slagao vam je kako nikada nije slagao. Ta je

laž veća od svih drugih, pošto njome želi zamesti tragove svih do tada izgovorenih laži.

«U laži su kratke noge», kaže jedna narodna poslovice. Tko često laže, taj će kad-tad dolijati i morat će se suočiti sa sudom istine, a onda će se lako uvjeriti kako je bolje govoriti istinu, makar je ona ponekada gorka i bolna.

Bolje je pretrpjeti tu gorčinu i bol, te ostati čist pred sobom i drugima. Tada će vam drugi vjerovati, a vjera je bogatstvo koje se ničim ne može nadoknaditi.

***

- * **On je vjerovao u laž, ali ja nisam njemu.**
- * **Imaš jezik od sapuna, peri svoj jezik.**
- * **Zašto govoriš, ako riječi ne možeš pretvoriti u djelo.**

MOĆ OPROSTA

Opraštanje je vrlina koju ne možete ničim zamijeniti, niti nadomjestiti. Nju posjeduju samo ljudi jake volje koji život gledaju otvorenim očima i čista srca. Naučiti opraštati isto je što i izbaciti zlo iz vlastitih misli ili pružiti ruku onome tko vam je radio o glavi i protiv vaših interesa.

Nema na ovom svijetu čovjeka koji nije osjetio posljedice zavisti, pakosti, zlobe, mržnje, osvete, nasilja i sličnih oblika povrede vlastitog integriteta od strane drugih ljudi. Isto tako, ne postoje osobe koje se, na ovaj ili onaj način, u manjoj ili većoj mjeri, nisu zamjerile drugima.

Nanesena ti je bol od njega ili nje. Zaboraviš na to. Sretneš ih pa se posjetiš bola koji ti istog momenta luči kiselinu u želudcu, a ta kiselina ti razara crijeva, uništava metabolizam. Oprostom za nanesenu bol spašavaš svoje zdravlje. Oprosti radi sebe. Čuvaj svoje zdravlje, ono ti je potrebno; bez zdravlja ti je život besmislen. Razmisli!

Svi smo mi izloženi vanjskim utjecajima koji izazivaju različite unutarnje poremećaje. Svakodnevno nas bombardiraju različita neprijatna iznenađenja koja nam podižu tlak ili izazivaju stres, nervozu, depresiju i slične promjene, koje često prerastaju u bolest. Na te vanjske utjecaje vrlo često reagiramo ljutnjom, povišenim tonom, psovkom, uvredom, fizičkom prijetnjom, pa i upotrebom sile.

Malo je ljudi koji na provokacije odgovaraju šutnjom. Većina na njih uzvraća istom mjerom, a nekad i jače, izazivajući tako nepotrebne konflikte i sukobe. Da nije tako, društva bi bila beskonfliktna i crne novinske stranice ostale bi prazne. No, stvarnost je drugačija i zato među ljudima imamo sve više sukoba koji završavaju teškim posljedicama.

Reakcija na vanjske utjecaje ima izvor u nervom sustavu i ugrađena je u ljudski organizam. Živčani sustav prenositelj je svih tih podražaja i on reagira na način da uzbuni pojedine organe, remeteći njihov normalni rad.

Kada nas netko uvrijedi ili kad pokuša ugroziti naš fizički integritet, tada se uključuju obrambeni mehanizmi koji nas usmjeravaju na slične reakcije. Gotovo trenutno uzvraćamo na verbalni i fizički napad, instiktivno braneći svoju čast i tijelo. Pritom

se u organizmu događaju promjene koje često nismo u stanju kontrolirati. Kod nekih ljudi dolazi do potpunih ispada dijela funkcija, što izaziva neprimjerene aktivnosti koje ponekad završavaju nasilnim reakcijama i fizičkim nasrtajem na suprotnu stranu.

U ljudskom organizmu nalaze se dva solarna plexusa, odnosno živčana čvorišta. Jedan je smješten u malom mozgu, a drugi u zidu želuca. Kad se zbog nečega iznerviramo, tada se aktivira rad želučanog plexusa koji dovodi do pojačanog lučenja žučnih sastojaka. Povišena količina tih sastojaka remeti normalan rad unutarnjih organa, izazivajući određene popratne pojave kao što su: žgaravica, gastritične tegobe, proljev, bol i slično. Te negativne promjene naročito osjećaju oboljeli od gastritisa, čira na želudcu ili dvanaesteru, te drugih bolesti unutarnjih organa. U takvoj situaciji ljudi su u stanju svašta učiniti. Od verbalnog delikta pa do oduzimanja života svome navodnom protivniku.

Zato je potrebno izgraditi drugačiji sustav obrane od vanjskih utjecaja koji će eliminirati upotrebu nekontroliranih reakcija i primjenu sile. Taj sustav je utemeljen na oprostima kao protumjeri za sve nasrtaje na naš duh i tijelo.

Oprost je skup smirujućih radnji koje poduzimamo u cilju zaštite vlastitog integriteta. Njegova primjena automatski znači i zaštitu integriteta drugih, nama suprotstavljenih osoba, jer isključuje primjenu ljutnje, mržnje ili bilo kakvih mjera nasilja prema sebi i drugima.

Od davnih vremena ljudi su spoznali značaj oprosta kao pomirljivog metoda u rješavanju međusobnih konflikata. Uvidjeli su da bez oprosta nema budućnosti ni za njih, ali ni za one koji su im nanijeli neku štetu ili učinili bilo kakvo drugo zlo. Zbog toga su usvojili oprost kao najbolje sredstvo za smirivanje vlastitih strasti i za izmirenje sa uzročnicima nanesene nepravde ili učinjenog zla.

Primjena oprosta kroz dugu je povijest doživjela brojne transformacije. Tako je izgrađen cijeli sustav mjera i aktivnosti koje se poduzimaju kako bi se oprost učinio djelotvornim.

Svakako, najvažniji dio toga sustava čine individualne mjere koje primjenjuje svaki čovjek u vlastitom biću kako bi izbjegao štetne posljedice vanjskih negativnih utjecaja. To su različiti vidovi mirnodopske autosugestije i sugestije, kombinirani kada je to potrebno, s različitim umirujućim sredstvima, u prvom redu medicinskim, ali i biljnim, terapijskim, relaksirajućim i drugim.

Kako su individualni konflikti prerasli okvire pojedinca, njima se moralo ozbiljno pozabaviti i društvo. Tako su razvijeni različiti oblici mirenja koji su uključivali oprost kao najbolje sredstvo za svladavanje posljedica neslaganja, svađa i sukoba među ljudima. Na

kraju, uvedeni su i mehanizmi prisile kojima je, uz primjenu sankcija, oprost nametan kao obveza za sve sudionike u konfliktu.

Koliko su sve te mjere efikasne, potvrđuju nam konkretni primjeri iz prakse. Konflikata je sve više, a oprost sve sporije ulazi u svijest ljudi kao najvažnija mjera za njihovo suzbijanje. Zato je potrebno stalno raditi na preodgoju ljudi u smjeru prihvaćanja oprosta kao najbolje metode i sredstva u sprečavanju mogućih sukoba među ljudima, kao i sukoba u njima samima, jer tu započinju i odatle se šire međuljudski konflikti, koji nerijetko završavaju sukobima, pa čak i ratovima.

Od rođenja djecu treba učiti da opraštaju drugima za učinjene nepravde i naneseo zlo. Tako će se izgraditi bića koja će znati kontrolirati unutarne strasti i vlastiti živčani sustav i koja će spriječiti njihovo širenje na okolinu.

Oprost je nauka za sebe, složena koliko je složen ljudski organizam u čije tajne nismo još uvijek do kraja proniknuli. Kada to uspijemo, onda ćemo biti u stanju staviti pod nadzor individue i ljudsko društvo. A do tada, valja nam se boriti za mir u sebi i mir oko nas.

U tom cilju veliki iskorake je napravila kršćanska zajednica. Ona je razvile posebne sustave širenja oprosta kao načina života na zemlji. Čovjeka vjernika stavila u odnos s njegovim stvoriteljem, učeći ga kako je oprost Božji dar koga svi vjernici moraju poštovati i koristiti u borbi protiv svakovrsnog zla, kako onog u sebi, tako i onoga oko sebe. Na osnovi takvog pristupa oprost, uveden je ispovijed grijeha, kao put očišćenja od svega lošega pred Bogom, što može dovesti do poboljšanja međuljudskih odnosa. Ispovijedanjem grijeha čovjek se vraća svom izvornom beskonfliktnom biću stvorenom, po volji i mjeri Boga.

Oprost je tako postao univerzalnim sredstvom koje u podjednakoj mjeri zagovaraju sve religije i religijske zajednice. One tim svojim radom umnogome doprinose smirivanju unutarnjih strasti i međuljudskih konflikata i sukoba. Na to nas upućuju i apeli najviših vjerskih velikodostojnika, koji se u svojim javnim istupima mole za mir u ljudima i među ljudima.

Smisao oprosta počiva na ideji o prihvaćanju čovjeka kao grješnoga bića.

«Tko radi, taj i griješi», kaže jedna mudra izreka. Ako je već tako, onda su i greške sastavni dio života i moraju se prihvaćati kao nužno zlo kojemu se ne možemo uvijek oduprijeti.

Čovjek koji griješi mora biti spreman priznati učinjene pogreške i zamoliti druge da mu grijeh oprost. Onaj tko ne vidi

vlastiti grijeh, nije ga u stanju prepoznati kod drugih, niti je u stanju opraštati drugima.

O potrebi opraštanja učinjenih grijeha najviše sam čuo od svećenika franjevačkog reda. Njihova filozofija življenja zasnovana je na širenju mira i dobra kao univerzalnih božanskih vrijednosti koje postoje od postanka svijeta.

Mir i dobro su najbolji oblici i putovi borbe za ljudsko biće i za čovječanstvo uopće.

Učite se zato oprostiti od rođenja! Tako će mir zavladatai vašim bićem i cijelim svijetom i, ne zaboravite: oprost nije slabost, oprost je snaga koja vas čuva od svakoga zla! Oprostom činite sebi dobro, čuvate svoje zdravlje.

***

- * **Iz bola školjki rađa se biser.**
- * **Oprostom ponovo dobivate duševni mir i zdravlje.**
- * **Dug stvara neprijatelja. Opraštam ti dug, budi mi prijatelj.**

LJUDSKI EGOIZAM

Stvoren si i postavljen u raj zemaljski da uživaš i diviš se toj ljepoti. Ali ti kažeš: To nije raj, **ja hoću više.**

To isto uradiše Adam i Eva i što dobiše. “Suznu dolinu”!
Ne, to nije suzna dolina, to je raj, upravo onaj raj što ga Bog stvorio. Ti si u njemu, u tom raju. Ne znaš da se opustiš i uživaš.

Čovječe, ti si stvor Božji. U tebi je tvoj “centar”, koji te čini sretnim, zadovoljnim, nasmijanim, uspješnim i obratno - nesretnim, nezadovoljnim, tužnim i neuspješnim. Tvoj “centar” je tvoja moć, tvoja snaga i tvoj uspjeh.

Pitaš se: Što je to “centar” i kako sebi možeš napraviti sreću, uspjeh i lijep osjećaj življenja u raju zemaljskom?

Čitaj, pokaži malo strpljenja, razumijevanja i sve ćeš saznati - bit ćeš uvjeren.

Um je projektor filmske vrpce na kojoj su naša životna iskustva. Naša životna iskustva su proizvod našeg života proživljenod do dana kada koristimo ta životna iskustva. Pozitivan odnos prema sebi i svojim mogućnostima pomaže nam da uspijemo u mnogim zamislima Ja to mogu, ja to hoć!

Tvoj centar zbivanja, reagiranja i djelovanja je tvoj um - tvoja svijest i podsvijest. Tvoja svijest prima i apsorbira sve ono što vidiš, čuješ i osjetiš. Ona je budna onoliko koliko si i ti budan. Sve što je primila, apsorbirala, snima i šalje u podsvijest. Kada spavaš, spava i tvoja svijest. Podsvijest nastavlja u miru aktivnost na svoj specifičan način. Podsvijest je budna 24 sata i toliko radi i djeluje: kroz snove, dosjetke, ideje i...

Što je u svijesti, a što u podsvijesti?

Smatra se i dokazano je da svijest manifestira, reproducira ono što doseže njena logika – misli se na dotičnu logiku, a sve ostalo: nelogično, loše, dobro i imaginirano, stavlja u podsvijest, ako je osoba bila izložena takvim utjecajima.

Naime, psihologija tvrdi da u umu, svijesti i podsvijesti počinju snimanja, bilježenja počinju kod djeteta dok je u utrobi majke, te poslije, u svim razvojnim fazama i tako do kraja života. A što sve

čovjek ne doživi u svome životu: dobrog, lošeg, strašnog, nelogičnog, nemoralno, neadekvatnog sredini i društvu u kojem živi.

Poštovani čitatelju, znaš li ti, jesi li svjestan što se sve nalazi u tvojoj podsvijesti? Ti se ponašaš, radiš, manifestiraš, djeluješ, poimaš, zaključuješ iz onoga što je u tvojoj svijesti - tvojoj podsvijesti, a ja to nazivam tvoj "centar". On komandira tobom: on te navodi na zlo, na nemoralno, na sve ono što je suprotno moralnim normama ponašanja. Napominjem da su i moralne norme možda proizvod nečijeg nelogičnog "centra" – zavisno od sredine, društva, intelektualnog dostignuća te sredine i...

Shvatio si što je "centar" i da on komandira tobom. Kako komandira? Jesu li naredbe, upute i njegova logika takvi da te čine sretnim, zadovoljnim i daju ti osjećaj kao da si u raji zemaljskom, a ne u paklu zemaljskom?

U tvome "centru" je tvoj najveći neprijatelj, koji se pojavio u Adamu i Evi i od pračovjeka živi i sve se više razvija i donosi nesreću miliunima ljudi, odnosno svima onima kojima on počne vladati. **Taj «centar» je tvoj super ego.**

Bože sačuvaj, što on sve ne radi od nas?!

Čini nas nesretnim, ubijamo se, patimo od ludila, gura nas u nesreću – te griješimo i prema sebi i prema Bogu. Drugo zlo koje je u našem „centru“ je osjećaj više vrijednosti, koji je također loš. Loše je u tome što se osjećamo većim nego što to jesmo.

Treće i ostala zla u našem „centru“ su: neopraštanje, zavist, ljubomora, strah, kukavičluk, oholost, itd.

Čitatelju, ako imaš snage da iz svoga „centra“ izbaciš sva navedena zla, koja ti život čine nesretnim, koja te iz raja tjeraju u pakao, ti si sigurno u raji zemaljskom, ti ćeš doživjeti ekstazu – krešendo tvoga života. Toliko zala u nama, kako stigoše u nas - u naš „centar“?

Rekosmo da se od pračovjeka ego useli u nas i da se od tada sve više razvija u tebi i meni.

Neka zla su ušla u nas genetski ili su stečena u navedenim razdobljima našeg rasta i sazrijevanja. Mnogi će tvrditi da sva ova zla nisu u njima i da nisu puno razvijena.

Slažem se i konstatiram da psihologija kao nauka tvrdi da su na istoku super ego i ostala zla manje razvijena, a na zapadu više. Na zapadu je pohlepa za kapitalom, „lijepim životom“ i bilo kojim drugim prestižem, razvila ego do kulminacije, kao i ostala zla u našem „centru“.

Nestrpljiv si i pitaš kako uništiti sve ovo što je stvarno u nama i oko nas tisućama godina?

Kažem i tvrdim da nije lako sva ta zla pobijediti – i vladati svojim „centrom“, doživjeti krešendo svoga života – vratiti se u raj zemaljski.

Ja ću s tobom pokušati, budimo uporni, postavimo cilj i moramo pobijediti!

Prije dvije tisuće godina jedan je psiholog rekao: Tvoja sreća i tvoj uspjeh su u tebi i zrače iz tebe. Prevedimo to u logiku ovoga pisanja i dolazimo do našeg „centra“ i njegovih zlih sluga, koji nas čine nesretnim i nezadovoljnim.

Prikupimo snagu i počnimo se boriti protiv tih zala koja nam koče sreću i uspjeh.

Poštovani čitatelju! Sto puta si bez osnove opsovao Boga s namjerom da ga optužiš da je On kriv za sve.

NE, Bog nije kriv! Bog ti je dao um, dao ti život preko roditelja koji te rodiše i koji su te odgojili i obrazovali u granicama svojih materijalnih i duhovnih mogućnosti.

Ako su roditelji napravili neku grešku u tvome odgoju – moraš im oprostiti. Bez oprosta nema duševnog mira, niti sreće. Eto tvog koraka ozdravljenja. Ako si ljubomoru, zavist, osjećaj više ili niže vrijednosti naslijedio od strica, tetke, pradjeda – moraš i njima oprostiti jer, bez oprosta nema sreće.

Egoizam i super ego su tisućama godina putovali do tebe. Kome oprostiti?

Egoizam je dobar do određene mjere, on je neminovan – radi napretka i borbe za određeni stepen duševnog i materijalnog razvoja. Ali, ako ego počne vladati tobom – tada on hoće sve, hoće više nego što ti treba, hoće samo sebi, drugi ga ne zanimaju.

Hoće sve, život daje za sve, samo egoistično sve. Taj ego vas je odvojio od raja zemaljskog i doveo u suznu dolinu-pakao.

Odbaci super ego od sebe i kaži sebi: Ja ću se zadovoljiti ovim što imam, sa ovoliko koliko mi dozvoljavaju moje umne i fizičke sposobnosti. Ja ću u sebi ugušiti zavist, te neću patiti i tugovati ako netko ima više. Ja ću ugušiti ljubomoru. Neću biti ljubomoran niti na koga, niti na što. Zašto da trujem sebi život ako je susjed kupio bolji auto, kuću, odijelo ili bilo što drugo.

Ja se moram zadovoljiti onim što imam. Moram pobijediti samoga sebe. Moram iz moga „centra“ izbaciti sve negativnosti.

Moram vladati sobom i svojim osjećajima.

***

- * **Kod egoista je tuđi zalogaj puno veći.**
- * **Ljubomora i zavist su teške psihičke bolesti.**
- * **Promijeni misli, promijenit ćeš život.**

POROČI MODERNOG VREENA

*Čovječe, svladaj gnjev ljubavlju,
svladaj zlo dobrim, svladaj pohlepe
svojom velikodušnošću, a loše pobijedi
istinom. Obuzdaj svoje riječi, svoje
strasti i svoj duh, te ne čini zlo, ni sebi,
ni drugome.*

ALKOHOL I ALKOHOLIZAM

Ne zna se precizno kada su ljudi otkrili opojna svojstva alkohola, niti se znade od koje je voćke ili biljke alkohol prvi put pripremljen.

Ali, svima je poznato da je alkohol jedino opojno sredstvo koje se uvijek moglo legalno proizvoditi, kupovati i konzumirati. Povremene zabrane i stavljanje alkohola izvan zakona u pojedinim državama nisu izdržale probu vremena. Nakon zabrana, taj se opijat vraćao na društvenu scenu sa svim pozitivnim svojstvima i negativnim učincima,

«Svatko je kovač svoje sreće». Ako želiš provjeriti učinke ove izreke, uzmi alat u svoje ruke i s čistim umom iskuj svoju sreću. Um može zamutiti alkohol i život ti pretvoriti u pakao, srozati te do najniže stepenice ljudskog dostojanstva.

manama i pogubnostima koje u sebi nosi.

Alkohol je kroz dugu povijest korišten u razne svrhe, a najprije kao sredstvo za poboljšanje raspoloženja ljudi. Prirodni eliksir za buđenje emocija. Stimulans snova i upaljač ljudske mašte. Opijat koji je zadržao primat u najširoj upotrebi na svim dijelovima našeg planeta. Alkohol se odvajkada koristio i koristi u svečanim i raznim drugim važnim i manje važnim prigodama.

Veliki broj ljudi konzumira alkohol gotovo svakodnevno. Mnogi tek povremeno, i to u posebnim prigodama, kada se slavi, druži i veseli. Naravno, dosta je i onih koji alkohol ne piju ili ga troše samo sporadično i u malim količinama, bez uživanja u njegovim opojnim svojstvima; ne nalaze u njemu ničega dobrog i vrijednog za stvaranje ovisnosti.

Kao medicinski pripravak, alkohol nalazi široku primjenu u proizvodnji niza farmaceutskih proizvoda. Isto tako, primjenjuje se u čistom obliku za liječenje određenih vrsta bolesti, te za dezinficiranje medicinskih pomagala. Primitivna medicina koristila je alkohol kao opijat i za dezinfekciju rana nakon izvođenja operativnih zahvata, jednako tako i za suzbijanje upalnih procesa, te uklanjanje povišene tjelesne temperature. Ako bi se vrednovali pozitivni učinci alkohola, onda bi se to moglo reći za njegovu primjenu na području medicine i medicinskih znanosti općenito.

Druga područja na kojima se alkohol koristi kao industrijska sirovina ili surogat u pripravljanju pojedinih vrsta hrane manje su značajna, iako ih ne treba posve zanemariti, naročito zbog aromatičnih svojstava, koja poboljšavaju okus i jestivost pojedinih jela.

Sve te pozitivne strane alkohola su poznate i o njima se više može pročitati u medicinskoj i drugim vrstama literature.

U ovoj knjizi zanima nas druga strana upotrebe alkohola, ona koja je štetna za društvo i gotovo pogubna za pojedinca. Zato ćemo se više baviti negativnim svojstvima alkohola, preciznije rečeno, njegovom opojnom moći koja izlazi izvan okvira poželjnog stimulansa dobrog raspoloženja i prelazi u područje ugrožavanja ljudskoga zdravlja i života. Promatrano s toga stanovišta, alkohol je postao jednom vrstom društvenog zla čiji se negativni učinci mogu ublažiti samo promišljenim aktivnostima na suzbijanju njegove masovne i neograničene upotrebe.

Tim poslom se danas, prije svih, bave zdravstvene ustanove koje liječe ovisnike i preventiraju alkoholizam kao štetnu pojavu koja je zahvatila sve slojeve društva, počevši od najmlađih, pa do žena te osoba starije životne dobi. Upotreba alkohola danas je toliko raširena u svim grupacijama stanovništva da se može ublažiti samo sustavnim mjerama koje moraju provoditi svi segmenti društva, od obrazovnih institucija, preko zdravstvenih i društvenih organizacija, pa do najviših organa vlasti.

Alkoholizam je postao posebno opasan za razvoj mladih generacija. Sva istraživanja koja se vrše u omladinskoj populaciji pokazuju kako sve više mladih ljudi uživa i troši alkohol u prekomjernim količinama. Opijanja u školama i u krugu obrazovnih ustanova sve su učestalija, kako prilikom organiziranja prigodnih svečanosti, tako i u toku izvođenja redovitih nastavnih aktivnosti. Škole i fakulteti ne poklanjaju dovoljnu pažnju ovom problemu i ne poduzimaju preventivne mjere na eliminiranju te negativne pojave među mladima. Ni nadležna ministarstva ne osiguravaju potrebna sredstva za borbu protiv alkoholizma u obrazovnim ustanovama, tako da je otvoren širok prostor za upotrebu alkohola u učionicama, školskim kabinetima ili u blizini školskih objekata. Tome doprinosi i sve raširenija pojava opijanja nastavnika i drugih radnika u školskim prostorima, prema kojoj se blagonaklono odnose voditelji obrazovnih ustanova, ali i oni koji vrše nadzor nad radom tih ustanova.

Poseban je problem sve masovnija upotreba alkohola na mjestima gdje se okuplja mlada populacija: kafići, kavane, disko-klubovi i druga okupljališta mladih, legla su u kojima se regrutira na tisuće budućih alkoholičara.

Nastavi li se ovakav trend širenja alkoholizma među učenicima i studentima, u budućnosti se mogu očekivati još veći problemi koje će biti sve teže iskorijeniti. Zato je potrebno pojačati prevenciju u školama i svim raspoloživim sredstvima suzbijati upotrebu alkohola među mladima.

Mjere koje društvo na tom planu poduzima nisu dovoljne, jer ne donose očekivane učinak. Zabrana prodaje alkoholnih pića mladima do određene starosne dobi nije dovoljno efikasna ako se u njenu provedbu ne uključe svi društveni faktori; od roditelja koji, davanjem džeparca, podupiru alkoholne sklonosti svoje djece, pa do onih koji su dužni onemogućiti kupnju alkohola u trgovinama i ugostiteljskim objektima. Primjena represije nužna je tamo gdje se propisi ne poštuju, a ona se u ovom slučaju rijetko koristi. Zato je potrebno pojačati odgovornost svih onih koji se nalaze u lancu subjekata čiji je zadatak spriječiti konzumiranje alkohola od strane mlade populacije.

Ograničavanje upotrebe alkohola u prometu također nije dalo željene rezultate. Snižavanje granice na nula promila u nekim državama nije bitno smanjilo broj nesreća u prometu, jer nije praćeno pojačanim nadzorom u primjeni te mjere. Isto tako, izostale su rigorozne sankcije koje se moraju uvesti za takve slučajeve. Blaga kaznena politika prema onima koji čine prometne prekršaje pod utjecajem alkohola dovela je do stanja potpune anarhije u toj oblasti. Zbog toga je u stalnom porastu broj teških nesreća sa tragičnim posljedicama. Takvo stanje će ostati sve dok odgovorni društveni subjekti ne osiguraju takve mjere koje će prisiliti potencijalne prekršitelje u prometu na drugačije ponašanje.

Slične akcije treba poduzeti i u sprečavanju nasilja koje je uzrokovano neumjerenom upotrebom alkohola. Posljednjih godina naročito je u porastu porodično nasilje, koje sve češće dovodi do raspada porodica u kojima žive alkoholičari. Osim što u toj sferi izostaje odgovarajuća zdravstvena prevencija osoba oboljelih od alkoholizma, evidentna je i nemarnost organa javnoga reda, koji ne izvršavaju svoje dužnosti u sprečavanju nasilničkog ponašanja alkoholiziranih osoba. Tome treba pridodati i blagonaklon stav pravosudnih organa prema počiniteljima prekršajnih i kaznenih djela koja su počinjena u alkoholiziranom stanju

Milijune nesreća izazvanih pod utjecajem alkohola pokazuju nam svu pogubnost alkohola, a naročito u situacijama kad maligni zavladaju razumom. Velike posljedice od alkohola se mogu izbjeći kada se nađe mjera u ispijanju pića. Konzumenti moraju biti svjesni opasnosti koju donosi pijanstvo.

Treba reći da se društvo još uvijek nije dovoljno aktivno uključilo u borbu za suzbijanje alkoholizma kao pošasti modernog

vremena koja prijeti ljudskim životima i razaranju porodice kao osnovne ćelije društvenog razvitka. Sve dok takvo stanje ostane, alkohol će upravljati postupcima značajnog broja ljudi i određivati njihove sudbine, kao i sudbine drugih koji su prisiljeni podnositi teror alkoholiziranih osoba.

Umjesto da se alkohol koristi u medicinske i druge svrhe ili kao važno pogonsko gorivo, on se sve više konzumira kao sredstvo koje potiče sirove i divlje strasti razuzdanih pripadnika ljudske vrste, praveći često od njih monstume koji u stanju totalne alkoholiziranosti, čine stravične zločine, kako u ratu, tako i u miru.

Zapisujući ovih nekoliko napomena o štetnosti alkohola, želim vas podsjetiti kako od njegovih negativnih učinaka, svakoga dana stradaju tisuće ljudi u svijetu. Dok jedni obolijevaju od teških bolesti, drugi postaju invalidi ili gube živote u prometnim nesrećama ili su žrtve nasilja alkoholiziranih osoba. O materijalnim štetama koje čine ljudi pod utjecajem alkohola suvišno je i govoriti.

Zato svima koji su skloni alkoholu predlažem da, prije opijanja, dobro razmisle o njegovim štetnim svojstvima i učincima. I da, suočeni s tim činjenicama, ograniče upotrebu alkohola na razumnu mjeru.

Jer, uvijek je bolje da ljudi upravljaju opijatima, a ne da opijati upravljaju njima. Osim, naravno, u medicinskim slučajevima, kad je to nužno za izvođenje operativnih zahvata i drugih zdravstvenih intervencija.

Mladima, ali i svim drugim ljudima, savjetujem da čuvaju zdravlje dok ga imaju. A sačuvat će ga ako u svemu pronađu vlastitu mjeru i drže se granica koje je društvo pred njih postavilo. Sve izvan tih mjera i granica štetno je za pojedinca ali i za društvo.

Alkoholizam je bolest i pošast suvremenoga svijeta. Zbog toga s alkoholom budite oprezni kao i sa svim drugim potencijalnim opasnostima za vlastito zdravlje, ali i za zdravlje drugih.

Jer, alkohol i alkoholizam ne biraju žrtve. Oni uništavaju sve one koji im se nađu na putu.

Nadam se da ćete na pravi način razumjeti ovu poruku i da ćete slijediti put kojim ona vodi.

***

- * Često pijanci doručuju smrt.
- * Sam si kriv za svoje pogrešne korake.
- * Sve su strasti jače od razuma.

ŠTETNOST PUŠENJA

Od svih poroka duhan je, možda, najveći. Najmanje je koristan, a najviše štetan.

U tome se krije sva filozofija pušenja.

Ali, unatoč tome, milijarde ljudi u svijetu steklo je naviku pušenja i svakodnevno konzumira proizvode od duhana. Na toj, naoko bezazlenoj biljci, izgrađena je moćna duhanska industrija, koja spada u red najprofitabilnijih proizvodnih djelatnosti. Profit koji ostvaruju proizvođači duhana i duhanskih prerađevina veći je od profita u drugim granama i djelatnosti koje su nužne za život čovjeka i za njegov opstanak.

**«Tko ne zna razliku između dobra i zla, ne može izaći iz svoga jada»
Ako činiš zlo, činiš ga sam sebi. Čuo si za štetnost pušenja i koliko ljudi umire od tog zla, a ti opet pušiš. Ja ti ne mogu pomoći ako svjesno griješiš**

O negativnim učincima duhana na ljudsko zdravlje urađene su mnoge studije. Svake godine organiziraju se brojna medicinska istraživanja čiji rezultati pokazuju kako od prekomjerne konzumacije duhanskog dima obolijevaju milijuni ljudi. Široka je lista bolesti čiji nastanak uzrokuje pušenje i upotreba raznovrsnih duhanskih prerađevina. Ona započinje od običnih obolijevanja organa za disanje, a završava se teškim karcinomskim oboljenjima.

Ali, i pored toga, sve više ljudi koristi duhan kao sredstvo štetnih užitaka, bez obzira što su svjesni kako time ugrožavaju vlastito zdravlje, kao i zdravlje drugih osoba, najčešće bliskih, s kojima žive u porodičnim i kolektivnim zajednicama. Jer, opće je poznato da duhanski dim ne šteti samo pušačima, već i svim drugim osobama koje se nalaze u njihovoj blizini, maloj djeci najviše. No, unatoč toj činjenici, roditelji pušači malo brinu o zdravlju djece kad u zagušljivim stanovima konzumiraju dnevno dvadeset ili više cigareta.

Posebnu bezobzirnost pokazuju majke kad puše za vrijeme trudnoće i u periodu dojenja djeteta. Takvim svojim postupcima one truju vlastitu djecu, ne mareći za njihovo zdravlje, niti za moguće posljedice koje nastaju udisanjem duhanskoga dima.

U porodicama u kojima su roditelji pušači gotovo u pravilu pušenju se odaju i njihova djeca. Taj pušački gen prenosi se s

pokoljenja na pokoljenje, uzrokujući često pojavu nasljednih bolesti kojima su skloni ljubitelji duhana i duhanskog dima. Navika pušenja prenosiva je, jednako kao i druge loše navike koje mlađi preuzimaju od starijih srodnika ili bliskih osoba.

Kod djece školskog uzrasta pušenje se javlja kao posljedica imitacije ponašanja starijih učenika ili vršnjaka koji su se odali tom poroku. Mnogi školarci zapale prvu cigaretu iz radoznalosti ili kako bi pokazali zrelost i hrabrost pred drugima. Ta demonstracija usiljenog odrastanja brzo prerasta u naviku koje se kasnije teško osloboditi.

U posljednje vrijeme armiji pušača sve više se pridružuju i žene. Češće mlađe, nego one starije dobi. Pušačka groznica naročito zahvata žensku omladinu, kako srednjoškolsku, tako sve više i žensku djecu u osnovnim školama. To predstavlja posebnu opasnost, jer rana ovisnost teže se liječi od one koja se stvara u kasnijim godinama.

U današnje vrijeme pušenje je postalo ozbiljna prijetnja zdravlju stanovništva. Zato se moraju poduzimati oštrije mjere kako bi se spriječilo pušenje u zatvorenim javnim prostorima gdje boravi više osoba. Tako su mnoge države propisima zabranile pušenje na javnim mjestima, uvodeći sankcije prema onima koji ne poštuju te zakonske odredbe. Sankcijama su obuhvaćene i sve pravne i fizičke osobe koje su odgovorne za provedbu tih zakonskih propisa, bez obzira jesu li i one pušači ili ne.

Sankcioniranje pušača u takvim situacijama trebalo bi doprinijeti zaštiti općeg zdravstvenog stanja građana, kako nepušača, koji su do sada bili prisiljeni trpjeti pušački teror, tako i samih dobrovoljnih konzumenata nikotina i duhanskog dima, obogaćenog otrovnim katranskim smolama.

Navika pušenja jedna je od najbesmislenijih ljudskih navika koja je pustila duboke korijene na svim područjima našeg planeta. Teško je reći što je sve uticalo da se ljudi sa toploga juga jednakim žarom predaju uživanju duhanskog dima kao i oni koji žive u polarnim krajevima hladnoga sjevera. Možda odgovore treba potražiti u ljudskoj težnji da oponašaju sve ono što vide kod drugih pripadnika svoje vrste. A možda je riječ o potrebi koja ne uvažava klimatske i geografske razlike, već se prilagođava svemu, kako se prilagođavaju i druge lako prenosive navike.

Medicinska znanost i ljudska iskustva uče nas da konzumiranje duhana ne donosi nikakve dokazive koristi za ljudski organizam, osim navodnog smirujućeg djelovanja u neprijatnim situacijama, kad cigareta, po kazivanjima pušača, pomaže stabilizaciji poljuljanih osjećaja. Taj privid umirujućeg učinka duhanskog dima ni u čemu nije djelotvorniji od, recimo, ispijanja čaše hladne vode u toj istoj

situaciji. A razlika između stvarnog pozitivnog učinka vode na ljudski organizam i negativnog djelovanja otrovnog duhanskog dima je više nego očita.

Svi znanstveni i iskustveni dokazi upućuju na zaključak da je duhan štetan za zdravlje ljudi i da bi ga trebalo maksimalno izbjegavati. No, i pored toga, ljudi sve više puše, zanemarujući pritom i svoje i tuđe zdravlje.

Zato su i najviša tijela državne vlasti prisiljena donositi propise i osiguravati njihovu dosljednu primjenu kako bi zaštitila nepušače, a skupa s njima i vojsku neobzirnih pušača, sve u interesu očuvanja zdravlja stanovništva koje je ionako izloženo svekolikim zagađenjima zraka u gradovima i industrijskim sredinama.

Moje pušačko iskustvo, koje nije dugo trajalo, naučilo me kako treba cijeniti i poštovati upozorenja koja dolaze iz medicinskih i znanstvenih krugova.

Iskustvo mog pokojnog rođaka bilo je teže i pogubnije. Od raka pluća obolio je u pedesetoj godini, iznenada, u naponu snage, kad je trebao raditi još neku godinu do mirovine. U prvoj fazi bolest je djelovala pritajeno. Liječnici je nisu mogli otkriti. Postavili su mu krivu dijagnozu. Liječio je bronhitis, čuvajući se od vlage i zagušljivog zraka. Smanjio je pušenje, ali ga se nije do kraja odrekao, a pluća su propadala iz dana u dan. Kad su mu postavili pravu dijagnozu, već je bilo prekasno za bilo kakav operativni zahvat. Pustili su ga na kućno liječenje, koje je brzo okončano preseljenjem na groblje.

Na sličan način okončan je život jednog mog prijatelja iz djetinjstva. Godinama je pušio po dvije kutije cigareta dnevno, i to onih najjeftinijih, koje su izrađene od duhana najniže kvalitete. Nakon što mu je dijagnosticirana astma, smanjio je pušenje na jednu kutiju dnevno. Ali, nije poslušao savjet liječnika da prestane pušiti i astma ga je sve više gušila. Zato je morao svakodnevno upotrebljavati lijek koji je unosio u pluća kad god bi ga snašao teži kašalj. U kišnim razdobljima i u vrijeme gustih magli napadi astme bili su tako nepodnošljivi da je u nekoliko navrata kolima hitne pomoći odvožen na bolničko liječenje. Tek kad bi završio na bolničkim aparatima, shvatio je da se igra sa vlastitim životom. U bolnici bi kradom zapalio po jednu ili dvije cigarete, uvjeravajući time i sebe i druge da može bez pušenja. No, to samozavaravanje trajalo je do izlaska iz bolničkog kruga. Čim bi osjetio širinu slobode, zapalio bi cigaretu i nastavio po starom. Sve dok ga jednoga jutra nisu pronašli hladnoga u krevetu. Otišao je otvorenih očiju. Ugušio ga je dim cigarete koju je zapalio u rano svitanje, ne mogavši odoljeti neizlječivoj pušačkoj navici.

Pušenje je štetno za zdravlje i svatko tko drži do sebe i drugih učinit će odgovarajući napor da ostavi cigarete i vrati se zdravom načinu života.

Nema cijene koju čovjek ne bi platio za osjećaj udisaja čistoga zraka u vlastita pluća.

Svim pušačima predlažem da iskušaju taj osjećaj, odbacujući duhanski dim kao potencijalnu opasnost za svoje i tuđe zdravlje.

Mladima savjetujem da nikada ne probaju čađavi okus cigarete i zagušljivi dim natopljen nikotinom i crnom smolom, koja se kao katran lijepi za osjetljive bronhije u ljudskim plućima. Uz to, da obavezno izbjegavaju mjesta gdje se okupljaju pušači, kako bi otklonili opasnosti udisanja duhanskoga dima.

Tako će se otkloniti uzroci pojave mnogih bolesti te poboljšati uvjeti za produženje kratkog ljudskog života, a time ljudski rod učiniti zdravijim nego što je danas.

***

- * **Čovječe, promjeni se, život ti se povazdan ruga.**
- * **Tko je umjeren u jelu, piću, cigaretama i alkoholu, on je svoj liječnik.**
- * **Bilo je teško napustiti strasti cigareta, ali sam uspio.**

DROGA I OVISNOST

U mojoj mladosti, od koje me dijeli više od pola stoljeća života, droga je bila nepoznat pojam. Ona se nalazila među stranim izrazima koji nam nisu ništa značili, pa ih nismo ni učili, niti smo za njih znali.

Danas je situacija posve drugačija. S pojmom droge djeca se upoznaju još u vrtićima. U osnovnoj školi mnogi se dječaci i djevojčice, već od prvog razreda, susreću sa onima koji se drogiraju. U takvom okruženju, mnogi od njih bivaju izloženi pritiscima starijih učenika i dilera da to zlo isprobaju, te da tako zakorače u mračni svijet narkomana.

Veliki ljudi postali su velikim samo zato što su vjerovali u uspjeh i što su uključili sve svoje umne i fizičke sposobnosti u rješavanje zadataka koje su sebi postavili. S jakim vjerom i voljom, sve se pobjeđuje. Ako je tako a tako je, ne postani ovisan od bilo čega.

Prema dostupnim statistikama, broj ovisnika o drogama među mladima u stalnom je porastu, i to kako onih koji su registrirani, tako i onih koji od javnosti vješto prikrivaju svoju ovisnost o narkotičkim sredstvima.

Droga je na velika vrata ušla u osnovne i srednje škole, te na mjesta gdje se okupljaju mladi. Postala je nerješiv problem, ne samo osobama koje se drogiraju, već i njihovim obiteljima, kao i široj društvenoj zajednici.

Borba protiv ovisnosti o narkoticima danas je jedna od najvažnijih zadaća društva, prije svih, zdravstvenih ustanova i nevladinih organizacija koje su osnovane radi educiranja mladih i preventive ovisnosti o opojnim drogama. Jednako tako važna je i borba protiv dilera i nabavljača opijata koji su dobro organizirani, kako na nacionalnoj, tako i na internacionalnoj razini.

Za razliku od alkohola, čija je prisutnost na tržištu legalna, narkotici spadaju u kategoriju ilegalnih opojnih sredstava, pa su zato zakonom zabranjeni. No, ipak, mreža nabavljača i dilera prisutna je u skoro svim sredinama, tako da droga dopire i do najudaljenijih mjesta gdje postoje ovisnici.

U sklopu prevencije ovisnosti o drogama, u svim državama organiziraju se posebni stručni timovi pri zdravstvenim ustanovama koji se bave savjetodavnim aktivnostima, naročito među mladom populacijom. Isto tako, osnovani su i posebni odjeli za liječenje ovisnika, čiji je obim poslova u stalnom porastu. Preventivom ovisnosti i liječenjem ovisnika bave se i brojne civilne udruge i druge specijalističke organizacije koje su osposobljene za tu djelatnost.

Značajan doprinos u borbi protiv ovisnosti daju i posebne službe organizirane pri ministarstvima unutarnjih poslova. Te službe rade na otkrivanju i razbijanju lanaca narko–mafije koja upravlja tržištem opojnih droga. Zajedno s njima djeluju i granične službe, koje su u posljednje vrijeme presjekle više lanaca trgovinom opijatima i zaplijenile velike količine droge namijenjene domaćem i europskom tržištu.

Pojačane akcije nadležnih institucija, uključujući i efikasniji rad pravosuđa na utvrđivanju kaznene odgovornosti dobavljača i dilera, pomoći će da se mnogi mladi ljudi izvuku iz kandži ovisnosti o opojnim drogama i onih koji na tome zarađuju velike novce.

Zašto se ljudi drogiraju?

Na ovo pitanje teško je pronaći pravi odgovor, jer je on različit za svaki konkretni slučaj. Razlozi zbog kojih pojedine osobe počinju konzumirati droge individualne su naravi i kreću se od obične radoznalosti, pa do traženja izlaza za određene životne situacije uz pomoć opijata kao dodatnog izvora inspiracije i stimulacije.

Djeca drogu obično probaju kako bi provjerila istinitost priča o njezinim pozitivnim učincima na čovjekovo raspoloženje ili da bi ublažila utjecaj frustracija u mladalačkom periodu. Ta radoznalost vremenom kod nekih prerasta u ovisnost koja završava bolešću, a u dosta slučajeva i smrću ovisnika.

Odrasli uz pomoć opijata traže izlaze iz raznih životnih teškoća i problema. Neki svoja negativna raspoloženja nastoje drogama pretvoriti u pozitivna. Drugi narkoticima ublažavaju određene patnje i boli koje nisu u stanju otkloniti drugim sredstvima ili vlastitom duhovnom i tjelesnom snagom. Trećima opijati koriste kao stimulans u pronalaženju inspiracije za stvaranje umjetničkih ili drugih djela. Zbog ovog razloga drogi su se odali mnogi poznati umjetnici i stvaratelji, a posebno oni iz svijeta glazbe, šou biznisa i filmske umjetnosti.

Iako droga spada u red najskupljih stimulativnih opojnih sredstava, nju ne koriste samo bogati, nego i širok krug siromašnih ljudi. Da bi zadovoljili narkomanske potrebe, oni su prinuđeni činiti razne društveno nedopuštene radnje, počevši od sitnih krađa, pljački, fizičkih napada na druge osobe, pa do pružanja seksualnih usluga i

prodaje vlastitoga tijela. Takve ljude droga odvodi u svijet kriminala i izopačenosti u kome su stalno na udaru zakona i organa kaznenog progona. Mnogi od njih dobar dio života provode u popravnim domovima ili zatvorima, gdje izdržavaju kazne zbog grijeha koji su nastali kao posljedica njihovih narkomanskih sklonosti.

Jedan od takvih je i nesvršeni srednjoškolac iz jednog prigradskog naselja. Nakon što su mu roditelji stradali u prometnoj nesreći, živio je s bakom po ocu. Ona mu je od svoje skromne mirovine pokušavala osigurati pristojne uvjete za rast i obrazovanje. No, nije ga mogla kontrolirati izvan kuće, a on je sve više vremena provodio u društvu svojih vršnjaka, tako da se kući vraćao u kasne noćne sate. Baka je bila očajna zbog njegovog lošeg ponašanja, ali mu nije uskraćivala ništa od onoga što mu je mogla pružiti. Uz redovni džeparac, kupovala je sve što mu je bilo potrebno.

Kako je unuk rastao, njegovi su apetiti bivali sve veći. Od bake je tražio novac i onda kada ga ona nije imala. Posuđivala je u susjedstvu kako bi mogla udovoljiti njegovim naraslim prohtjevima. Dugove je sve teže vraćala, jer je mladić sve više tražio. Zašto i za kakve potrebe, to baka nije znala.

A, zapravo, radilo se o drogi. Unuk se još na početku srednjoškolskog obrazovanja priključio društvu narkomana. Počeo je s marihuanom, da bi, nakon nekog vremena, prešao na skuplje i teže droge. Za kokain i heroin trebali su veliki novci. A njih nisu imali ni unuk ni baka.

Sve se na kraju slomilo na bolesnoj starici. Kad je odbila posuditi novac za unukovu dnevnu heroinsku dozu, uslijedila je njegova histerija, a potom i napad na nejaku ženu. Susjedi su je poslije dva dana, pronašli zadavljenu. Od unuka nije bilo ni traga, ni glasa. Pobjegao je negdje na zapad, gdje je nastavio svoju ružnu narkomansku priču.

Nešto blaža je priča studentice druge godine filozofskog fakulteta koja je u crni svijet droge ušla na prvoj godini studija, uz neposrednu pomoć mladića u koga se neplanski zaljubila. Novce za plaćanje troškova smještaja, koje su joj slali siromašni roditelji, trošila je za nabavku narkotika. Stanarinu je plaćala seksualnim uslugama starijem samcu, koji joj je omogućio krov nad glavom u svom dvosobnom stanu na gradskoj periferiji.

Kad je droga zaustavila njezine studentske ambicije, bez indeksa i prebijene pare vratila se roditeljima na selo. Tako je ostavila zemaljski pakao koji ju je mogao koštati života da je nastavila putem kojim je bila krenula.

Slučaj inženjera strojarstva poučan je za sve kojima je droga pomutila um. U doticaj s drogom došao je za vrijeme specijalizacije u

Njemačkoj, na koju ga je uputilo poduzeće. Za radnog vremena upijao je znanja o suvremenoj proizvodnji, ali je navečer u društvu djevojke, koju je upoznao preko zemljaka koji je radio u Mercedesovom pogonu, zalazio u sumnjive lokale, gdje su se konzumirali alkohol i droga. Započeo je s alkoholom, koga ranije nije pio, a završio je na kokainu, koji mu se gadio sve dok nije potonuo u mulj ovisnosti. U tome mulju, društvo mu je pravila njegova nova ljubav.

Jednoga jutra djevojku su pronašli predoziranu. Inženjer je završio u zatvoru, gdje je i danas na programu prisilnog odvikavanja. Kad odsluži kaznu, vratit će se u domovinu bez završene specijalizacije i s mrljom u biografiji i na savjesti.

Ovih nekoliko primjera dovoljno jasno ukazuju koliko je droga štetna za ljude i za društvo u cjelini. Osim što negativno utječe na zdravlje čovjeka, droga predstavlja i opasnost za ukupan društveni razvoj, jer generira brojne probleme i deformacije za čije su otklanjanje potrebna velika materijalna sredstva.

Zato se u posljednje vrijeme sve veća pažnja poklanja prevenciji ovisnosti, naročito među mladom populacijom. Na tom području, osim profesionalnih institucija i organizacija, moraju se znatno više angažirati odgojno-obrazovne ustanove i obiteljske zajednice.

O opojnim sredstvima i načinima djelovanja na njihovom suzbijanju mora se pronaći mjesta u obrazovnim programima svih školskih ustanova, od osnovne škole do fakulteta. Društvo mora osigurati potrebna sredstva, kako za edukaciju mladih, tako i za liječenje osoba koje su ovisnici o narkoticima i drugim opojnim sredstvima. Također je potrebno kontinuirano osposobljavati stručne osobe koje će se na svim razinama uključiti u borbu protiv ovisnosti. Edukativne sadržaje treba svakodnevno plasirati u javnost i putem medija koji su dostupni širokom krugu građana.

Mladima, kao i svim osobama koje u drogi traže ili namjeravaju potražiti izlaze za vlastite teškoće i probleme na koje nailaze, savjetujem da se bolje upoznaju sa štetnim učincima drogiranja. Kada to spoznaju, izlaze će potražiti na nekom drugom mjestu i usmjeriti sve na druge, daleko korisnije i efikasnije aktivnosti.

Svima njima predlažem da rješenja potraže u radu i stvaralaštvu kao prirodnom putu koji vodi do boljeg života. Tko ide tim putem, drugi mu poticaji neće biti potrebni, a najmanje droga, koja je toliko štetna i skupa da o njoj nitko normalan ne bi treba razmišljati kao o dodatnom stimulansu za ostvarivanje individualnih životnih ciljeva i interesa.

I zato, okrenite leđa drogi i drugim opijatima. Tako ćete izabrati pravi put kojim se lakše i zdravije stiže do uspjeha.
Neka vas na tom putu prati svaka sreća.

***

- * **Bilo mi je teško pobjeći iz tog imaginarnog svijeta droge.**
- * **Napušio se i pravi lažni mit o životu.**
- * **Čovječe, ne kupuj smrt za vlastiti novac.**

STRAST KOCKANJA

Među porocima modernog vremena, kockanje zauzima sve naglašenije mjesto. Može se sa sigurnošću reći kako broj kockara raste matematičkom progresijom, naročito od uvođenja različitih oblika klađenja i igara na sreću.

Pod firmom klađenja i igara na sreću kriju se razne vrste kockanja, u kojima svakodnevno sudjeluje na milijune ljudi. Svi oni kockarskoj aktivnosti pristupaju sa pozicije igre na sreću, gubeći pri tome iz vida najmanje dvije važne činjenice.

Čovječe, ti si proizvod svoga razmišljanja, svoga uma. Kakve su ti misli, takvi su ti i postupci. Kaži sebi: Neću piti, pušiti, uzimati drogu, kockati i krasti. Ti to doista možeš zapovjediti sebi. Um sam po sebi može od raja napraviti pakao i obratno.

Prvo, kockanjem često gube teško zaradene novce, a uz to i značajan dio slobodnog vremena.

Drugo, kockarska strast vremenom prerasta u ovisnost koja malom broju ljudi donosi materijalne dobitke, dok ogromnu većinu odvodi u gubitak, pa čak i do ruba propasti. Kad kocka ovlada bićem strasnoga „igrača na sreću“, on je u stanju prodati svu pokretnu i nepokretnu imovinu kako bi osigurao novac za kockanje. Nerijetko se kockari zadužuju kod rodbine, prijatelja i poznanika kako bi udovoljili navici kockanja. Pojedinci čak podižu i kredite za vraćanje kockarskih dugova i nova klađenja, nadajući se da će većim dobitkom pokriti nastalu financijsku dubiozu.

Strastveni kockari nerijetko posežu i za drugim nedopuštenim načinima pribavljanja novaca za kockanje. Tako su u praksi zabilježeni brojni primjeri krađe tuđe imovine. Pritom se krade sve na što kockari naiđu, od gotovog novca, pa do stvari koje kockarski lopovi u bescjenje preprodaju kako bi priskrbili sredstva za kockanje. Posljednjih godina zabilježeno je i više oružanih pljački banaka, financijskih i trgovinskih organizacija, te samih kladionica, čiji su počinitelji u istražnom postupku priznali da su opljačkani novac trošili za kockanje ili su tim novcem vraćali ranije kockarske dugove. Nerijetko su u takvim pljačkama stradavali nedužni zaštitari i građani koji su se zatjecali u prostorijama gdje su se događali oružani prepadi. U manjem broju slučajeva stradali su i sami počinitelji pljački od naoružanih osoba koje su zadužene za čuvanje novca i druge imovine.

Navodim ove drastične primjere s ciljem da ukažem na to koliko je kockanje opasan porok, ne samo za njegove aktere, već i za druge ljude, kao i za cijelo društvo. Ta naoko bezazlena igra može se pretvoriti u opasnu ovisnost koja se ponekad otima kontroli, vukući na dno, kako one koji joj ne mogu odoljeti, tako i njihovu rodbinu, prijatelje, pa čak i njima nepoznate osobe.

Treba istaknuti da kockanje sve više zahvaća mladu populaciju. U kladionicama ili pred pultovima igara na sreću sve se češće mogu vidjeti djeca osnovnoškolske i srednjoškolske dobi koja popunjavaju ili uplaćuju listiće lota, binga, sportske prognoze ili drugih vrsta klađenja. Svoje kockarske strasti djeca zadovoljavaju trošenjem novaca koje dobivaju od roditelja na ime džeparca ili za izmirenje nekih školskih obaveza. Osim što na takav način stječu naviku kockanja, djeca se uče lažima kojima opravdavaju prokockani novac navodnim gubljenjem ili trošenjem u neke druge svrhe kao što su prehrambene i slično.

Kockanje je oduvijek, kako su to stariji znali reći, „vražji posao“, koji je omogućavao bogaćenje državi i malom broju ljudi, a siromašenje većini sudionika u „igrama na sreću“. Za manjinu koja je kockanjem ostvarivala materijalnu korist to i jesu igre na sreću. Ali, za gubitničku većinu klađenje i kockanje su, zapravo, igre koje im donose vlastitu nesreću.

Ako sve to imamo u vidu, onda je nužno poduzeti sve potrebne mjere kako bi se kockarska strast svela na razumnu mjeru. Ako se već ne može eliminirati u cijelosti, osobe sklone kockanju moraju kockarske strasti prilagoditi vlastitim materijalnim mogućnostima, vodeći računa da uloženi novci u igre na sreću ne prelaze granice kojima će ugroziti obitelj i vlastitu egzistenciju.

Kad su u pitanju kockarske navike mladih osoba, roditelji bi trebali vršiti kontrolu utroška sredstava koja daju djeci za razne školske potrebe i obaveze. Također, treba pratiti gdje djeca troše slobodno vrijeme, kako bi se spriječilo njihovo duže zadržavanje u kladionicama i igraonicama.

Ovisnost o kockanju stečena u mladosti prati čovjeka i u kasnijem životu. Zato je preventiva kod djece školskoga uzrasta, sklone igrama na sreću, uvijek dobro došla. U taj vid prevencije, pored roditelja, trebaju biti uključeni i nastavnici. Njihova je pedagoška obaveza da djecu uče racionalnom ponašanju, te da tako preduhitre moguće kockarske i druge loše navade koje negativno utiču na formiranje karaktera mlade osobe.

Sa društvene strane, potrebno je vršiti stalni nadzor u primjeni propisa kojima se reguliraju igre na sreću. Po potrebi, država bi trebala uvoditi određena ograničenja kojima će se suzbiti štetni učinci

kockarske aktivnosti na njezine građane i zaštititi obitelj koja trpi najveće posljedice zbog nekontrolirane kockarske strasti svojih pojedinih članova.

Svi igrači na sreću trebaju znati da je ta vrsta poroka zapravo kockanje sa vlastitom sudbinom i sudbinama članova svoje obitelji. To je, zapravo, ruski rulet, od koga nerijetko stradaju nevine osobe, među njima i one kojima je kockanje zadnja stvar u životu.

Na kraju priloga o kocki i kockanju, ukratko ću zapisati jedan istiniti događaj, kao potvrdu svega naprijed rečenog.

Mlađi muškarac iz jednog prigradskog naselja duže je vrijeme posjećivao kladionice i druge prostorije namijenjene igrama na sreću. U početku je ulagao male iznose, vraćajući povremeno dio uloženog. Kako je vrijeme prolazilo, rasla je nada o velikom dobitku. Uz tu nadu rasla je i potreba za većim ulaganjem. Mala plaća nije bila dovoljna za pokrivanje sve većih kockarskih apetita.

Zato je počeo pozajmljivati novac, najprije male sume, a kasnije i veće. Dug je rastao, a dobitak nije dolazio. Rodbina i susjedi postali su nestrpljivi u traženju povrata posuđenog novca. Vidjeli su da nešto ne štima, ali ih je dobra narav rođaka i susjeda sprečavala da ga prijave nadležnim organima. Zapravo oni nisu ni znali za što je trošio posuđene novce, niti su im bile poznate njegove kockarske strasti i navike.

Kad je dug narastao do enormnog iznosa, mladić je posudio manju sumu novca od kamataru, kako bi vratio barem manji dio ranijih dugova. Zelenaške kamate naglo su uvećavale njegove obaveze, tako da je morao tražiti efikasnije rješenje za pokriće ogromnih zaduženja.

Strah se sve više uvlačio u njegove misli. Noću je sve manje spavao. Tražio je izlaz iz nemoguće situacije. Kredit od banke ništa ne bi riješio. Prodaja kuće nije dolazila u obzir. Panika ga je osvajala poput guste magle. Tonuo je u ambis kojeg je iskopala njegova nezajajljiva kockarska strast.

I onda je jednoga dana došao na „spasonosnu ideju“ Činila mu se tako ostvarivom da je odmah počeo razrađivati pakleni plan. Naumio je opljačkati financijsku instituciju koja dnevno operira sa velikim sumama novaca. Za taj plan trebalo mu je oružje. Nabavio je pištolj i veću količinu metaka. Pripremio je i masku kojom je trebao prikriti identitet za svoj pljačkaški pohod.

Narednih dana snimao je situaciju oko zgrade novčarske institucije. Osiguravala su je dvojica zaštitara, jedan na ulazu, a drugi blizu blagajne. Do detalja je razradio strategiju prepada, uključujući i eventualnu upotrebu oružja, za slučaj zaštitarske intervencije.

Na dan pljačke dovezao se autom u blizinu ciljane zgrade. Kad se gužva na šalterima smanjila, stavio je masku na glavu i s pištoljem u ruci utrčao u prostoriju u kojoj se nalazilo nekoliko ljudi. Jedan zaštitar je potegao oružje. Pljačkaš je reagirao munjevito ispalivši u njegovom smjeru nekoliko metaka. Čovjek se srušio. Na isti način obračunao se i s drugim zaštitarom. Zatim se sjurio do kase s novcem. Naredio je službenici da mu u platnenu vrećicu ubaci hrpu novčanica. Ona je, zastrašena prijetnjom oružjem, izvršila naredbu.

Kad je prljavi pljačkaški posao bio obavljen, izjurio je iz prostorije, pucajući još jednom u glave ljudi koje je prethodno ustrijelio. Htio je biti siguran da ga ni mrtvi neće progoniti.

Dva minuta nakon ulaska u zgradu, već je bio u svom automobilu sa opljačkanim plijenom. Jurio je kao sumanut polupraznim ulicama. Potjere nije bilo. Kad je stigao kući, zakopao je ukradeni novac u dvorištu, a zatim mirno otišao na posao. Zakašnjenje je prethodno najavio, tako da nikome od radnih kolega nije mogao biti sumnjiv njegov naknadni dolazak na radno mjesto.

Tako bi i ostalo da naredne večeri neoprezni pljačkaš nije vratio dio ranije stvorenog duga. To ga je i otkrilo. Vraćeni iznos bio je sumnjiv osobi koja je primila ranije posuđeni novac, pogotovo što je vijest o pljački objavljena u svim elektronskim medijima.

Sumnja u mogućeg počinitelja odmah je došla do organa gonjenja. Pljačkaš je ubrzo priveden i priznao je zločin. Završio je tamo gdje mu je mjesto.

Životi dva nedužna čovjeka prekinuti su nasilno zbog kockarske strasti i dugova koje je ta strast proizvela. Nesretni kockar i raskrinkani pljačkaš u narednih će tridesetak godina iza brave okajavati kockarske grijehe.

Mogao je živjeti mirno sa ženom i dvoje djece da se nije igrao sa vlastitom srećom.

Kocka je porok izatkan od zamki koje je malo tko uspio izbjeći ili zaobići, osim sretnih i spretnih. No, takvih je malo.

Zato je bolje izbjegavati je kad god je to moguće, zbog svoga i tuđega dobra.

***

- * **Lijeni su uvijek zavidni vrijednima.**
- * **Kad kockam, izgubim, kad se pobijem, dobijem.**
- * **U novcu dobivenom na sreću, nema blagoslova.**

POROK LOPOVLUKA

Porok lopovluka raste kao korov svuda oko nas. Ovaj domaći narodni izraz koristit ću u razmatranju problema koji se pod njim podrazumijeva. Riječ je, zapravo, o različitim vrstama prevara, krađa i raznolikih oblika nelegalnog prisvajanja tuđe imovine.

Lopovluk je raširena društvena pojava kojom je obuhvaćen značajan dio stanovništva. On se manifestira negativnim radnjama pojedinaca i grupa koje, u manjoj ili većoj mjeri, žive od rezultata tuđega rada. Svoju aktivnost ti pojedinci i grupe temelje na nezakonitom prisvajanju dobara i imovine koju su stvorili drugi ljudi. Načini na koje dolaze u posjed tuđe imovine razlikuju se po pojavnim oblicima i

**Kontroliraj i uskladi svoje postupke
s utvrđenim pravilima i s postupcima
ljudi koji ne krše moralne norme,
zakone i zakonitosti. Ne čini drugom
što ne želiš da tebi čini drugi. Ne čini
zlo, odustani od imena lopov.**

postupcima koje poduzimaju počinitelji tih nedjela.

Prevara je česta vrsta inkriminacije koja se koristi kako bi se na nelegalan način prisvojilo tuđe intelektualno djelo ili materijalno dobro. Čin prevare obično započinje posudbom određenog djela, novca ili stvari koja se kasnije ne vraćaju. Uz prevaru se vezuju i lažna obećanja kojima se dolazi u posjed nečije imovine. Prevaranti se ponekad pojavljuju i u ulozi prodavača tuđih djela i stvari, bilo onih koje su ukradene ili stečene na druge nelegalne načine.

U novije vrijeme sve su učestalije pojave iznuda i ucjena kojima se koriste drski pojedinci i organizirane grupe kriminalaca. U tu kategoriju spada reket kao metoda iznuđivanja novca i dobara od bogatijih osoba. Svoj prljavi posao reketari obavljaju primjenjujući različite vrste pritisaka i prijetnji prema svojim žrtvama. Pritom se koristi nasilje koje ponekad završava fizičkim zlostavljanjem ili čak likvidacijom određenih osoba.

Ucjene su postale dio naše svakodnevnice. Najčešće se pojavljuju u većim gradovima, gdje je teško ući u trag pojedincima ili skupinama koje se bave tom vrstom kriminala. Ucjenjivači svoje opasne namjere pojačavaju otmicama osoba bliskih ucijenjenoj osobi, dajući joj do znanja kako mora udovoljiti njihovim zahtjevima. Ucjene i otmice obično izvode skupine kriminalaca koje su dobro organizirane i čiji je lanac teško razbiti.

Na suzbijanju ovih vrsta kriminala angažirane su specijalne snage policije, koje su osposobljene za akcije oslobađanja zatočenih osoba. Ucijenjeni pojedinci u ovakvim slučajevima ne mogu se suprotstaviti tim skupinama izuzev ako tajnim kanalima ne ispune postavljane zahtjeve, bez znanja organa javnog reda.

Krađe su najraširenija vrsta prisvajanja tuđe imovine, bilo da se radi o intelektualnim vrijednostima ili materijalnim dobrima.

Intelektualna svojina u oblasti umjetnosti obično se prisvaja potpisivanjem svoga imena ispod djela autora koji je to djelo stvorio. Takve primjere nalazimo u glazbi, slikarstvu, književnosti i drugim vrstama umjetnosti. Plagijatori ili prepisivači tuđih umotvorina otkrivaju se i sankcioniraju tek u sudskom postupku, nakon što su preprodali ili na drugi način, za svoje interese, upotrijebili tuđe umjetničko djelo.

Piratstvo kao oblik prisvajanja intelektualnog rada umjetnika je naročito rašireno u oblasti glazbe. Nosači zvuka umnožavaju se u kućnim radionicama ili ilegalnim produkcijama čije su kopije preplavile glazbeno tržište. Zbog znatno niže cijene, ilegalni se proizvodi prodaju u znatno većoj nakladi od originalnih, pri čemu vlasnici tih lopovskih kuća zarađuju velike profite.

Za ilustraciju krađe intelektualnog vlasništva, navesti ću primjer iz vlastite prakse, koji je sličan mnogim drugim primjerima.

Prije nekoliko godina jednom sam poznaniku koji živi u Kanadi poklonio svoju knjigu. Knjiga je odnesena preko Atlantika, gdje je umnožena u nekoj od štamparija bez moga znanja i suglasnosti. Snalažljivi kradljivac tu je knjigu prodavao našim iseljenicima po znatno višoj cijeni, ostvarivši pritom značajnu zaradu. U reklamiranju knjige potpisane mojim imenom isticao je kako je riječ o „našem čovjeku“, koji živi i piše u dalekom zavičaju. Zbog te domoljubne činjenice mnogi su kupili knjigu, ne znajući da plaćeni iznos ide u džep snalažljivog prodavača, a ne samoga autora. O toj krađi intelektualnog vlasništva saznao sam nekoliko godina kasnije, kad je već tiskana količina rasprodana, a novac ostvaren od prodaje knjige utrošen od strane kradljivca tuđeg umjetničkog djela.

Krađe kao oblici prisvajanja tuđe imovine prisutne su svuda oko nas. O nekima, većega obujma, možemo čitati na stranicama dnevnog tiska, a većina prolazi bez znanja javnosti. Za njih znaju samo oni koji su pokradeni i njihovi protivnici – kradljivci.

Prisvajanje tuđih dobara na nelegalan i nepošten način danas je toliko rasprostranjena pojava da joj se ne mogu suprotstaviti ni najsposobnije policije na svijetu. Pred tom pojavom nemoćni su i pravosudni organi, koji su zatrpani predmetima te vrste, čije rješavanje traje i po nekoliko godina. Za to vrijeme kriminalci rade

svoj posao, ne mareći za oštećenu stranu, niti za represivni aparat koji uzaludno nastoji suzbiti njihovo štetočinsko djelovanje.

Poseban problem u neuređenim i nestabilnim društvima predstavlja korupcija. Ta pošast otvara širok prostor za slobodno djelovanje nositeljima svih vrsta kriminala i kriminalnog ponašanja. Korupcija pušta korijenje tamo gdje je vlast okrenuta protiv interesa naroda, gdje vlast ne služi na dobrobit građanstvu, već ga pretvara u podanike koji izvršavaju nametnute odluke. Korov korupcije otvorena je rak rana koja nerazvijenim društvima ne dopušta kretanje naprijed, nego ih drži u stanju stagnacije i regresa. Korumpirani pojedinci ružne su izrasline na licu društva koje se uzaludno pokušava prikazati lijepim.

O ovim pojavama pišem u prvom redu zato da one koji se time bave, kao i sve njihove potencijalne sljedbenike, podsjetim na štetnost i pogubnost korupcije u razvoju društva. Vrijednost suvremene civilizacije cijeni se po dostignućima ostvarenim poštenim radom i doprinosom općem boljitku. Svi oni koji na nelegalan način prisvajaju tuđe rezultate rada i koji se bogate na tuđi račun, protivnici su Božjih i prirodnih zakona i zakonitosti. Oni su paraziti koji nagrízaju zdravo društveno tkivo, unoseći nesklad u međuljudske odnose. Što je još pogubnije, oni ugrožavaju egzistenciju poštenih ljudi i njihovih obitelji, pritom podrivajući stabilnost društva u cjelini.

Budućnost društava u kojima su rasprostranjene navedene i druge negativne pojave upitna je u svakom pogledu. Takva društva usporavaju opći progres i prijete ukupnom razvoju ljudske civilizacije. Njihova integracija u evropske i svjetske saveze i organizacije odvija se sporo i nailazi na brojne prepreke i otpore. Da bi to prevladala, društva se moraju prethodno obračunati sa unutarnjim slabostima i proturječnostima, kao i pojedincima, te grupama koji ih stvaraju.

To najbolje vidimo na primjerima zemalja u tranziciji koje godinama pokušavaju ući u integracije sa razvijenim zemljama. Njima se kao važan uvjet postavlja obaveza smanjivanja obujma korupcije koja je zahvatila sve dijelove društva. Zbog nesposobnosti da se obračunaju sa nositeljima korupcije i drugih vidova neciviliziranog ponašanja, neke od tih zemalja čekat će i po nekoliko godina duže od drugih prije nego budu primljene u Europsku uniju, NATO savez ili druge europske i svjetske organizacije i asocijacije.

Protiv svih oblika negativnog ponašanja treba se boriti svim raspoloživim sredstvima. U tu borbu posebno treba uključiti mlade generacije kao pokretačku snagu budućeg razvoja.

Mladim generacijama preporučujem da se ne ugledaju na one koji ne znaju i neće da rade, koji krađu, otimaju ili uništavaju tuđa bogatstva i živote, koji ne misle dobro ni sebi, ni drugima i koji su najveća prepreka u razvitku čovjeka kao pojedinca, njegove porodice i društva u cjelini.

Živite od svoga rada i sijte dobro među ljudima. To dobro će donijeti plodove sreće svima, istinske, a ne lažne, zasnovane na podvalama, prevarama, lažima i svakovrsnim lopovlucima koji štete svima, a najviše poštenim i čestitim ljudima.

Budite pošteni, jer je poštenje uvijek iznad lopovluka.

***

- * **U laži su kratke noge.**
- * **Poštenje je prvo poglavlje u knjizi mudrosti.**
- * **Postani kralj čineći dobra djela.**

ZNANJEM PROTIV LOŠIH NAVIKA I OVISNOSTI

Područje suvremene književnosti otvoreno je za svakovrsne eksperimente koji donose djela što se po tematici i sadržaju ne mogu, bez ostatka, svrstati niti u jedan od poznatih književnih žanrova. Pogotovo se to može reći za prozno stvaralaštvo, koje je u drugoj polovici prošloga i početkom ovoga stoljeća doživjelo značajne promjene. Osim novih tema, u proznoj književnosti pojavili su se autori koji sve više napuštaju okoštalu formu klasičnog romana, priče ili novele, pišući na način koji je blizak intimnoj, ekspresivnoj i bilježničkoj literaturi.

Takva je i proza pod naslovom **Mudrost življenja** koja mi je ponuđena na čitanje i recenziranje. Riječ je o djelu sastavljenom od četiri cjeline /poglavlja/, koje su povezane autorskom namjerom da se registriraju određene stvari iz svakodnevnoga života, te da se iste uobliče u kraće prozne oglede i zapise, sa konkretnim i jasnim porukama. Treba reći da se u tome i uspjelo. Napisano štivo funkcionira kao kompaktna literarna cjelina koja će, uvjeren sam, izazvati određenu pažnju pasioniranih čitatelja, kao i onih koje prate našu aktualnu književnu produkciju.

Prozni rukopis **Mudrost življenja** na zanimljiv način propituju pitanja, pojave i problemi ljudske svakodnevnice. To su pojavni oblici sa kojima se stalno susrećemo i koji su sastavni dio našega života. Zbiljnosti koje su nam u manjoj ili većoj mjeri poznate, ali koje moramo stalno registrirati, pratiti, analizirati i primjenjivati u praktičnom djelovanju.

U prvom poglavlju, pod naslovom *Pred vratima svijeta*, tematizirana su određena egzistencijalna pitanja kao što su: ljubav, zdravlje, obiteljska zajednica, učenje, znanje, rad i planiranje koje je polazni okvir svih ljudskih aktivnosti. Ljubav, kao nezaobilazna tema svih umjetnika, promatra se iz više aspekata koji otkrivaju njezinu bezuvjetnu prisutnost u svemu što je vezano uz čovjeka kao razumno biće. Od ljubavi sve počinje i uz ljubav sve traje do svoje konačnosti. Osjetilna ljubav prisutna je u svim ljudskim aktivnostima. Tjelesna, kao vrhunac čovjekovih želja da zadovolji potrebu uživanja u ljepoti postojanja. Primjetna je dobra informiranost autora o toj temi, tako da njezina eksplikacija može pripomoći onima koji na tom području emocionalnog života imaju stanovite poteškoće i nerješive nepoznanice.

Pored istaknutih vrijednosti, dužna pažnja posvećuje se i zdravlju kao temeljnom činitelju ljudskog aktiviteta i djelotvornosti. U ogledu o zdravlju s razlogom se zaključuje kako je zdravlje ogledalo

mladosti i kako je bez njega život često Božja kazna koju čovjek izdržava sve dok se trajno ne ugasi.

Uz navedene sastavnice ljudskoga života, ovo se poglavlje šire bavi i pitanjima učenja i znanja, stjecanja radnih i drugih navika te planskim trošenjem vremena koje nam je određeno za našu ovozemaljsku misiju.

Drugo i treće poglavlje razmatraju granične dosege mogućeg, te pojave i pojmove koji su nam bliski, ali nikada potpuno jasni i do kraja shvatljivi. Tu su zastupljene esejističke bilješke o tjelesnim i duhovnim užicima, vjeri, oprostima, strastima, pozitivizmu, istini i lažima, dobru i zlu i drugim oblicima i manifestacijama ljudske osobnosti. U kratkim promišljanjima, potkrijepljenim primjerima iz prakse, nalazimo niz zanimljivih sugestija, savjeta i poduka koje mogu koristiti, posebno onima što pate od disfunkcije osobnosti. Autorska bliskost tim područjima omogućava nam potpuniji uvid u stanja ljudske svijesti koja nazivamo graničnim u promišljanju vlastitog bića i svijeta oko nas. Kroz ta stanja često prolazimo, premda nismo svjesni njihovog krajnjeg dosega, niti utjecaja na našu duhovnosti i praktično djelovanje.

U četvrtom poglavlju, pod naslovom *Poroci modernog vremena*, obrađene su poročnosti koje prate gotovo svako ljudsko biće. Radi se o nekoliko vrsta ovisnosti kojima smo izloženi u svakodnevnom životu. To su: alkohol, duhan, droga, kockanje i lopovluk u svim njegovim oblicima ispoljavanja.

Opasnosti koje vrebaju svaku osobu od tih pošasti suvremenog svijeta toliko su prisutne i naglašene da im se čovjek veoma teško može oduprijeti. U današnje vrijeme veliki je broj ljudi koje je prevelika upotreba alkohola odvela u zonu alkoholizma. Dio njih se liječi od te bolesti, dok većina ne nalazi snage za taj korak, niti za odustajanje od svakodnevnog konzumiranja toga opijata u prekomjernim količinama. Isto se može reći i za brojne pušače od kojih se mnogi strasti pušenja ne odriču ni onda kad im se dijagnosticiraju opake i neizlječive bolesti.

Upotreba droga postaje nerješivim problemom sa kojim se suočavaju skoro sve države. Sve je više mladih koji se odaju tom poroku, nesvjesni opasnosti koje im od njega prijeti. Ovisnost o drogama uzrokuje pojavu nekih do sada nepoznatih bolesti pred kojima je i suvremena medicina nemoćna. Od posljedica ovisnosti o drogama godišnje umire više milijuna ljudi u svijetu, što je alarmantan podatak, ne samo za zdravstvene institucije, već i za druge društvene činitelje. Na to se upozorava i u ovoj knjizi, apeliranjem na sve one koji mogu doprinijeti suzbijanju štetnosti upotrebe narkotika.

Posljednje stranice knjige bave se rasprostranjenim ovisničkim pojavama kakve su kockanje i razne vrste lopovluka. Ovisnost o kockanju širi se u posljednje vrijeme naročito među mladima. Među njima je sve više onih koji olako prihvaćaju pogrešnu logiku življenja po kojoj se može dobro živjeti i bez rada. Po toj logici, dovoljno je vješto baratati pokerskim aparatima ili poznavati sheme i sisteme klađenja i drugih igara na sreću za osiguranje sredstava dostatnih za lagodan život. Istom logikom rukovode se i pripadnici grupacije ljudi koji prevarama, krađama, iznudama i drugim društveno nedopuštenim metodama stječu sredstva za zadovoljavanje životnih i drugih potreba.

Čitatelji će u ovoj knjizi pronaći brojne primjere koji ukazuju na devijantna individualna ponašanja koja štete ukupnom društvenom razvitku. Zato je preporučujemo kao vrijedno štivo koje može pripomoći u prepoznavanju asocijalnih ljudskih ponašanja i borbi protiv loših navika i ovisnosti koje ugrožavaju, kako individualne živote, tako i obiteljske zajednice i druge oblike društvenog organiziranja.

Ratko Dobrić

ZA ZDRAV NAČIN ŽIVOTA

Sa zanimanjem sam pročitao knjigu **Mudrost življenja**, autora Ante Stanića, koja se bavi pitanjima iz suvremenog života od kojih se mnoga već duže vrijeme svrstavaju u krug teško rješivih društvenih i individualnih problema.

Iako Stanić po vokaciji nije znanstvenik, niti autor iza koga stoje poznata djela, ovaj ga rad svrstava među one pisce koji pokušavaju djelovati sa stručno-teorijskih pozicija u promišljanju tema i dilema modernoga društva i vremena. Vidi se to po odabiru naslova uvrštenih u ovu knjigu, kao i po načinu ekspliciranja određenih područja koja se nalaze u optici njegovog književnog i stručno-teorijskog promatranja.

Veći dio knjige bavi se graničnim ljudskim aktivnostima koje se kreću u rasponu od pozitivnog ka negativnom i obrnuto. Na toj skali raspoređeno je sve što zaokuplja čovjeka kao najsavršenije živo biće na našem planetu, bilo da je riječ o prirodnim i društvenim fenomenima ili pojavama i pojmovima sa kojima se svakodnevno susrećemo. Sve se to odvija i događa u pozitivnom ili negativnom obliku i kontekstu, kao racio ili kao njegova negacija.

Dobro i zlo okvirni su onimi i antiteze koje zaokupljaju Stanićevu pažnju i stvaralačku imaginaciju. U traganju za dobrom čovjek se stalno susreće sa njegovom suprotnošću oličenom u zlu kao neprijatelju svemu normalnom što nas okružuje i što postoji. Premda je opredjeljivanje za dobro normalan red stvari u prirodi i društvu, zlo se pojavljuje kao neželjeni dodatak koji remeti ustaljeni sklad, vukući ga iz reda u anarhiju i od pozitivnog ka negativnom. Kod takvog stanja stvari, piscu se nije teško opredijeliti za dobro kao univerzalnu kategoriju progresa, ali mu to ne daje za pravo da zlo gura pod tepih ili da zanemaruje njegove pogubne učinke po individualni i društveni razvitak.

Književnik Anto Stanić analizira svijet načinom solidno upućenog promatrača kojemu je stalo da vidi, registrira i zapamti sve ono što je u uzročno-posljedičnoj vezi sa ljudskom egzistencijom. Čovjek je centar svijeta oko kojega se vrti njegova spisateljska pažnja. I to ne čovjek kao imaginarno biće, već kao živa osoba sa duhovnim, radnim, stvaralačkim i ukupnim potencijalom. Otuda je svaka njegova opservacija proizvod životnih okolnosti i znanih mu ljudskih sudbina obojenih događajima iz svakodnevne prakse.

Da bi demistificirao pojam ili pojavu o kojoj piše, on koristi tehniku raščlambe do detalja koji otkrivaju njezin dublji smisao, čineći je razumljivom i onim čitateljima koji nisu vični analitičnom pristupu pročitanoj tekstu. Pojmove kao što su: ljubav, zdravlje,

obitelj, rad, bogatstvo i slične, pisac razmatra sa različitih aspekata, ostavljajući mogućnost svakome da ih shvati na svoj način te da se prema njima odnosi onako kako mu to najbolje odgovara.

Međutim, u poglavlju knjige koje se bavi pitanjima i problemima ljudskih poroka i loših navika, autor ne ostaje na razini običnog promatrača i registratora njihovih negativnih učinaka. Na kraju svakog zadanog tematskog područja, on čitateljima sugerira određene pozitivne stavove i osobne preporuke, s ciljem da propitaju vlastito ponašanje i postupke te da poduzmu odgovarajuće aktivnosti u pravcu vlastitog izbavljenja iz pakla naznačenih i opisanih poroka i štetnih navika.

Njegove pedagoške poduke zasnovane su na vlastitome znanju i iskustvu, kao i na brojnim iskustvima drugih ljudi koji su na vlastitoj koži osjetili pogubnost ulaska u sivu zonu ovisnosti o alkoholu, drogama, duhanu, kocki i drugim porocima suvremenoga svijeta. Svakome čovjeku koji je prošao pakao ovisnosti o narkoticima i drugim opojnim sredstvima, dobro je znana njihova štetnost po zdravlje i život. Mnogi su u tome paklu ostali bez mogućnosti izbavljenja, jer im nije pružena prava šansa ili su tu šansu odbacili u vrijeme kad im se ona pružala.

Ova knjiga napisana je s namjerom da pomogne svima koji dvoje oko toga trebaju li vjerovati u ljubav i dobro ili u njihove oprečnosti. Njezina je osnovna zadaća da poročne odvraća od štetnih poroka, a loše učini dobrima. Da posrnule upravi na put prema ljepšoj i izvjesnijoj budućnosti. Pijane da otriježni. Ovisne da oslobodi okova ovisnosti. Plašljive da ohrabri. Siromašne da obogati duhom providnosti. Lijene da razvrijedni. Lopove da opoštene. Neuke da pouči. Bolesne da ozdravi, ako već nisu potonuli u živo blato neizlječivosti.

S takvom preporukom, nadam se da će ova knjiga naći svoje čitatelje, a autor promicatelje ideje dobra, mira, ljepote i umjerenosti u svemu, osobito u onome što bespotrebno crpi našu snagu i moć da se odupremo slabostima, strastima i svakovrsnim porocima suvremenoga svijeta.

Mirko Zlokić

BILJEŠKE O AUTORU

Anto Stanić je rođen 2.2.1942. godine u Crničkom Kameniku, općina Kreševo. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu i u Fojnici, a Učiteljsku školu u Sarajevu. Radio je kao učitelj pet godina. Odmah na početku učiteljske karijere se i oženio. 1969. godine sa suprugom Lucom odlazi na privremeni rad u Njemačku. Poslije pet godina rada, te izgradnje obiteljske kuće, vraćaju se u Kreševo i otvaraju restoran. Kako posao nije išao ponovno se vraćaju u Njemačku. Ponovno su Anto i Luca par godina u Njemačkoj. Po drugom povratku u Kreševo, Anto se zapošljava u Osiguranju i tu ostaje do otvaranja svoga poduzeća 1978. godine, a Luca se zapošljava u Ugostiteljstvu i također radi do otvaranja prve prodavnice obitelji Stanić 1983 godine.

Biznis je krenuo. Luca i Anto su udarili temelje, a sinovi su stasali, preuzimali poslove i digli ih na viši nivo. Anto se povlači iz biznisa i posvećuje se aktivnom bavljenju pisanja.

Anto poeziju piše od osmog razreda, kada je napisao i prvu pjesmu "Kod bake". Pisao je, opisivao je samo one situacije koje je emotivno doživljavao.

Pod kraj devedesetih godina dvadesetog stoljeća Anto prikuplja sve napisano i počinje se intezivno baviti pisanjem i izdavanjem knjiga. Pjesme su mu objavljivane u mnogim časopisima i elektronskim medijima u BiH i Hrvatskoj.

Do sada objavljene knjige:

Zbirke pjesama: <<Biseri ispod Inča>>, <<Poetske kovanice iz kreševa>> i <<Zlatni stihovi>> Savjeti za mlade »Kako uspjeti«.

Tema iz psihologije <<Ti si kormilar svoga života>>.

Zbirke pjesama: <<Pečat moje duše>>, <<Život je poezija>> i <<Tebi ljubavi>>.

Obiteljska monografija >>Poduzetnička obitelj iz Kreševa>>.

Mudrosti <<Zlatna pravila života>>.

Zbirke pjesama: "Kad sam bio dijete", "Bosnom do Hercegovine" i "Anticiklona".

Autobiografski roman "Istinita bajka".

Odabrane pjesme: «Stotinu i jedna pjesma»

Knjige "Majko hvala ti" i "Kreševski pjesnici", Anto priređuje i izdaje s Ivom Mijom Andrić.

Anto je član Matice Hrvatske, član Udruge Književnika Hrvatske, član Udruge pjesnika "Tin Ujević" i predsjednik Upravnog odbora književne fondacije "Fra Grgo Martić".